شىنجاڭ گېزىتى

新 疆 日 报
(维文)

مەملىكەت ئىچىدىكى بىر تۇتاش
نومۇرى CN 65 — 0002/Z
(ۋەكالەت نومۇرى 1 — 57)
«شىنجاڭ گېزىتى» ئىدارىسى نەشر قىلدى (بۈگۈن 6 بەت)

1991 - يىل
ماي
10
جۈمە

ئاپتونوم رايونىمىزدا ئۆتكەن يىل ئارتۇق سېتىۋېلىنغان ئاشلىق 560 مىليون كىلوگىرامدىن ئاشتى

ئۈز مۇخبىرلىرىمىز ۋۇ شۈەن، پېڭ ۋېنمىڭ خەۋەر قىلدۇ: 1990 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ تاختاي باھاسى ۋە كېلىشىم باھادا سېتىۋېلىنغان ئاشلىقى 2 مىليارد 267 مىليون 540 مىڭ كىلوگىرامغا يېتىپ، ئالدىنقى يىلدىكىدىن 565 مىليون 230 مىڭ كىلوگىرام ئاشتى. بۇلتۇر ئاپتونوم رايونىمىزدا ھوسۇل ئېشىپ كۆپەيگەن 500 مىليون كىلوگىرامدىن ئارتۇق ئاشلىق تولۇق سېتىۋېلىنىپ، دېھقانلارنىڭ كىرىمىنى ئاشتى.

ھەر دەرىجىلىك پارتىيە، ھۆكۈمەت ئورگانلىرى دېھقانلارنىڭ «ئاشلىق سېتىشى قىيىن بولۇش» مەسىلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، ھەر قايسى تەرەپلەردىكى كۈچلەرنى ماسلاشتۇرۇپ، بۆلەكلەرگە ئايرىپ ھۆددىگە بېرىش، قاتلاممۇ قاتلام مەسئۇل بولۇش قاتارلىق تەدبىرلەرنى قوللىنىپ، ئاشلىق سېتىۋېلىش خىزمىتىنىڭ ئوڭۇشلۇق ئېلىپ بېرىلىشىغا كاپالەتلىك قىلدى. ھەر دەرىجىلىك ئاشلىق تارماقلىرى ئامبار يېتىشمەسلىك، ۋاقىت قىس، ئادەم ئاز بولۇشتەك قىيىنچىلىقلارنى يېڭىپ، ئىچكى يوشۇرۇن كۈچلەرنى قېزىپ، سېتىۋېلىش تور - نۇقتىلىرىنى كۆپەيتىپ، تىجارەت ۋاقتىنى ئۇزارتىپ، دېھقانلارغا ياخشى مۇلازىمەت قىلدى.

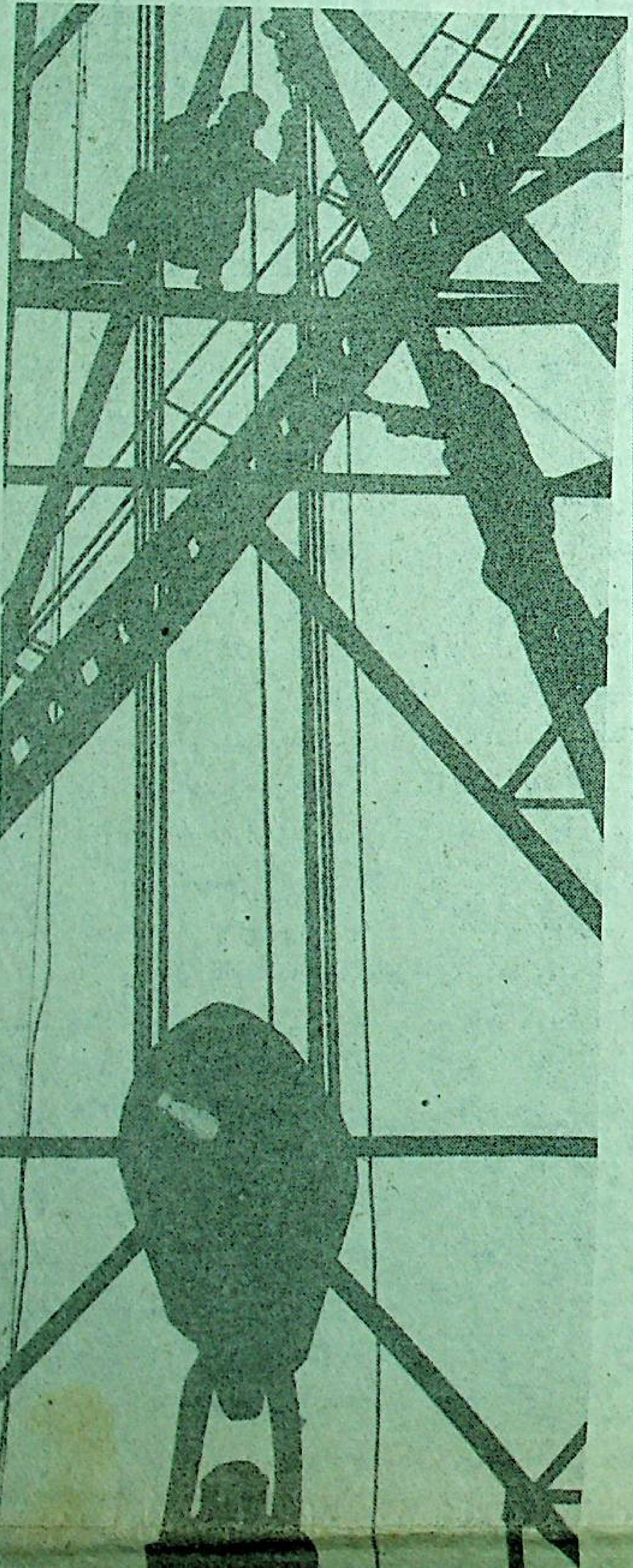

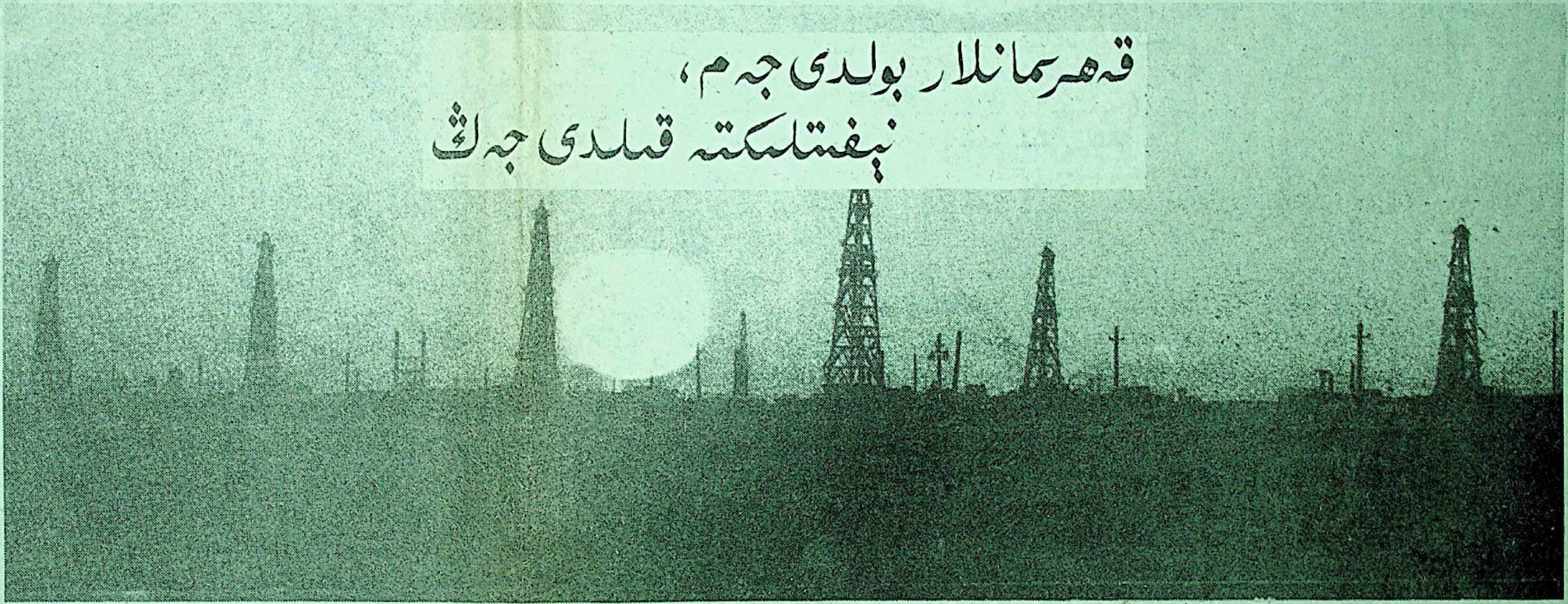

قەھرىمانلار بولدى جەم،
نېفىتلىكتە قىلدى جەڭ

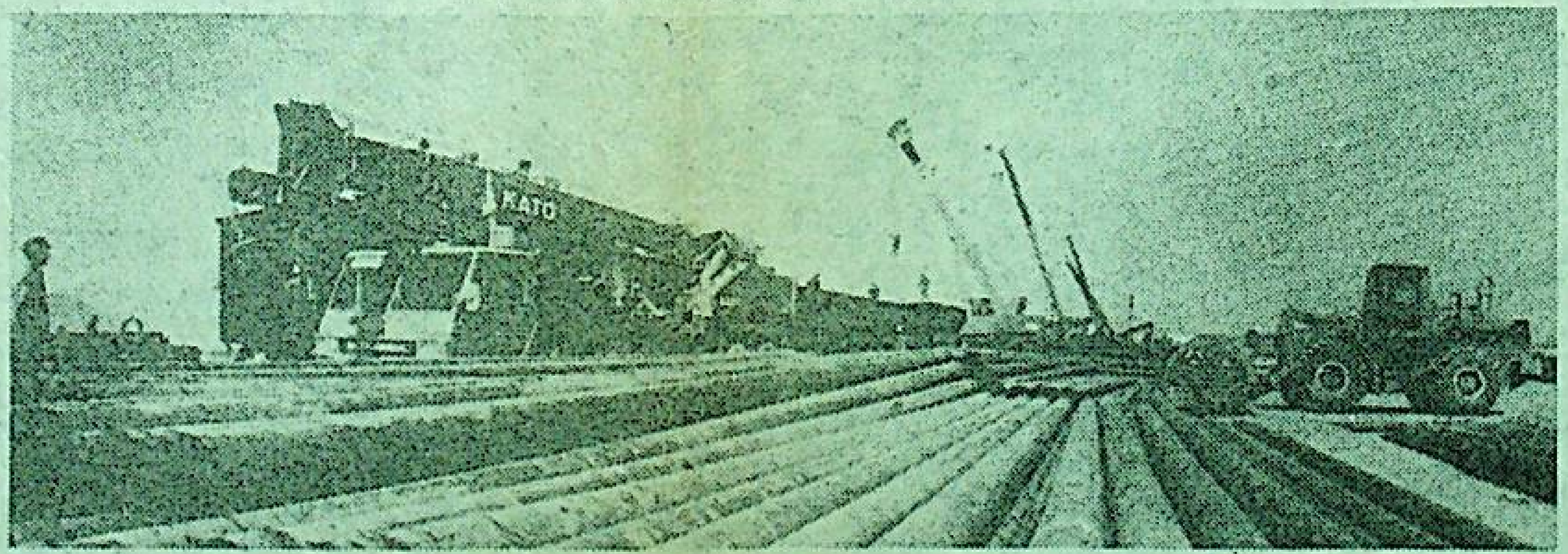

← يۈيمېن نېفىت ئىدارىسىنىڭ «32639» بۇرغىلاش ئەترىتى بىرلەشمە جەڭدە 11 سائەت 15 مىنۇتتا يۆتكەپ كېلىنىپ، قۇراشتۇرۇلۇپ، بۇرغىلاشنى باشلاش رېكورتىنى يارىتىپ، قوماندانلىق شتابىنىڭ تەقدىرلىشىگە ئېرىشتى.

↑ ئەچچە ئۈنىملىك تونىنا نېفىت ئىشلەپچىقىرىشقا ئېھتىياجلىق ماددىي ئەشيالار ۋەتىنىمىزنىڭ ھەر قايسى جايلىرىدىن پىچان ۋوگزالىغا توشۇپ كېلىنمەكتە.

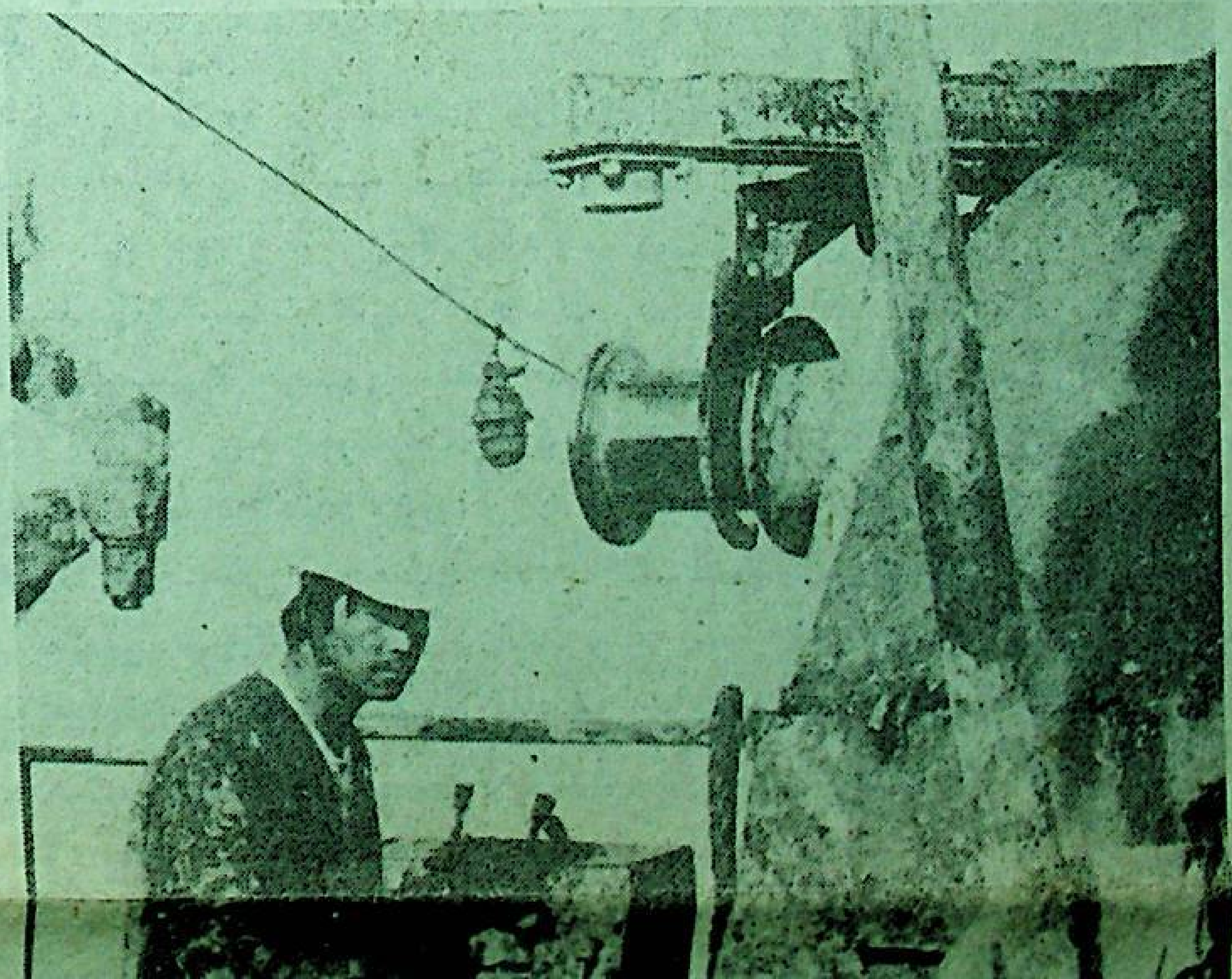

پىچان، ئېدىر، ئىلانلىق، ۋېنجىساڭدىن ئىبارەت تۆت يېڭى نېفىتلىكنىڭ تېپىلىشى ۋە ئېچىلىشىغا ئەگىشىپ، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ تۇرپان - قۇمۇل ئويمانلىقىدا نېفىتلىك جارلاش - ئېچىش بىرلەشمە جېڭى بۇ يىل يۇقىرى دولقۇنغا كۆتۈرۈلدى. ھازىر مەملىكەتنىڭ ھەر قايسى جايلىرىدىن كەلگەن نېفىتچىلار قوشۇنىدىكى تەخمىنەن 12 مىڭ كىشى بۇ يەرگە جەم بولۇپ، كېچە - كۈندۈز جەڭ قىلماقتا. ئىلگىرىلىكى قاقاس چۆللۈكتە بۈگۈن ... قاتار - قاتار بورىنىيلار تىك كۆتۈرۈلۈپ، بۇرغىلاش ماشىنىلىرىنىڭ ئاۋازى بىر - جاھاننى زىلزىلىگە سالماقتا. تۇرپان - قۇمۇل نېفىتلىك جارلاش - ئېچىش قوماندانلىق شتابى يېڭى تۈزۈلمە، يېڭى تېخنىكا،

مەملىكەتنىڭ ھەر قايسى جايلىرىدىن كەلگەن نېفىتچىلار، قوشۇندىكى تەخمىنەن 12 مىڭ كىشى بۇ يەرگە جەم بولۇپ، كېچە - كۈندۈز جەڭ قىلماقتا. ئىلگىرىكى قاقاس چۆللۈكتە بۈگۈنكى كۈندە قاتار - قاتار بۇرغىلاش ئەترەتلىرى كۆتۈرۈلۈپ، بۇرغىلاش ماشىنىلىرىنىڭ ئاۋازى يەر - جاھاننى زىلزىلىگە سالماقتا. تۇرپان - قۇمۇل نېفىتلىك رايونىدا بارلاش - ئېچىش قوماندانلىق شتابى يېڭى تۈزۈلمە، يېڭى تېخنىكا، يۇقىرى سەۋىيە، يۇقىرى ئۈنۈم بويىچە باشقۇرۇشتا چىڭ تۇرۇپ، يۇقىرى پەن - تېخنىكىغا ئىگە نېفىت بىرلەشمە جېڭى ئېلىپ بارماقتا، بۇ يەردە خەلقئارا ئىلغار سەۋىيىگە ئىگە ئېچىش ۋە باشقۇرۇشى زامانىۋىلاشقان چوڭ نېفىتلىك بارلىققا كەلگۈسى.

ئۆز مۇخبىرلىرىمىز ۋاڭ ۋېيجۈن، لىۇ جىن فوتوسى ۋە خەۋىرى

← داچىڭ نېفىتلىكى بىرلەشمە جېڭى مەزگىلىدىكى قەھرىمان بۇرغىلاش ئەترىتى - شىمالىي جۇڭگو نېفىت بۇرغىلاش شىركىتىنىڭ «32718» بۇرغىلاش ئەترىتىدىكى ئىشچىلار بورنىۋاينى چۈشۈرۈپ، يېڭى قۇدۇق قېزىش ئورنىغا يۆتكىلىشكە تەييارلانماقتا.

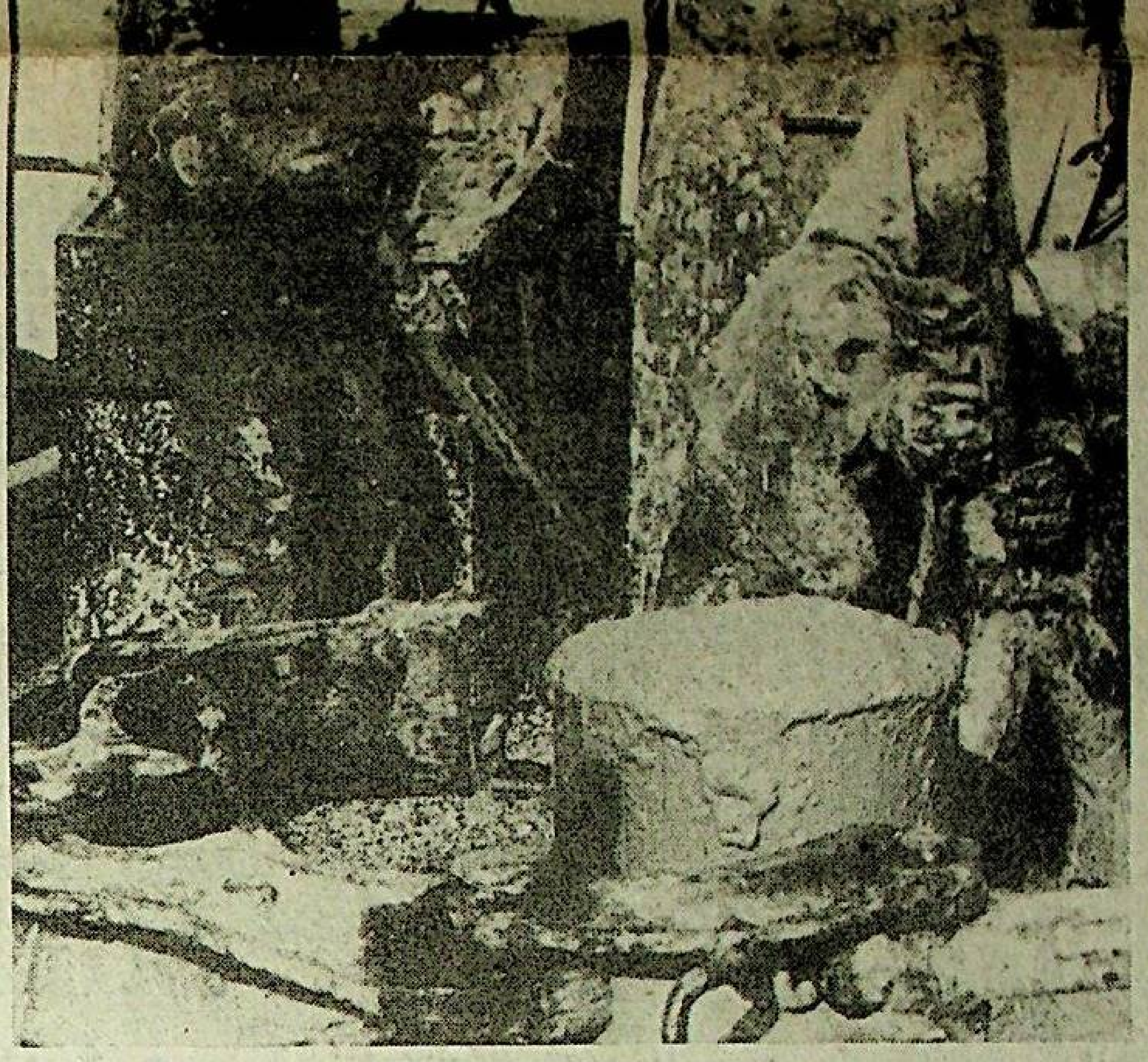

↑ يۈيمېن نېفىت ئىدارىسى تەرىپىدىن «ئون مۇنەۋۋەر ياش» دەپ نام بېرىلگەنلەرنىڭ بىرى كومپارتىيە ئەزاسى، بۇرغىلاش ئەترىتىنىڭ باشلىقى لى جيەنشىننىڭ تۇرپان - قۇمۇل ئويمانلىقىدا جەڭ قىلغانلىقىغا بىر يىلدىن ئاشتى.

ئاپتونوم رايونلۇق 7 - نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيى دائىمىي كومىتېتىنىڭ 20 - سانلىق يىغىنى ئۈتكۈزۈلۈشكە باشلىدى

ئاپتونوم رايونلۇق 7 - نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىنىڭ 4 - يىغىنى 5 - ئاينىڭ 14 - كۈنى ئېچىلىدۇ

ئۆز مۇخبىرىمىز ئۆمەر ھامۇت خەۋەر قىلىدۇ: مۇشۇ ئاينىڭ 9 - كۈنى ئاپتونوم رايونلۇق 7 - نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيى دائىمىي كومىتېتىنىڭ 20 - سانلىق يىغىنى ئۈتكۈزۈلۈشكە باشلىدى.

تۈنۈگۈن چۈشتىن بۇرۇنقى يىغىنغا ئاپتونوم رايونلۇق خەلق قۇرۇلتىيى دائىمىي كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى لى جىايۇي رىياسەتچىلىك قىلدى. يىغىن ئاپتونوم رايونلۇق 7 - نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيى دائىمىي كومىتېتىنىڭ 20 - سانلىق يىغىنىنىڭ كۈنتەرتىپى ۋە ئاپتونوم رايونلۇق 7- نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيى 4 - يىغىنىنى ئېچىش ۋاقتى توغرىسىدىكى قارارنى بىردەك ماقۇللىدى. يىغىن ئاپتونوم رايونلۇق 7 - نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيى دائىمىي كومىتېتى ۋەكىللەر سالاھىيىتىنى تەكشۈرۈش ھەيئىتىنىڭ مۇدىرى ماھمۇر قاسىم ئاپتونوم رايونلۇق 7 - نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىغا تولۇقلاپ سايلانغان ۋەكىللەرنىڭ سالاھىيىتىنى تەكشۈرگەنلىك توغرىسىدا بەرگەن دوكلاتىنى ئاڭلىدى ۋە ماقۇللىدى، ئاپتونوم رايونلۇق جامائەت خەۋپسىزلىكى نازارىتىنىڭ مۇئاۋىن نازىرى لى جىڭۋېن ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تاپشۇرۇقى بىلەن «ئاپتونوم رايونىنىڭ نەشە قاتارلىق زەھەرلىك چېكىملىكلەرنى مەنئىي قىلىش نىزامى» (لايىھە) توغرىسىدا بەرگەن ئىزاھاتنى ئاڭلىدى. ئاپتونوم رايونلۇق خەلق قۇرۇلتىيى دائىمىي كومىتېتىنىڭ قانۇن كومىتېتى ۋە ۋەكىللەر - كادىرلار كومىتېتى يىغىندا «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق خەلق قۇرۇلتىيىنىڭ مۇھاكىمە پرىنسىپى» (لايىھەنىڭ تۈزىتىلگەن نۇسخىسى) توغرىسىدا، «ئاپتونوم رايونلۇق 7 - نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيى 3 - يىغىنىنىڭ 179 - نومۇرلۇق تەكلىپنىڭ بېجىرىلىش ئەھۋالى» توغرىسىدا يازما دوكلات ۋە ئىزاھات بەردى.

تۈنۈگۈن چۈشتىن كېيىن «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق خەلق قۇرۇلتىيىنىڭ مۇھاكىمە پرىنسىپى» (لايىھەسىنىڭ تۈزىتىلگەن نۇسخىسى) ۋە «ئاپتونوم رايونىنىڭ نەشە قاتارلىق زەھەرلىك چېكىملىكلەرنى مەنئىي قىلىش نىزامى» (لايىھە) نى گۇرۇپپىلار بويىچە مۇزاكىرە قىلىش باشلاندى. يىغىنغا ئاپتونوم رايونلۇق خەلق قۇرۇلتىيى دائىمىي كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرلىرىدىن زاھىر ساۋدانوپ، چىن شىفو، جياڭ شاۋ پىڭ، شارشىبېك سىدىق، قۇرمان غالى، ئابدۇرېھىم لىتىپ، شۆي پىڭ، تۆر بايىر قاتناشتى. ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ماۋدېخۇا، ئاپتونوم رايونلۇق يۇقىرى خەلق سوت مەھكىمىسىنىڭ باشلىقى قۇربان روزى، ئاپتونوم رايونلۇق خەلق تەپتىش مەھكىمىسىنىڭ باش تەپتىشى مىجىت قۇربان قاتارلىق كىشىلەر سىرتتىن قاتناشتى.

سىياسىي كېڭەش ئاپتونوم رايونلۇق 6 - نۆۋەتلىك كومىتېتى دائىمىي كومىتېتىنىڭ 13 - سانلىق يىغىنى يېپىلدى

ئاپتونوم رايون رەھبەرلىرى يىغىنغا كېلىپ دائىمىي كومىتېت ئەزالىرىنى يوقلىدى، سۇڭ خەنلياڭ، ۋاڭ لېچۈەنلەر سۆز قىلدى

ئۆز مۇخبىرىمىز جاڭ يۈي خەۋەر قىلىدۇ: سىياسىي كېڭەش ئاپتونوم رايونلۇق 6 - نۆۋەتلىك كومىتېتى دائىمىي كومىتېتىنىڭ 13 - سانلىق يىغىنى ئىككى كۈن داۋام قىلىپ 5 - ئاينىڭ 9 - كۈنى ئۈرۈمچىدە ئاياغلاشتى. يىغىن «سىياسىي كېڭەش ئاپتونوم رايونلۇق 6 - نۆۋەتلىك كومىتېتى دائىمىي كومىتېتىنىڭ خىزمەت دوكلاتى «(لايىھە)»، «سىياسىي كېڭەش ئاپتونوم رايونلۇق 6 - نۆۋەتلىك كومىتېتى تەكلىپ لايىھە كومىتېتىنىڭ سىياسىي كېڭەش ئاپتونوم رايونلۇق 6 - نۆۋەتلىك كومىتېتى 3 - يىغىنىدىن بۇيانقى تەكلىپ لايىھە خىزمىتى ئەھۋالى توغرىسىدىكى دوكلاتى (لايىھە)» نى مۇزاكىرە قىلىپ ماقۇللىدى، سىياسىي كېڭەش ئاپتونوم رايونلۇق 6 - نۆۋەتلىك كومىتېتىغا ئون ئەزانى تولۇقلاشنى كېڭەشىپ بەلگىلىدى.

ئاپتونوم رايون رەھبەرلىرىدىن سۇڭ خەنلياڭ، جانابىل، جاڭ فۇسېن، ۋاڭ لېچۈەن، جۇ شېڭتاۋ، جۇ گوفۇ چۈشتىن كېيىن يىغىنغا كېلىپ، سىياسىي كېڭەش ئاپتونوم رايونلۇق 6 - نۆۋەتلىك كومىتېتى دائىمىي كومىتېتىنىڭ 13 - سانلىق يىغىنىغا قاتناشقان ئەزالارنى يوقلىدى. يولداش سۇڭ خەنلياڭ سۆز قىلىپ مۇنداق دېدى: خەلق سىياسىي كېڭىشى «ئىختىساس ئىگىلىرى ئامبىرى»، مەدەنىيەت قاتلىمى بىر قەدەر يۇقىرى، سىياسىي كېڭەشتىكى يولداشلارنىڭ ئەقىل كۆرسىتىشى، ياخشى چارىلەرنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، پات ئارىدا ئېچىلىدىغان ئىككى يىغىننى دېموكراتىيە يىغىنى، ئىتتىپاقلىق يىغىنى، ھەر مىللەت خەلقىنى ئون يىللىق پىلان ۋە 8- بەش يىللىق پىلاننى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن كۈرەش قىلىشقا سەپەرۋەر قىلىش يىغىنى، قىلىپ ئېچىشنى ئۈمىد قىلىمەن.

ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم دائىمىي كومىتېتىنىڭ ئەزاسى ۋاڭ لېچۈەن يېڭى كەلگەن بىر قانچە نەپەر رەھبىرىي يولداشقا ۋەكالىتەن يىغىندا سۆز قىلدى.

يىغىنغا رەئىس بادەي رىياسەتچىلىك قىلدى. مۇئاۋىن رەئىسلەردىن فۇ ۋېن، قەمبەرخان ئەمەت، خەن يۈۋېن، تاھىر مەمتىلى، جاۋ گەنجىڭ، ئىبراھىم روزى، دىيار قۇماش، گا ۋېنشاڭ، مەمەت نىياز قارى، ھارۇنخان ھاجى، باش كاتىپ قاسىم ھىمتىلەر قاتناشتى.

سىياسىي كېڭەش ئاپتونوم رايونلۇق 6 - نۆۋەتلىك كومىتېتىغا تولۇقلانغان ئەزالارنىڭ ئىسىملىكى (ئون نەپەر)

(1991 - يىل 5 - ئاينىڭ 9 - كۈنى سىياسىي كېڭەش ئاپتونوم رايونلۇق 6 - نۆۋەتلىك كومىتېتى دائىمىي كومىتېتىنىڭ 13 - سانلىق يىغىنىدا ماقۇللاندى)

فېڭ داجېن، لۇي شۈەنشۈن، ياڭ جەنجاڭ، دۇڭ ياڭيۇ، لىۇ زۇڭخاۋ، جاڭ ياڭ، ۋۇرۇنشىڭ، رابىيە مەھەممەت، رەقىپ ئاباس، جاڭ جىڭ.

تەجرىبىلەرنى يەكۈنلەپ، تىرىشىپ غەيرەت قىلىپ، 8 - بەش يىللىق پىلاننىڭ تۇنجى يىلىدا دېھقانچىلىقتىن مول ھوسۇل ئالايلى

ئاپتونوم رايونلۇق دېھقانچىلىق نازارىتىدىن

باسىت ھاپىز

ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم ۋە خەلق ھۆكۈمىتى يېزا ئىگىلىكىنىڭ ئورنىنى يەنىمۇ يۇقىرى كۆتۈرۈش، مەھسۇلاتقا بىرلەشتۈرۈپ ئائىلىلەرگە ھۆددىگە بېرىش مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى مۇقىملاشتۇرۇش ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈش، پەن - تېخنىكىغا تايىنىش، دېھقانچىلىق سېلىنمىسىنى كۆپەيتىش ئارقىلىق ئاشلىق ئومۇمىي ھوسۇلىنى 6 مىليون 750 مىڭ توننىغا، كېۋەز ئومۇمىي ھوسۇلىنى 425 مىڭ توننىغا، ياغلىق دان ئومۇمىي ھوسۇلىنى 360 مىڭ توننىغا، قىزىلچا ئومۇمىي ھوسۇلىنى 2 مىليون 200 مىڭ توننىغا يەتكۈزۈشتىن ئىبارەت كۆرەش نىشانىنى ئوتتۇرىغا قويدى.

8 - بەش يىللىق پىلان يولغا قويۇلغان تۇنجى يىلى مول ھوسۇل ئېلىپ، دېھقانچىلىقنىڭ ئۇدا، مۇقىم ماسلاشقان ھالدا راۋاجلىنىشىغا كاپالەتلىك قىلىش — ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ھەر دەرىجىلىك دېھقانچىلىق تارماقلىرى ۋە پەن - تېخنىكا خادىملىرىنىڭ ئالدىدىكى مۇشكۇل ۋەزىپە. شۇڭا دېھقانچىلىق تارماقلىرى پارتىيە 13 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 7 - ئومۇمىي يىغىنى ۋە ج ك پ شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق كومىتېتى 4 - قۇرۇلتىيىنىڭ روھىنى ئەتىي ئىزچىللاشتۇرۇپ، ھەر دەرىجىلىك پارتىيە، ھۆكۈمەت ئورۇنلىرىنىڭ رەھبەرلىكىدە، مەھسۇلاتنى ئاشۇرۇش تەدبىرلىرىنى ئىلمىي يوسۇندا تۈزۈپ ۋە كەڭ ئاممىنى ئۈنۈملۈك ئەمەلىيلەشتۈرۈشكە تەشكىللەپ، تورلۇق خىزمەتلەرنى پۇختا ئىشلەپ، بۇ يىل دېھقانچىلىقتىن مول ھوسۇل ئېلىشقا ھەقىقىي كاپالەتلىك قىلىشى لازىم. بۇنىڭ ئۈچۈن تۆۋەندىكى خىزمەتلەرنى ياخشى ئىشلەش كېرەك.

1. مەھسۇلاتقا بىرلەشتۈرۈپ ئائىلىلەرگە ھۆددىگە بېرىش مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى داۋاملىق مۇقىملاشتۇرۇش ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈش، كوللېكتىپ ئىگىلىكنىڭ مۇلازىمەت ئىقتىدارىنى يەنىمۇ كۈچەيتىش كېرەك. مەھسۇلاتقا بىرلەشتۈرۈپ ئائىلىلەرگە ھۆددىگە بېرىش تۈزۈمىنى مۇقىملاشتۇرۇشنىڭ يادروسى — يەرنى ھۆددىگە بېرىش تۈزۈمىنى مۇقىملاشتۇرۇش ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈشتە. شۇڭا مۇددىتى توشقان ھۆددىگەرلىك توختاملىرىنى «ئومۇمىي جەھەتتە مۇقىملاشتۇرۇش، قىسمەن تەڭشەش» پرىنسىپى بويىچە مۇۋاپىق تەڭشەش، ھۆددىگەرلىك توختاملىرىنى باشقۇرۇش تەشكىلاتلىرىنى ئىمكان قەدەر تېز قۇرۇپ چىقىش، مۇكەممەللەشتۈرۈش ئارقىلىق بۇ يىل توختامنىڭ ئەمەلگە ئېشىش نىسبىتىنى 85% كە يەتكۈزۈش ئۈچۈن تىرىشىش كېرەك.

2. دېھقانچىلىق «مول ھوسۇل پىلانى» ۋە دېھقانچىلىق تېخنىكا گۇرۇپپا ھۆددىگەرلىكىنى زور كۈچ بىلەن داۋاملىق يولغا قويۇپ، بالدۇر ئۈنۈم بېرىدىغان مەھسۇلاتنى ئاشۇرۇش تېخنىكىلىرىنى كېڭەيتىپ، پايدىلىنىش سۈرئىتىنى تېزلىتىشىمىز لازىم. بۇ يىل ئاپتونوم رايونىمىز ئورۇنلاشتۇرغان دېھقانچىلىق «مول ھوسۇل پىلانى» نىڭ ئاپتونوم رايون دەرىجىلىك تۈرى توققۇز، ئومۇمىي كۆلىمى 14 مىليون مو بولۇپ، ئۆتكەن يىلدىكىدىن 2 مىليون مو كۆپ، بۇنىڭ ئىچىدە ئاشلىق تېرىلغۇ كۆلىمى 10 مىليون 450 مىڭ مو، كېۋەز تېرىلغۇ كۆلىمى 2 مىليون 100 مىڭ مو، يېشىل ئوغۇتلۇق ئۆسۈملۈك تېرىلغۇ كۆلىمى 300 مىڭ مو. جايلار «مول ھوسۇل پىلانى» تۈرلىرىنى ئەمەلىيلەشتۈرگەندە، ناھىيە ۋە يېزىنى بىرلىك قىلىپ، ئومۇمىيۈزلۈك بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇپ، مەھسۇلاتنى ئاشۇرۇش تەدبىرلىرىنىڭ ئەمەلگە ئېشىشىغا ھەقىقىي كاپالەتلىك قىلىشى لازىم. ئاپتونوم رايونلۇق دېھقانچىلىق نازارىتى، يېزا ئىگىلىك پەنلەر ئاكادېمىيىسى، «1 - ئاۋغۇست» يېزا ئىگىلىك شۆيۈەنى بۇ يىل 17 ناھىيە، شەھەرنىڭ گۇرۇپپا ھۆددىگەرلىك خىزمىتىگە داۋاملىق قاتنىشىدۇ. بۇ ئورۇنلار تايانچلىق رولىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇپ، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى گۇرۇپپا ھۆددىگەرلىكنى تېخىمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا يېتەكلىشى لازىم.

3. مەھسۇلاتنى ئاشۇرىدىغان مۇھىم ئۈنىۋېرسال زىرائەتلەرنىڭ بىرلىك ھوسۇلىنى ئاشۇرۇش لازىم. بۇ يىل ئاپتونوم رايون بويىچە ئەلا سۈپەتلىك ئۇرۇقنى 27 مىليون مو يەردە كېڭەيتىش پىلانلاندى. بۇنىڭ ئىچىدە يۇقىرى ھوسۇللۇق شالغۇت كۆممە قوناق 5 مىليون 250 مىڭ موغا، قېلىپلاشتۇرۇپ ئۆستۈرىدىغان بۇغداي كۆلىمى 1 مىليون موغا، يۇقىرى ھوسۇللۇق قېلىپلاشتۇرۇپ ئۆستۈرىدىغان كېۋەز كۆلىمى 2 مىليون 240 مىڭ موغا، يۇقىرى ھوسۇللۇق قېلىپلاشتۇرۇپ ئۆستۈرىدىغان قىزىلچا كۆلىمى 440 مىڭ موغا كېڭەيتىلىدۇ. ئۇز جايىنىڭ ئەھۋالىغا قاراپ ئاشلىقنى قۇر ئارىلىقىغا تېرىش، كىرىشتۈرۈپ تېرىش، ئىككىنچىغا تېرىش ئۇسۇللىرى كېڭەيتىلىدۇ. بۇنىڭدا «ئىككى خىل چىلگە سورتىنى يۈرۈشلەشتۈرۈش» كۆلىمى 2 مىليون 300 مىڭ موغا كېڭەيتىلىدۇ. بۇنىڭ ئىچىدە «توننا ئاشلىق ئېتىزى» 150 مىڭ موغا، ئاشلىق بىلەن سېرىق پۇرچاقنى كىرىشتۈرۈپ تېرىش كۆلىمى 1 مىليون 800 مىڭ موغا كېڭەيتىلىدۇ، سۇلياۋ يوپۇق يېپىپ كېۋەز ئۆستۈرۈش كۆلىمى تېخىمۇ كېڭەيتىلىپ، 5 مىليون 600 موغا يەتكۈزۈلىدۇ. تۇپراق ئۈنۈمدارلىقىنى ئۆستۈرۈش تەدبىرلىرى كۈچەيتىلىپ، يىل بويى 40 مىليون توننا مەھەللىۋى ئوغۇت توپلىنىپ يەرگە بېرىلىدۇ. دېھقانچىلىق رايونلىرىدا 5 مىليون 300 مىڭ مو يەردە شاخ - شۇمبىلار ئېتىزغا باستۇرۇلىدۇ. ھەر خىل زىرائەتلەردىكى كېسەللىك، ھاشارات زىيىنىدىن 21 مىليون مو - قېتىم مۇداپىئە كۆرۈلىدۇ.

4. تەڭشەپ ئوغۇتلاش، مىكرو ئېلېمېنتلىق ئوغۇت، سۈنئىي ئۇسۇلدا يېتىشتۈرۈلگەن مايسىلارنى كۆچۈرۈش، بىئولوگىيىلىك ئۆستۈرۈش دورىسى قاتارلىق يېڭى تېخنىكىلار تېخىمۇ كەڭ دائىرىدە كېڭەيتىلىدۇ. ئاپتونوم رايون بويىچە تەڭشەپ ئوغۇتلىنىدىغان كۆلەم 14 مىليون موغا، مىكرو ئېلېمېنتلىق ئوغۇت بېرىلىدىغان كۆلەم 3 مىليون موغا كېڭەيتىلىدۇ. شال مايسىلىرىنى پەتنۇستا ئۆستۈرۈپ ماشىنا بىلەن تىكىش كۆلىمى 150 مىڭ موغا، قەغەز خالتىدا يېتىشتۈرۈلگەن قىزىلچا مايىسى كۆچۈرۈلىدىغان كۆلەم 20 مىڭ موغا، بۇغداي يىلتىزىدا ئازوتنى تۇراقلاندۇرۇش باكتېرىيىسى ئىشلىتىلىدىغان كۆلەم 2 مىليون 500 مىڭ موغا، مەھسۇلات ئاشۇرۇش باكتېرىيىسى ئىشلىتىلىدىغان كۆلەم 2 مىليون 400 مىڭ موغا، نەم سۈمۈرۈش دورىسى ئىشلىتىلىدىغان كۆلەم 50 مىڭ موغا كېڭەيتىلىدۇ. پىلە غوزىسىنىڭ بىرلىك ھوسۇلىنى 30 كىلوگرامغا يەتكۈزۈش ئۈچۈن، ئۈششاق پىلە قۇرتلىرىنى يىغىنچاق بېقىش، قەۋەتلەپ بېقىش، چوڭ پىلىنى ھۆل قىلىنغان يوپۇرماق بىلەن بېقىش تېخنىكىسى پائال كېڭەيتىلىدۇ. كۆزلۈك پىلىنىڭ نىسبىتى تىرىشىپ ئاشۇرۇلىدۇ.

5. دېھقانلارنى تېخنىكا جەھەتتىن تەربىيىلەشنى چىڭ تۇتۇپ، ئۇلارنىڭ ئىلمىي ئۇسۇلدا تېرىقچىلىق قىلىش سەۋىيىسىنى ئۆستۈرۈش لازىم. پەن - تېخنىكا تارماقلىرى بارلىق كۈچلەرنى سەپەرۋەر قىلىپ، بارلىق ۋاسىتىلەردىن پايدىلىنىپ، دېھقانلارنى پەن - تېخنىكا بىلىملىرى بىلەن تەربىيىلەشنى چىڭ تۇتۇپ، پەن - تېخنىكا ئارقىلىق يېزا ئىگىلىكىنى گۈللەندۈرۈشنىڭ يېڭى ۋەزىيىتىگە ماسلىشىشى لازىم.

دېھقانلار ... دېھقانچىلىق ئىشلەپچىقىرىشنىڭ ئاساسىي گەۋدىسى، بۇنىڭدىن كېيىنكى دېھقانچىلىقنىڭ تەرەققىياتى ئاساسىي جەھەتتىن بىرلىك ھوسۇلنى ئاشۇرۇشقا تايىنىدۇ. شۇڭا دېھقانلارنى پەن - تېخنىكا جەھەتتىن تەربىيىلەش خىزمىتىنى چوقۇم ستراتېگىيە يۈكسەكلىكىگە كۆتۈرۈپ تۇتۇش كېرەك. تەربىيىلەش جەھەتتە، ئەمەلىيەتنى ئاساس قىلىپ، جانلىق ھالدا كۆپ خىل ئۇسۇلدا ئېلىپ بېرىش، ئۈنۈمگە ئېتىبار بېرىش كېرەك. بۇ يىل ھەر بىر دېھقان ئائىلىسىدىن بىردىن كىشىنى تەربىيىلەشنى ئىشقا ئاشۇرۇش كېرەك.

6. ھازىر ئاپتونوم رايونىمىزدا ئەتىيازلىق تېرىلغۇ جىددىي ئېلىپ بېرىلماقتا. جايلاردىكى دېھقانچىلىق تارماقلىرى دېھقانچىلىق ئىشلەپچىقىرىش پىلانىنىڭ ئەمەلىيلىشىش خىزمىتىنى يەنىمۇ چىڭ تۇتۇپ، ئاپتونوم رايون چۈشۈرۈپ بەرگەن ئاشلىق تېرىلغۇ پىلانىنىڭ تولۇق ئورۇندىلىشىغا ھەقىقىي كاپالەتلىك قىلىش، ئاشلىقتىكى «ئۆچكە چىتىش» سىياسىتىنى ئەستايىدىل ئىجرا قىلىپ، ئاشلىق ئىستىمالىنى ... ئىشلەپچىقىرىش خىزمىتىنى كۈچەيتىپ، دېھقانلارنىڭ ئاشلىق سېتىشى قىيىن بولۇش مەسىلىسىنى ياخشى ھەل قىلىپ، ئۇلارنىڭ ئاشلىق تېرىش ئاكتىپلىقىنى قوزغاش لازىم.

7. ئاپەتنىڭ ئالدىنى ئېلىش، ئاپەتكە تاقابىل تۇرۇش خىزمىتىنى ياخشى تۇتۇش لازىم. ئۆتكەن يىلى قىشتىن بۇيان ھاۋا ئىسسىق، ھۆل - يېغىن كۆپرەك بولدى. شۇڭا جايلار يۈز بېرىش ئېھتىمالى بولغان كەلكۈن، شور، كېسەللىك، زىيانداش ھاشارات قاتارلىق تەبىئىي ئاپەتلەرگە نىسبەتەن ئىدىيە ۋە ماددىي جەھەتتە تولۇق تەييارلىق كۆرۈشى، مەۋقەنى ئاپەتكە تاقابىل تۇرۇپ، 14 - يىلمۇ مول ھوسۇلنى قولغا كەلتۈرۈشكە قارىتىش لازىم. بۇ يىل كېۋەز كۆك پىتى، بۇغداي كۆك پىتى، سېرىق يەر يولۋىسى قاتارلىق زىيانداش ھاشاراتلارنىڭ زىيىنى ئېغىرراق بولۇشى مۇمكىن. شۇڭا جايلار بالدۇر تۇتۇش قىلىپ، دېھقانچىلىق دورىسى، سايمان تەييارلاشنى بالدۇر ۋە ياخشى ئىشلەپ، ۋاقتىدا مۇداپىئە كۆرۈپ، زىياننى ئازايتىش لازىم.

8. دېھقانچىلىققا ئىشلىتىلىدىغان ماددىي ئەشيالارنى يەتكۈزۈش خىزمىتىنى كۈچەيتىش لازىم. بۇ يىل ئاپتونوم رايونىمىزدا خىمىيىۋى ئوغۇت، سۇلياۋ يوپۇق قاتارلىق ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرى بىلەن تەمىنلەش ئالدىنقى يىلغا قارىغاندا كۆپەيدى. لېكىن دېھقانلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىشقا مەبلەغ سېلىش ئاكتىپلىقى يۇقىرى بولمىغانلىقتىن، بەزى رايونلاردا خىمىيىۋى ئوغۇت، سۇلياۋ يوپۇق بىلەن تەمىنلەش دېگۈدەك ياخشى بولمايۋاتىدۇ. بۇنىڭ ئۈچۈن دېھقانچىلىققا ئىشلىتىلىدىغان ماددىي ئەشيالارنى ئىشلەپچىقىرىدىغان ۋە يەتكۈزۈپ بېرىدىغان تارماقلار يوشۇرۇن كۈچلىرىنى قېزىپ، خىمىيىۋى ئوغۇت، سۇلياۋ يوپۇق ئىشلەپچىقىرىش ۋە يەتكۈزۈش خىزمىتىنى يەنىمۇ تېزلىتىپ ئىشلەپچىقىرىشنىڭ ئېھتىياجىغا ماسلىشىشى لازىم.

شىخو ناھىيىلىك پىۋا زاۋۇتى «ئىككىنى ئاشۇرۇش، ئىككىنى تېجەش» پائالىيىتىنى پائال قانات يايدۇرۇپ، ئىقتىسادىي ئۈنۈمنى ئۆستۈردى

ئاقسۇ كونىشەھەر ناھىيىسى پەن - تېخنىكىنى ئومۇملاشتۇرۇشقا ئەھمىيەت بەرمەكتە

شىخو ناھىيىلىك پىۋا زاۋۇتى «ئىككىنى ئاشۇرۇش، ئىككىنى تېجەش» پائالىيىتىنى پائال قانات يايدۇرۇپ، ئىقتىسادىي ئۈنۈمنى ئۆستۈردى

پراكتىكانت مۇخبىرلىرىمىز ئابلىمىت كېرەم، دىلشات مۇھەممەت خەۋەر قىلىدۇ: شىخو ناھىيىلىك پىۋا زاۋۇتى «ئىككىنى ئاشۇرۇش، ئىككىنى تېجەش» پائالىيىتىنى پائال قانات يايدۇرۇپ، ئىقتىسادچىلىق بىلەن زاۋۇت باشقۇرۇپ، ياخشى ئىقتىسادىي ئۈنۈمگە ئېرىشتى.

بۇ زاۋۇت يېقىنقى ئۈچ يىلدىن بۇيان، ئۆزىنىڭ ئەمەلىيىتىگە بىرلەشتۈرۈپ، ئاجىز ھالقىلارنى چىڭىتىپ، خىزمەتنىڭ مۇھىم نۇقتىسىنى كونىنى يېڭىلاپ، ئىقتىسادچانلىق بىلەن ئىش كۆرۈشكە قاراتتى. ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە «ئىككىنى ئاشۇرۇش، ئىككىنى تېجەش» تەربىيىسى ئېلىپ بېرىپ، كۆمۈر، سۇ، توكنى تېجەپ ئىشلىتىشنى زاۋۇتنىڭ مۇھىم خىزمىتى سۈپىتىدە تۇتتى. 1990 - يىلى زاۋۇتنىڭ قاچىلاش سېخى ئاكتىپ تەدبىرلەرنى قوللىنىپ سېخنىڭ ماشىنا - سايمانلىرىنى ئۆزگەرتىپ قوراشتۇرۇپ، قاچىلاش ئىسراپچىلىقىنى 8.4% تۆۋەنلەتتى. مۇشۇ بىر تۈردىلا دۆلەتكە 518 مىڭ يۈەن تېجەپ بېرىلدى. زاۋۇتنىڭ ماتېرىيال بۆلۈمى كونا سايمانلارنى يىغىۋېلىپ، رېمونت قىلدۇرۇپ، دۆلەتكە 80 مىڭ يۈەن تېجەپ بەردى. 1 توننا پىۋىنىڭ تەننەرخى 1989 - يىلدىكى 663.17 يۈەندىن 1990 - يىلى 615.51 يۈەنگە چۈشۈپ، زاۋۇتنىڭ ئىقتىسادىي ئۈنۈمى كۆرۈنەرلىك ئۆستى.

قوزغۇن چارۋىچىلىق فېرمىسىدا مېۋىلىك باغ بىنا قىلىندى

كۇچا ناھىيىسى قوزغۇن چارۋىچىلىق فېرمىسىدىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر تاغ رايونىغا ماس كېلىدىغان مېۋىلىك باغ بىنا قىلىشنى چىڭ تۇتۇپ، 12 مو ئورۇكلۇك، 40 مو ئالمىلىق باغ بىنا قىلىپ، مېۋىگە كىرگۈزدى. بۇ يىل يەنە 40 مو بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈپ ئەلا سورتلۇق ئالما كۆچىتى قويدى. بۇنىڭ بىلەن بۇ فېرمىنىڭ مېۋىلىك باغ كۆلىمى 92 موغا يەتكۈزۈلۈپ، ھەر بىر چارۋىچى ئائىلىسىگە 0.8 مودىن كۆپرەك مېۋىلىك باغ توغرا كەلدى.

زىياپ زەيدىن

تەدبىرلىك دېھقان

مارالبېشى ناھىيىسى ئالاغىر يېزا كونا سېرىقبۇيا كەنت 1 - مەھەللىسىدىكى ئابدۇرېشىت قادىر ھويلىدىكى يېرىنى ياخشى باشقۇرغان ئاساستا، 1988 - يىلى كەنتكە 9000 يۈەن پۇل تاپشۇرۇش شەرتى بىلەن 20 مو يەرنى يەتتە يىللىق ھۆددىگە ئالغانىدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ 3000 يۈەن مەبلەغ سېلىپ، 20 مو بوز يەر ئېچىپ بۇنىڭغا ئۆزلۈكلۈك يېرىنى قوشۇپ 50 مو يەر تەييارلىدى. شۇ يىلى ئەتىيازدا خوتەن ئۇلكىسىدىن كەلتۈرۈلگەن 1800 تۈپ ئەلا سورتلۇق ئالما كۆچىتىنى تىكىپ ئىلمىي ئۇسۇلدا پەرۋىش قىلغانلىقتىن 1990 - يىلى بۇ كۆچەتلەرنىڭ 20 پىرسەنتى مېۋىگە كىردى. ئۇ يەنە 100 مو يەرگە كېۋەز تېرىپ 48 مىڭ يۈەن كىرىم قىلدى. بۇ پۇلغا باغدىن قىلغان كىرىمنى قوشۇپ دېھقانچىلىق ماشىنا سايمىنى سېتىۋالدى. ئابدۇرېشىت قادىر بۇ يىل يەنە ئون مو يەر تەييارلاپ، 500 تۈپ ئامۇت كۆچىتى تىكىپ، باغ كۆلىمىنى 60 موغا يەتكۈزدى.

ئەنۋەر خىزمەت

ئاقسۇ كونىشەھەر ناھىيىسى پەن - تېخنىكىنى ئومۇملاشتۇرۇشقا ئەھمىيەت بەرمەكتە

ئىختىيارىي مۇخبىرىمىز قادىر مەگىت خەۋەر قىلىدۇ: ئاقسۇ كونىشەھەر ناھىيىسى يېزا ئىگىلىك پەن - تېخنىكىسىنى ئومۇملاشتۇرۇشقا ئەھمىيەت بەرمەكتە. ھازىر ناھىيە بويىچە 22 يېزا، مەيدان، 97% كەنت ۋە مەھەللىلەردە پەن - تېخنىكا جەمئىيىتى ۋە تەشكىلاتلىرى قۇرۇلدى، ئەزاسى 3653 كىشىگە يەتتى.

بۇ ناھىيىدىكى ھەر دەرىجىلىك پەن - تېخنىكا جەمئىيەتلىرى يېقىنقى يىللاردىن بۇيان، يېزا ئىگىلىك پەن - تېخنىكا تەرەققىياتى ئىگىلىكنى گۈللەندۈرۈشتىكى ئاچقۇچ، دېگەن قاراشتا چىڭ تۇرۇپ، دېھقانچىلىق، ئورمانچىلىق، چارۋىچىلىق، سۇچىلىق، يېزا ئىگىلىك ماشىنىلىرى، بېلىقچىلىق تېخنىكىلىرىنى تەرغىب قىلىشقا ئەھمىيەت بەردى، ئۇلار يىغىپ تەربىيىلەش بىلەن تارقاق تەربىيىلەشنى بىرلەشتۈردى. ئاممىغا پەن - تېخنىكىغا ئائىت 295 مەيدان كىنو كۆرسەتتى، 47 قېتىم سۈرەتلىك كۆرگەزمە ئۆيۈشتۇردى، 21 مىڭ 500 نۇسخا پەن - تېخنىكىغا دائىر ماتېرىيال تارقاتتى. ناھىيە دەرىجىلىك ئىلمىي جەمئىيەتلەر كۆپ قېتىم پەن - تېخنىكا ئالماشتۇرۇش، پەن - تېخنىكا بىلىملىرىدىن لېكسىيە سۆزلەش پائالىيىتى ئېلىپ بېرىپ، 795 كىشىنى پەن - تېخنىكا بىلىملىرىدىن خەۋەردار قىلدى. بۇنىڭ بىلەن بۇ ناھىيىنىڭ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىدا تۈرلۈك پەن - تېخنىكا ئومۇملاشتۇرۇلۇپ، يىلمۇ يىل مول ھوسۇل ئېلىندى، 665 نامرات ئائىلىدىن 484 ئائىلە نامراتلىقتىن قۇتۇلدى، نامراتلىقتىن قۇتۇلۇش نىسبىتى 72.8% كە يەتتى.

چاپچال نەسىللىك قوي فېرمىسى ئۈنۈملۈك تەدبىر قوللىنىپ، مال نەسلىنى ياخشىلاشنى ئىلگىرى سۈردى

ئۆز مۇخبىرىمىز غوجاش مۇھەممەت خەۋىرى: چاپچال نەسىللىك قوي فېرمىسى ئىسلاھات داۋامىدا پەن - تېخنىكىغا تايىنىپ چارۋىچىلىقنى راۋاجلاندۇرۇش، مال نەسلىنى ياخشىلاشنى چىڭ تۇتۇش بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئۈنۈملۈك تەدبىرلەرنى قوللىنىپ، پەن - تېخنىكا خادىملىرى، چارۋىچىلارنىڭ ئاكتىپلىقىنى قوزغاپ، مال نەسلىنى ياخشىلاشنى ئىلگىرى سۈردى.

بۇ فېرما — شىنجاڭ ئىنچىكە يۇڭلۇق قويى ۋە جۇڭگو مېرىنوس قويىنىڭ شىنجاڭ تىپىنى يېتىشتۈرىدىغان نۇقتىلىق ئورۇنلارنىڭ بىرى. يېقىنقى بىر نەچچە يىلدىن بۇيان، فېرما رەھبەرلىكى بىر قاتار ئىسلاھات ۋە ئىلمىي باشقۇرۇش تەدبىرلىرىنى قوللىنىپ، قويلارنى ئورۇنلاشتۇرۇش، ۋانىلاش، يۇڭ قىرقىش، نەسىل سۈپىتىنى ئىنىقلاش، داۋالاش قاتارلىق ئىشلارنى ياخشى ئىشلەپ چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ تەرەققىياتىنى تېزلەتتى. بۇنىڭدىن باشقا چارۋىچىلىق پەن - تېخنىكا خادىملىرى، كادىرلار ۋە ئاممىنىڭ ئىشلەپچىقىرىشتىكى ئاكتىپلىقى، مەسئۇلىيەتچانلىق تۇيغۇسىنى ئاشۇرۇش ئۈچۈن، كونكرېت، ئەمەلىي ئۈنۈم بېرىدىغان مۇكاپاتلاش - جازالاش تۈزۈمىنى يولغا قويدى. بۇنىڭ بىلەن مال نەسلىنى ياخشىلاشتا كۆرۈنەرلىك نەتىجە قولغا كەلتۈرۈلدى. ھازىر بۇ فېرمىدا نەسىل ياخشىلانغان شىنجاڭ ئىنچىكە يۇڭلۇق قويى بىلەن جۇڭگو مېرىنوس قويىنىڭ شىنجاڭ تىپى 19 مىڭ 600 تۇياققا يېتىپ، فېرمىدىكى ئومۇمىي قوي سانىنىڭ 99 پىرسەنتىنى ئىگىلىدى.

ئاپتونوم رايونىمىزدا شېكەر بېسىلىپ قالدى، لېكىن قەنت كەمچىل بولۇۋاتىدۇ

ئۆز مۇخبىرىمىز ئۆمەر ھامۇت، ئىختىيارىي مۇخبىرىمىز ھېمىت سوپى خەۋەر قىلىدۇ: مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلاردىن ئىگىلىشىمىزچە بۇ يىل 3 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە 120 مىڭ تونna شېكەر ئامباردا بېسىلىپ قالغان، لېكىن ئىچكى ئۆلكە، شەھەرلەردىن 3000 توننا قەنت يۆتكەپ كېلىنگەن.

بېسىلىپ قالغان بۇ شېكەردىن ئىچكى ئۆلكىلەرگە يۆتكىلىش ئالدىدا تۇرغىنى 10 مىڭ توننا ئەتراپىدا بولۇپ، قالغان شېكەرنى قانداق بىر تەرەپ قىلىش باش قاتۇرىدىغان مەسىلە بولۇپ قاپتۇ. بېسىلىپ قالغان شېكەرنىڭ بىر قىسمى ئوچۇقچىلىقتا قېلىپ، قار - يامغۇر، بوران - چاپقۇننىڭ زىيىنىغا ئۇچراۋېتىپتۇ، لېكىن، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ شېكەر خام ئەشياسى مول، شېكەر ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى يۇقىرى بولسىمۇ، قەنت ئىشلەپچىقىرىش يىلدىن - يىلغا ئازىيىۋېتىپتۇ. شۇڭا بۇ يىل روزى ھېيت مەزگىلىدە بازارنى تەمىنلەش ئۈچۈن سودا تارماقلىرى ئىچكى موڭغۇل، خېيلۇڭجياڭ قاتارلىق ئۆلكە، شەھەرلەردىن 3000 توننا قەنت يۆتكەپ كەپتۇ.

تەھلىل قىلىشىمىزچە، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ شېكەرچىلىك سانائىتىدە مەھسۇلات تۈرىنى كۆپەيتىپ، بازار ئېھتىياجىغا ماسلىشىش — شېكەر بېسىلىپ قېلىش زىددىيىتىنى ھەل قىلىشنىڭ مۇھىم تەدبىرى.

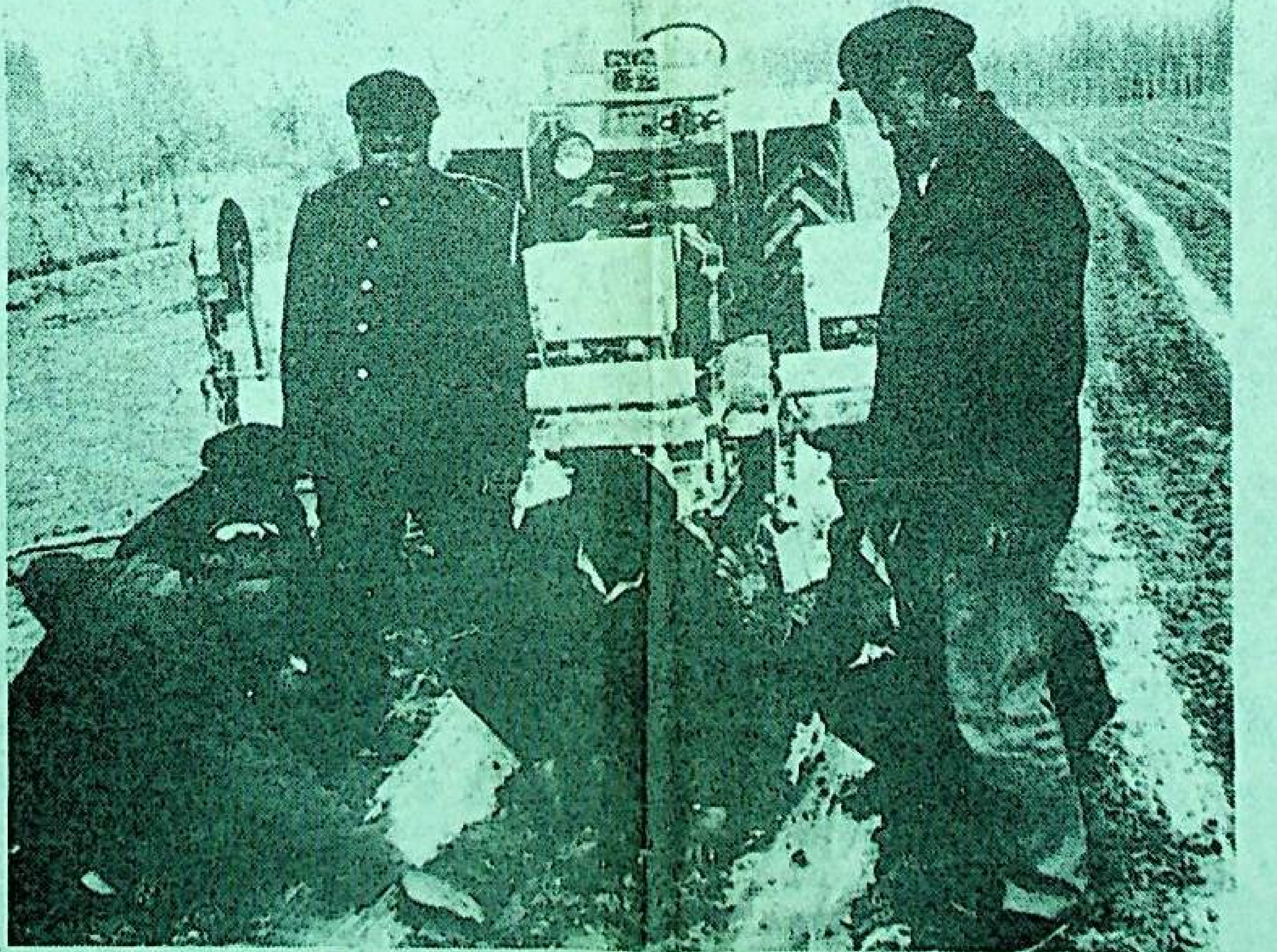

خوتەن ۋىلايىتى سۇلياۋ يوپۇق يېپىش ماشىنىسىنىڭ رولىنى تولۇق جارى قىلدۇرغاچقا، بۇ يىلقى 450 مىڭ مو كېۋەز تېرىش ۋەزىپىسى ۋاقتىدا ئورۇندالدى.

سۈرەتتە: ئالاقىدار تارماقلارنىڭ مەسئۇللىرى ۋە تېخنىكلار قاراقاش ناھىيىسىدە ماشىنا بىلەن سۇلياۋ يېپىپ تېرىلغان كېۋەزنىڭ سۈپىتىنى تەكشۈرمەكتە.

ئۆز مۇخبىرىمىز ئوبۇلقاسىم تۇرسۇن فوتوسى

سوتسيالزم توغرىسدىكى تەربيىنى چوڭقۇرلاپ بارايلى

ئۈرۈمچى شەھرىدىن ۋەزىپە بىلەن ئاساسىي قاتلامغا چىنىقىشقا چۈشكەن ياش ۋە ئوتتۇرا ياش كادىرلارنىڭ نەتىجىسى كۆرۈنەرلىك بولدى

ئۈرۈمچى شەھرىدىن ۋەزىپە بىلەن ئاساسىي قاتلامغا چىنىقىشقا چۈشكەن 94 نەپەر ياش ۋە ئوتتۇرا ياش كادىر بۇلتۇر 4 - ئايدىن بۇ يىل 2 - ئايغىچە بولغان ئارىلىقتا ئۆزلىرى چۈشكەن جايلارنىڭ خىزمىتىگە يېقىندىن ياردەم بېرىپ، دېھقان، چارۋىچىلارنى پەن - تېخنىكىغا تايىنىپ بېيىشقا يېتەكلەپ، پارتىيە بىلەن خەلق ئاممىسىنىڭ مۇناسىۋىتىنى قويۇقلاشتۇرۇشتا كۆرۈنەرلىك رول ئوينىدى.

بۇلتۇر 4 - ئايدا ئۈرۈمچى شەھەرلىك پارتكوم تەشكىلات بۆلۈمى 94 نەپەر ئوتتۇرا ياش، ياش كادىرنى ئاساسىي قاتلاملارغا ئەۋەتكەنىدى. ئۇلار ئالدى بىلەن ئۆزلىرى چىنىققان جايلاردىكى ئاممىغا پارتىيىنىڭ فاڭجېن، سىياسەتلىرىنى پائال تەشۋىق قىلىپ، ئىتتىپاقلىقنى كۈچەيتىش، ۋەزىيەتنى مۇقىملاشتۇرۇش جەھەتلەردە ئۇرغۇن كۈچ چىقاردى. ئۇلار ئاساسىي قاتلام كادىرلىرى ۋە ئامما بىلەن قويۇق مۇناسىۋەت ئورنىتىپ، خىزمەتلەرنىڭ ئىشلىنىشىنى مۇزاكىرە قىلىش، مۇۋاپىق تەدبىرلەر ئوتتۇرىغا قويۇش ئارقىلىق ئىشلەپچىقىرىشنى ئىلگىرى سۈردى، بەزى قىيىنچىلىقلارنى بىرلىكتە ھەل قىلدى. ئامما ئوتتۇرىغا قويغان 1000 دىن ئارتۇق تەكلىپ، پىكىرنى مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلارغا ئىنكاس قىلىپ، ھەل قىلىشقا ياردەملەشتى. ئاساسىي قاتلاملارغا 1 مىليون 300 مىڭ يۈەندىن ئارتۇق مەبلەغ ھەل قىلىپ بەردى، ئەقلىگە مۇۋاپىق تەكلىپ بېرىش ئارقىلىق 1 مىليون يۈەن تېجەپ بەردى. 104 - تۈەنگە چۈشكەن ئۈچ نەپەر كادىر شىشەن رايونىدا قىش پەسلىدە سۇ بىلەن تەمىنلەش قىيىن بولۇۋاتقانلىقىدەك بىر نەچچە مەسلىنى مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلارغا ئىنكاس قىلىپ، شۇ جايدىكى ئاممىنىڭ سۇ ئىشلىتىش، كېسەل كۆرسىتىش، پەرزەنتلىرىنىڭ مەكتەپكە كىرىش، پوچتا ئالاقىسى جەھەتلەردىكى قىيىنچىلىقنى ھەل قىلىپ بەردى. ئۈرۈمچى ناھىيىسىنىڭ شىگو يېزىسىغا چۈشكەن بىر كادىر ئۆز يېنىدىن 1000 يۈەن چىقىرىپ، شۇ جايدىكى باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ خەتەرلىك ئۆيلىرىنى رېمونت قىلىشقا ياردەم قىلدى. چىنىقىشقا چۈشكەن بىر تۈركۈم كادىرلار پەن - تېخنىكىغا تايىنىپ يېزا ئىگىلىكىنى گۈللەندۈرۈشنى نىشان قىلغان ھالدا 50 قارار پەن - تېخنىكا ئۆگىنىش كۇرسى ئېچىپ، 3000 دىن ئارتۇق كادىر ۋە دېھقاننى تەربىيىلىدى.

بۇلتۇر ئۈرۈمچى شەھرىدىن ۋەزىپە بىلەن ئاساسىي قاتلامغا چىنىقىشقا چۈشكەن كادىرلار ئون ئايدەك ۋاقىت ئىچىدە ئاساسىي قاتلامدا كۆرگەن، بىۋاسىتە باشتىن كەچۈرگەن، ھېس قىلغان مەسىلىلەر ۋە تەكشۈرۈش - تەتقىق قىلىش جەريانىدا ئېرىشكەن ماتېرىياللار ئاساسىدا 60 پارچىدىن ئارتۇق تەكشۈرۈش دوكلاتى، ئىلمىي ماقالە يازدى، مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلارغا 100 دىن ئارتۇق ئەقىلگە مۇۋاپىق تەكلىپ، پىكىر بەردى.

مېھرىنگۈل تۇرسۇن

گۈلى ئەمەت

پىچان ناھىيە، پىچان يېزا، لەڭگەر كەنت پارتىيە ياچېيكىسىنىڭ شۇجىسى ئىبراھىم دائىم ياچېيكا خىزمىتىنى ئىشلەۋاتقان 14 يىلدىن بۇيان، ھەممە ۋاقىت دېھقانلارنىڭ غېمىنى يەپ، ئۇلار بىلەن ئىچقويۇن - تاشقويۇن بولۇپ، كەنتنىڭ ئىككى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىنى ئىلگىرى سۈرۈشكە تېگىشلىك ھەسسە قوشتى.

سۈرەتتە: ئىبراھىم دائىم دېھقانلار ئارىسىدا سوتسيالزم تەربىيىسى ئېلىپ بارماقتا.

سېيىتنىياز سايىم، مۇھەممەت ئايۇپ فوتوسى

خىزمەت گۇرۇپپىسىدىكىلەر ئىچكىرىقلارغا پارتىيىنىڭ مېھرى - شەپقىتىنى يەتكۈزدى

— توقسۇ ناھىيىسىنىڭ ئىچكىرىق يېزىسىغا چۈشكەن خىزمەت گۇرۇپپىسى توغرىسىدا

نىياز مۇھەممەت

ئۆتكەن يىلىنىڭ ئاخىرىدا ئاپتونوم رايونلۇق قاتناش نازارىتى رەھبەرلىكى بىر مۇئاۋىن نازىر باشچىلىقىدا خىزمەت گۇرۇپپىسى تەشكىللەپ، توقسۇ ناھىيىسىنىڭ ئىچكىرىق يېزىسىغا ئەۋەتكەنىدى. خىزمەت گۇرۇپپىسىدىكىلەر تۇرمۇش شارائىتى ناچار، ئەمەلىي قىيىنچىلىقلىرى كۆپ كەنتلەرگە چوڭقۇر چۆكۈپ، دېھقانلار بىلەن سىردىشىپ، ئەھۋال ئىگىلەپ، تۈرلۈك شەكىللەر ئارقىلىق ئۇلارنىڭ سوتسيالىزمغا بولغان ئېتىقادىنى كۈچەيتتى ھەمدە بۇ جەرياندا 700 نەچچە ئائىلىلىك دېھقانغا ئېلېكتر چىرىقى ئورنىتىپ بېرىپ، پارتىيىنىڭ مېھرى - شەپقىتىنى يەتكۈزدى.

دېھقانلارنىڭ سوتسيالىزمغا بولغان ئېتىقادى كۈچەيدى

«خىزمەت گۇرۇپپىسىدىكىلەر كېلىدىكەن» دېگەن گەپ تارقىلىشى بىلەن ئىچكىرىق يېزىسىدا ھەر خىل گەپلەر پەيدا بولدى. بەزىلەر «بىزگە راستىنلا ياردەم بەرگىلى كېلەرمۇ ياكى رەسمىيەتكىلا...» دېيىشسە يەنە بەزىلەر «يەرنى يىغىۋالارمۇ» دەپ ئەندىشە قىلىشتى. ئاساسىي قاتلام خىزمىتىنى ئىشلەيدىغان بەزى كادىرلارمۇ ئەندىشىگە چۈشۈپ: «قوشقارنى قوشقارغا سوقۇشتۇرۇپ ئەدىپىمىزنى بېرەمدۇ تېخى...» دېيىشتى. بۇ گەپلەر خىزمەت گۇرۇپپىسىدىكىلەرنىڭ قۇلىقىغا يەتتى. ئۇلار بۇ چاغدا ئىشنى كەنتمۇ كەنت، ئۆيمۇ ئۆي يۈرۈپ دېھقانلار بىلەن سۆھبەتلىشىش ۋە سىردىشىشتىن باشلىدى. ئۇلار دېھقانلار، بەزى كادىرلاردا «ھازىر يولغا قويۇلۇۋاتقان تۈزۈم ئۆزگىرىپ كېتەرمۇ» دېگەن ئەندىشىنىڭ بارلىقىنى تۇتۇپ، ئۇلارغا پارتىيىنىڭ يېزىلارغا قاراتقان تۈرلۈك سىياسەتلىرىنىڭ ئۆزگەرمەيدىغانلىقىنى، پارتىيە قۇرۇلۇشىنى كۈچەيتىپ، ئاساسىي قاتلام پارتىيە تەشكىلاتلىرىنىڭ رولىنى جارى قىلدۇرۇلدى

پارتىيە رەھبەرلىكىنى كۈچەيتىش — يېزا خىزمىتىنى ياخشىلاشنىڭ ئاچقۇچى. ئىلگىرى ئىچكىرىق يېزىسىدىمۇ باشقا جايلارغا ئوخشاش ئىدىيىۋى - سىياسىي خىزمەت بوشاشتۇرۇپ قويۇلغاچقا، پارتىيە ئەزالىرىنىڭ رولى، پارتىيە ياچېيكىلىرىنىڭ جەڭگىۋارلىقى ئاجىزلىشىپ كەتكەنىدى. خىزمەت گۇرۇپپىسىدىكىلەر پارتىيە قۇرۇلۇشىنى كۈچەيتىش، پارتىيە ئەزالىرىنىڭ سۈپىتىنى ئۆستۈرۈشنى ئۇقتىلىق خىزمەت سۈپىتىدە تۇتتى. ئۇلار پارتىيە ئەزالىرى ۋە رەھبىرىي كادىرلار بىلەن ئايرىم - ئايرىم سىردىشىپ، خاھىش خاراكتېرلىك پىكىر - ئىقمىلىرىنى كونكرېت تەھلىل قىلدى ۋە ئۇنى ھەل قىلىشنىڭ ئۈنۈملۈك تەدبىرلىرىنى تۈزۈپ چىقتى. ھەر دەرىجىلىك رەھبىرىي كادىرلارنىڭ خىزمەت ھوقۇقى، مەسئۇلىيىتى، ۋەزىپىسىنى ئېنىق بەلگىلەش بىلەن بىللە، پارتىيە ئەزالىرىنى ئاۋانگارتلىق، ئەمۇنىلىك رولىنى جارى قىلدۇرۇشقا يېتەكلىدى، پارتىيىگە ئەزا تەرەققىي قىلدۇرۇشنى چىڭ تۇتتى، پارتىيە تۇرمۇش يىغىنلىرىنى نورمال ئىزىغا چۈشۈردى ھەمدە يېزا تەۋەسىدىكى 25 پارتىيە ياچېيكىسى، 200 دىن ئارتۇق ئاساسىي قاتلام تەشكىلاتى، 74 ئىشلەپچىقىرىش گۇرۇپپىسىنىڭ ئاساسلىق ھوقۇقىنى خەلق ئۈچۈن جان كۆيدۈرۈپ ئىشلىگەن، پارتىيىۋىلىكى كۈچلۈك كىشىلەرنىڭ قولىغا تۇتقۇزۇپ، ئاساسىي قاتلام پارتىيە تەشكىلاتلىرىنىڭ رولىنى تولۇق جارى قىلدۇردى.

تۈرلۈك چىراق ئېلىپ

ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئىچىدىغان سۈيى ناچار ئىدى. خىزمەت گۇرۇپپىسىدىكىلەر مەبلەغ مەسىلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن قاتناش نازارىتىگە دوكلات يازدى. نازارەت ئۆز ئىستېمالىدىكىلەرنى ھەرىكەتلەندۈرۈپ 150 مىڭ يۈەندىن ئارتۇق مەبلەغ توپلاپ بەردى. خىزمەت گۇرۇپپىسىدىكىلەر بۇ پۇلدىن پايدىلىنىپ، بۇ يىلىنىڭ بېشىدىن 3 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە بولغان ئارىلىقتا يەتتە كىلومېتىردىن ئارتۇق ئېلېكتر سىمى تارتىپ 720 نەچچە ئائىلىگە ئېلېكتر چىرىقى ئورنىتىپ بەردى. ئۇنىڭدىن باشقا يېزا مەدەنىيەت پونكىتلىرىنى قۇردى. كەنتلەردە سىملىق رادىئونىڭ ئومۇملىشىش نىسبىتى 100% كە يېتىپ، پارتىيىنىڭ ئاۋازى دېھقانلارغا ۋاقتىدا يەتكۈزۈلىدىغان بولدى. بۇ ئىشتىن تەسىرلەنگەن دېھقانلار خىزمەت گۇرۇپپىسىدىكىلەر «بىزگە بەخت ۋە نۇرلۇق چىراق ئېلىپ كەلدى» دېيىشتى.

پارتىيىنىڭ مېھرى - شەپقىتىنى يەتكۈزۈش

خىزمەت گۇرۇپپىسىدىكىلەر بۇ يېزىغا كەلگەندىن كېيىن، نامراتلارغا يار - يۆلەك بولۇشنى تەربىيە خىزمىتىنىڭ مۇھىم مەزمۇنلىرىدىن بىرى سۈپىتىدە چىڭ تۇتتى. ئۇلار ئۆزلىرى باشلامچى بولۇپ 780 يۈەن پۇل چىقىرىپ 60 قۇر كىيىم - كېچەك سېتىۋېلىپ، 66 قىيىنچىلىقى بار ئائىلە ۋە «بەشتە كاپالەتلەندۈرۈلىدىغان ئائىلە» گە ياردەم قىلدى. يېزىدىكىلەرنى ھەرىكەتلەندۈرۈپ 270 قىيىنچىلىقى بار ئائىلە ۋە «بەشتە كاپالەتلەندۈرۈلىدىغان ئائىلە» دىن 73 كە 21 مىڭ 788 يۈەن قىممىتىدىكى 1275 قىشلىق كىيىم - كېچەك، 25 كىگىز، 10 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق، 15 مىڭ

مۇ بىلەن تەمىنلەش قىيىن بولۇشتەك بىر
نەچچە مەسىلىنى مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلارغا

سېيتنىياز سايىم، مۇھەممەت ئايۇپ فوتوسى

ئىشچىلار ئۇيۇشمىسىنىڭ غەمخورلۇقى ئوقۇتقۇچى - خىزمەتچىلەرنىڭ قەلبىنى ئىللىتتى

ئىختىيارىي مۇخبىرىمىز سارەم دانىش خەۋەر قىلىدۇ: ئاقسۇ ۋىلايەتلىك 1 - ئوتتۇرا مەكتەپ ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى مەكتەپ رەھبەرلىكىگە يېقىندىن ماسلىشىپ، ئوقۇتقۇچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئەمەلىي قىيىنچىلىقلىرىنى ھەل قىلىپ بەرگەچكە، ئۇلار: «ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى قەلبىمىزنى ئىللىتتى» دېيىشمەكتە.

بۇ مەكتەپ ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى بىر تەرەپتىن ئەزا تەرەققىي قىلدۇرۇش، ئۇيۇشما ئەزالىرىنى سىياسىي، كەسپىي جەھەتتىن تەربىيىلەشكە ئەھمىيەت بەرسە، يەنە بىر تەرەپتىن دەم ئېلىشقا، پېنسىيىگە چىققان ئوقۇتقۇچى - خىزمەتچىلەر ۋە ئۇزۇن ۋاقىت كېسەل بولۇپ خىزمەتكە قاتنىشالمىغان ئوقۇتقۇچىلار، ئائىلە ئوقۇتقۇچىلاردىن ۋاقتى - ۋاقتىدا ھال سوراپ، ئۇلارنىڭ داۋالىنىش، تۇرمۇش جەھەتتىكى قىيىنچىلىقلىرىنى ھەل قىلىپ بەردى. ئۇلار ئۆتكەن يىلدىن ھازىرغىچە دەم ئېلىۋاتقان ئوقۇتقۇچىلاردىن 19 قېتىم ھال سورىدى، ئائىلە كىشىگە 600 يۈەن قوشۇمچە ياردەم بەردى، ئىككى قېتىملىق ئوقۇتقۇچىلار بايرىمىدا 384 ئادەم (قېتىم) ھال سوراش خاتىرە بۇيۇمى تارقىتىپ بەردى. ئوقۇتقۇچىلار ۋە ئۇلارنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرى ئىچىدە يۈز بەرگەن تالاش - تارتىشلارنى مەكتەپ پارتىيە ياچېيكىسى [illegible] مەكتەپ مەمۇرىيىتى بىرلىكتە ھەل قىلدى. ئوقۇتقۇچىلارنىڭ مەنىۋى تۇرمۇشى، ئۆي - جاي شارائىتى، باللىرىنى يەسلىگە ئورۇنلاشتۇرۇش قىيىن بولۇش مەسىلىلىرى ھەل قىلىنغانلىقتىن، خىزمەت ئاكتىپلىقى يۇقىرى كۆتۈرۈلۈپ، ئوقۇتۇش سۈپىتىمۇ ئۆستى. مەكتەپ ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى ئوقۇتقۇچى - خىزمەتچىلەر ئۈچۈن ھەقىقىي ياخشى ئىش قىلىپ بەرگەچكە، 1990 - يىلى ۋىلايەتلىك باش ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى «ئىلغار ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى» دەپ باھالىدى.

قاغىلىق ناھىيىسىدە دېھقان - چارۋىچىلارنىڭ ساۋاتلىق بولۇش نىسبىتى %98 كە يەتتى

ئىختىيارىي مۇخبىرىمىز تۇرسۇن ھەبىبۇللا خەۋەر قىلىدۇ: قاغىلىق ناھىيىسى يېقىنقى يىللاردىن بۇيان، ئارىسال ۋاقىتلاردىن ئۈنۈملۈك پايدىلىنىپ، دېھقان - چارۋىچىلارنى ساۋات چىقىرىش ئۆگىنىشىگە تەشكىللەپ، ياخشى ئۈنۈم ھاسىل قىلدى. ھازىر بۇ ناھىيىدىكى دېھقان - چارۋىچىلارنىڭ ساۋاتلىق بولۇش نىسبىتى %98 كە يەتتى.

ئىلگىرى بۇ ناھىيىدە ئىككى خىل مائارىپنى ئومۇملاشتۇرۇش خىزمىتى خېلى ياخشى نەتىجىگە ئېرىشكەنىدى. يېقىنقى يىللاردىن بۇيان، بۇ ناھىيە چوڭلار مائارىپىغا بولغان رەھبەرلىكنى تېخىمۇ كۈچەيتتى. ئۇلار ناھىيىدە 18 ئورۇننىڭ مەسئۇللىرى قاتناشقان چوڭلار مائارىپ كومىتېتى، يېزا، بازار، مەيدانلاردا يەتتە كىشىلىكتىن، توققۇز كىشىلىككىچە، كەنت ئاھالە كومىتېتلىرىدا ئۈچ كىشىلىكتىن بەش كىشىلىككىچە چوڭلار مائارىپى رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى قۇرۇپ، ۋەزىپىنى ئېنىق بېكىتتى، ئۆگەنگۈچىلەرنىڭ ئائىلە مەدەنىيەت ئارخىپى تۇرغۇزدى، دېھقان - چارۋىچىلارنىڭ ئۆگىنىش قىزغىنلىقىنى قوزغاش ئۈچۈن، گوۋۇيۈەن، ئاپتونوم رايوننىڭ «ساۋاتسىزلىقنى يوقىتىش نىزامى»نى ۋە ئالاقىدار بەلگىلىمىلەرنى 181 مىڭ 900 ئادەم (قېتىم) تەشۋىق قىلدى. ناھىيە بويىچە 18 يېزا - بازاردا دېھقان - چارۋىچىلار تېخنىكا مەكتىپى سىنىپى قۇردى، ناھىيىلىك مائارىپ ئىدارىسى دېھقان - چارۋىچىلار مائارىپىنى كۈچەيتىش ئۈچۈن 25 نەپەر كادىرنى ئاساسىي قاتلاملارغا ئەۋەتتى. ئۇلار چوڭلار مائارىپىغا بولغان يېتەكچىلىكنى كۈچەيتىش بىلەن، ئوتتۇرا، باشلانغۇچ مەكتەپلەرنىڭ كەسپىي يېتەكچىلىكىنىمۇ ئۈستىگە ئالدى.

ھازىر بۇ ناھىيىدە باشلانغۇچ مائارىپنىڭ ئومۇملىشىش نىسبىتى %99 كە، دېھقان، چارۋىچىلارنىڭ ساۋاتلىق بولۇش نىسبىتى %98 كە يەتتى. بۇ ناھىيە بۇلتۇر كۈزدىن بۇ يىل ئەتىيازغىچە بولغان ئارىسال ۋاقىتتىن پايدىلىنىپ 8549 كىشىنى ساۋات چىقىرىش، كونا يېزىق ئۆگىنىش كۇرسىغا، 2732 كىشىنى تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ مەدەنىيەت دەرسلىرىنى ئۆگىنىشكە، 4920 كىشىنى يېزا مەركىزىدىكى دېھقانلار پەن - تېخنىكا ئۆگىنىش سىنىپلىرىدا ئۆگىنىشكە تەشكىللىدى. ئۆگىنىش نەتىجىسى ياخشى بولغان ئورۇن ۋە شەخسلەرنى مۇكاپاتلاپ، ئاممىنىڭ ئۆگىنىش ئاكتىپچانلىقىغا ئىلھام بەردى.

سىياسەتنىڭ ئۆزگەرمەيدىغانلىقىنى، ئەندىشە قىلىشنىڭ ئورۇنسىز ئىش ئىكەنلىكىنى چۈشەندۈردى. شۇنىڭ بىلەن بىللە دۆلىتىمىزنىڭ ھازىرقى ئەھۋالى، سوتسىيالىستىك تۈزۈمنىڭ ئەۋزەللىكىنى ئەمەلىي مىساللار بىلەن چۈشەندۈرۈپ، سوتسىيالىزمغا بولغان ئىتىقادىنى كۈچەيتتى.

نۇرلۇق چىراق ئېلىپ كەلگۈچىلەر

ئېچىبرىق يېزىسىغا قاراشلىق قىزىلتاغ، مىنەر، چارشەنبە، قاراتاش كەنتلىرىدە 3300 دىن ئارتۇق نوپۇس بار بولۇپ، ئۇلار قارا چىراقتىن قۇتۇلالمىغان

قىشلىق كىيىم - كېچەك، 25 كىگىز، 10 مىڭ كىلوگرام ئاشلىق، 15 مىڭ كىلوگرام كۆمۈر، 92 ھارۋا ئوتۇن ياردەم قىلدى. ھەممىدە ئۇزۇن يىل يېزا - كەنتلەردە ئىشلەپ دەم ئېلىشقا، پېنسىيىگە چىققان 33 نەپەر كادىرنىڭ ئائىلىسىگە بېرىپ، ئۇلاردىن ھال سوراپ پىكىر - تەلەپلىرىنى ئاڭلىدى.

بورتالا موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستىنىڭ گېزىت - ژۇرنال تارقىتىش تىراژى زور دەرىجىدە ئاشتى

ئۆز مۇخبىرىمىز يادىكار ئابدۇراخمان خەۋەر قىلىدۇ: بۇلتۇردىن بۇيان، بورتالا ئوبلاستىدىكى ھەر دەرىجىلىك پارتكوملارنىڭ ئەھمىيەت بېرىشى بىلەن ھەر مىللەت خەلق ئاممىسىنىڭ گېزىت - ژۇرناللارغا مۇشتەرى بولۇش قىزغىنلىقى ئاشتى. 1990 - يىلى 12 - ئاينىڭ ئاخىرىغا قەدەر پوچتا - تېلېگراف تارماقلىرىغا تىزىملاتقان 1991 - يىللىق گېزىت - ژۇرناللار 122 مىڭ پارچىغا يېتىپ، بۇلتۇرقى ئوخشاش مەزگىلدىكىدىن %22.5 ئاشتى.

بۇ ئوبلاستتىكى ھەر مىللەت ئاممىسى گېزىت - ژۇرناللارنىڭ پارتىيىنىڭ لۇشيەن، فاڭجېن، سىياسەتلىرىنى تەشۋىق قىلىش، ئاممىنىڭ ئىنكاس ۋە تەلەپلىرىنى ئەكس ئەتتۈرۈش، پەن - تېخنىكا، مەدەنىيەت بىلىملىرىنى تارقىتىش، تۈرلۈك ئۇچۇرلار بىلەن تەمىنلەش قاتارلىق جەھەتلەردىكى رولىنى تەدرىجىي تونۇپ يەتتى ۋە گېزىت - ژۇرنال تارقىتىش خىزمىتىنىڭ پوچتا - تېلېگراف تارماقلىرىنىڭلا كەسپى ئەمەسلىكىنى چۈشەندى. بۇلتۇر 10 - ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرىدا ئوبلاست، ناھىيە، (شەھەر) دىكى ھەر دەرىجىلىك ئورگانلار 1991 - يىللىق گېزىت - ژۇرناللارغا مۇشتەرى قوبۇل قىلىش، تارقىتىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش تارقاتتى، ئارشاڭ ناھىيىلىك پارتكوم گېزىت - ژۇرناللارغا مۇشتەرى قوبۇل قىلىش، تارقىتىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش ئۈچۈن بىر قاتار كونكرېت تەدبىرلەرنى تۈزۈپ ئەمەلىيلەشتۈرگەندىن باشقا، بۇ خىزمەتنى ئادەم كۈچى، مالىيە كۈچى ۋە ماددىي كۈچ جەھەتلەردىن قوللىدى. يېزىلاردىكى پوچتا - تېلېگراف تارماقلىرى مۇلازىمەت سۈپىتىنى پائال ياخشىلاپ، مۇشتەرى بولغۇچىلارغا قولايلىق يارىتىپ بەردى، بۇ ناھىيىگە قاراشلىق كۆندۈلەڭ چارۋىچىلىق فېرمىسىدىكى 964 دېھقان، چارۋىچى ئائىلىسى ئىچىدە ئۆز خىراجىتى بىلەن گېزىت - ژۇرنالغا مۇشتەرى بولغانلار ئومۇمىي ئائىلىنىڭ 86.2 پىرسەنتىنى ئىگىلىدى. بۇ فېرمىنىڭ 1991 - يىلى مۇشتەرى بولغان گېزىت - ژۇرناللىرى 1990 - يىلىدىكىدىن %25.4 ئاشتى.

يېقىندا ئوبلاستلىق پارتكوم تەشۋىقات بۆلۈمى، پوچتا - تېلېگراف ئىدارىسى بىرلىكتە ئوبلاست بويىچە 1991 - يىللىق گېزىت - ژۇرناللارغا مۇشتەرى بولۇش، تارقىتىش خىزمىتىنى خۇلاسىلەش، تەقدىرلەش يىغىنى ئېچىپ، ئارشاڭ ناھىيىلىك تەشۋىقات بۆلۈمىگە «ئالاھىدە تەشكىللەش مۇكاپاتى» بەردى ۋە گېزىت - ژۇرنال تارقىتىشتىكى 21 ئىلغار كوللېكتىپ، 40 ئىلغار شەخسنى تەقدىرلىدى.

تۆگىچى يېزىلىق ئوتتۇرا مەكتەپتە 2 - دەرسخانا پائالىيىتى جانلانماقتا

يېقىنقى يىللاردىن بۇيان، قاغىلىق ناھىيىسىنىڭ تۆگىچى يېزىلىق ئوتتۇرا مەكتىپى 2 - دەرسخانا پائالىيىتىنى جانلاندۇرۇپ ئوقۇغۇچىلارنىڭ ھەر تەرەپلىمە ئۆسۈپ - يېتىلىشىگە ياخشى ئىمكانىيەت يارىتىپ بەرمەكتە.

بۇ مەكتەپ 2 - دەرسخانا پائالىيىتىنى قانات يايدۇرۇش ئۈچۈن ئىتتىپاق ئەزالىرى ۋە پىئونېرلارنى ئاساس قىلىپ، دەرستىن سىرتقى ئەدەبىيات - سەنئەت گۇرۇپپىلىرىنى تەشكىللىگەنىدى. بۇ گۇرۇپپىلار 1990 - يىلنىڭ بېشىدىن بۇ يىل 3 - ئايغىچە يېزا تەۋەسىدە 20 مەيدان (قېتىم) ئويۇن قويۇپ، ھەر مىللەت ئاممىسىنىڭ ۋە ئوقۇتقۇچى - ئوقۇغۇچىلارنىڭ قىزغىن ئالقىشىغا ئېرىشتى. ئەدەبىيات - سەنئەت گۇرۇپپىلىرىنىڭ باشلامچىلىقى بىلەن مەكتەپتىكى بارلىق ئىتتىپاق ئەزالىرى ۋە پىئونېرلار 3000 پارچىدىن ئارتۇق ھەر خىل ژانىردىكى ئەدەبىي ئەسەر يېزىپ، ئۇنى مەكتەپ بويىچە ئۆتكۈزۈلگەن ئالتە قېتىملىق مۇسابىقىدە ئوقۇدى، بەزىلىرىنى قارا دوسكا گېزىتلىرىدە ئېلان قىلدى. ئۇلار يەنە 800 پارچە ھۆسن خەت، گۈزەل - سەنئەت ئەسىرى ئىجاد قىلىپ كۆرگەزمە قىلدى، «ئازادلىق ئارمىيە تاغىلىرىمىزدىن ئۆگىنەيلى»، «ئوقۇغۇچىلاردا نېمىلەر بولۇشى كېرەك؟»، «قىزىل گالستۇكقا شان - شەرەپ كەلتۈرەيلى!»، «غايە، كۈرەش ۋە تەقدىر»، «سۆيۈملۈك ۋەتىنىمىز جۇڭگو»، «كىچىك لەي فېڭنىڭ ھەرىكەتتە» قاتارلىق تېمىلاردا 30 قېتىم نۇتۇق سۆزلەش پائالىيەتلىرىنى ئۇيۇشتۇردى. بۇلتۇر ئۇيۇشتۇرۇلغان «ئوقۇغۇچىلاردا نېمىلەر بولۇشى كېرەك؟» دېگەن تېمىدىكى پائالىيەت مەملىكەتلىك پىئونېرلار خىزمىتى كومىتېتى، «تەربىيەچىلەر» ژۇرنىلى قاتارلىق تۆت ئورۇن ئۇيۇشتۇرغان ئوتتۇرا مەكتەپلەرنىڭ ئىجادىي پائالىيەتلەر مۇسابىقىسىدە مۇكاپاتلاندى. «شائىر ۋە ئالىملارنى تونۇشتۇرۇش» دېگەن تېمىدىكى پائالىيەت ئاپتونوم رايونلۇق ئىتتىپاق كومىتېتى، ئاپتونوم رايونلۇق مائارىپ كومىتېتى، ئاپتونوم رايونلۇق پىئونېرلار ئەترىتى خىزمەت كومىتېتى قاتارلىق ئورۇنلار تەرىپىدىن 1 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشتى.

ھازىر مەكتەپتە 2 - دەرسخانا پائالىيىتى تېخىمۇ جانلانماقتا.

سىدىق تۇردى، مۇھەممەت روزى

مىللىي بۆلگۈنچىلىككە تارىخىي ئاساس يارىتىپ بەرگەن ئۈچ كىتاب

— تۇرغۇن ئالماسنىڭ «ئۇيغۇرلار»، «هونلارنىڭ قىسقىچە تارىخى» ۋە «قەدىمكى ئۇيغۇر ئەدەبىياتى» دېگەن ئۈچ كىتابىغا باها

چېن خۇا

تۇرغۇن ئالماسنىڭ «ئۇيغۇرلار»، «هونلارنىڭ قىسقىچە تارىخى»، «قەدىمكى ئۇيغۇر ئەدەبىياتى» دېگەن ئۈچ كىتابى ۋەتەننىڭ بىرلىكىگە، مىللەتلەرنىڭ ئىتتىپاقلىقىغا بۇزغۇنچىلىق قىلىدىغان ئىنتايىن زىيانلىق ئۈچ كىتاب، تارىخىي ماتېرىياللارنى بۇرمىلاش، ئۆزگەرتىش، توقۇپ چىقىشنى ۋاستە قىلىپ ساختا تارىخ ياسىغان ئۈچ كىتاب، مىللىي بۆلگۈنچىلىككە تارىخىي ئاساس يارىتىپ بەرگەن ئۈچ كىتاب، ماركسىزمغا، پەنگە پۈتۈنلەي خىلاپلىق قىلغان ئۈچ كىتاب.

1. ئاتالمىش «8000 يىل» مەسىلىسى

ئاپتور «ئۇيغۇرلار» دېگەن كىتابىنىڭ بېشىدا ئىنتايىن قەتئىي ۋە مۇئەييەنلەشتۈرگەن ئىستوناتسىيە بىلەن: «قەتئىي ئۈزۈپ ئېيتىش كېرەككى، ئۇيغۇرلارنىڭ ئانا يۇرتى-ئوتتۇرا ئاسىيا» دەپ هۆكۈم قىلغان. ئاندىن ئاپتور ئوتتۇرا ئاسىيانىڭ دائىرىسى توغرىسىدا ئۆزىنىڭ چۈشەندۈرۈشلىرىنى بېرىپ: «مېنىڭچە، ئوتتۇرا ئاسىيا دائىرىسىگە شەرقتە هىنگان تاغلىرىدىن تارتىپ، غەربتە كاسپىي دېڭىزىغىچە، شىمالدا ئالتاي تاغلىرىدىن تارتىپ، جەنۇبتا هىمالايا تاغلىرىغىچە بولغان جايلار كىرىدۇ، مانا شۇ (ئوتتۇرا ئاسىيا) دائىرىگە كىرىدىغان چەكسىز زېمىننىڭ مەركىزىي قىسمى شىنجاڭ، تاجىكىستان قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ» دېگەن، ئاندىن كېيىن ئاپتور ئېنىق قىلىپ مۇنداق دېگەن: «ئۇيغۇرلار ئەڭ قەدىمكى چاغلاردىن تارتىپلا تەڭرى تاغلىرى بىلەن قارا قۇرۇم تاغلىرى ئارىلىقىدىكى تارىم ۋادىسىدا، تەڭرى تاغلىرى بىلەن ئالتاي تاغلىرى ئارىلىقىدىكى جۇڭغارىيە دالاسىدا، ئىلى دەرياسى ۋادىلىرىدا، ئېرتىش دەرياسى بىلەن بالقاش كۆلى ئارىلىقىدىكى جايلاردا، جەنۇبىي سىبىرىيەدە، هازىرقى موڭغۇلىيە خەلق جۇمهۇرىيىتى تەۋەسىدىكى سېلىنگا، ئورخۇن، تۇغلا، قورۇلۇن دەريالىرىنىڭ ۋادىلىرىدا، كەڭسۇ (گەنسۇ) دا، هازىرقى سەنشى، شەنشى ئۆلكىلىرىنىڭ شىمالىي قىسمىدا ياشاپ كەلگەن».

ئاپتور قەدىمكى زاماندا ئۇيغۇرلار ياشىغان جايلارنىڭ دائىرىسى ئۈستىدە توختالغاندىن كېيىن، ئۇلارنىڭ ياشىغان ۋاقتى ئۈستىدىمۇ توختالغان. «ئەڭ قەدىمكى» دېگەن سۆز قايسى ۋاقىتلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ؟ بۇ هەقتە ئاپتور مۇنداق دەيدۇ: «تەخمىنەن بۇنىڭدىن 8000 يىللار بۇرۇن ئوتتۇرا ئاسىيانىڭ تەبىئەتتە ناهايىتى چوڭ ئۆزگىرىشلەر بولۇپ، قۇرغاقچىلىق يۈز بەرگەن. شۇ سەۋەبتىن، ئەجدادلىرىمىزنىڭ بىر قىسمى ئاسىيانىڭ شەرق ۋە غەرب تەرەپلىرىگە كۆچۈپ كېتىشكە مەجبۇر بولغان. شۇ چاغدا ئوتتۇرا ئاسىيانىڭ شەرقىي بۆلىكى بولغان تارىم ۋادىسىدا ياشايدىغان ئەجدادلىرىمىزنىڭ بىر قىسمى ئالتاي ئارقىلىق كۆچۈپ، هازىرقى موڭغۇلىيە ۋە بايقال كۆلى (قەدىمكى چاغلاردا بايكول دەپ ئاتالغان) ئەتراپلىرىغا كەتكەن. مىلادى 840 ...

يىلدىن 2 مىليون يىلغىچە ئىلگىرى) دە ئېلىمىزنىڭ پۈتكۈل قۇرۇقلۇقى بىر پۈتۈن بولۇپ تۇتاشقان، چىڭخەي - شىزاڭ ئېگىزلىكى زور كۆلەمدە ئۆرلىگەن، شۇنىڭ بىلەن قۇرۇقلۇق خاراكتېرىدىكى ئىقلىم كۈچەيگەن هەم پەسىللىك شامالنىڭ ئايلىنىش سىستېمىسىنىڭ بەرپا بولۇشىغا تۈرتكە بولغان. بۇنىڭ نەتىجىسىدە چاڭجياڭ ۋادىسى كۆپ يېغىنلىقتا، غەربىي شىمال رايونى بولسا قۇرغاقچىلىقتا يۈزلەنگەن».

«3 - دەۋرنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، چىڭخەي - شىزاڭ ئېگىزلىكىنى مەركەز قىلغان كەڭ رايون شىددەتلىك ئۆرلىگەن، ئوتتۇرا يېڭى دەۋر (بۇنىڭدىن 1 مىليون يىلچە بۇرۇن) دە، چىڭخەي - شىزاڭ ئېگىزلىكىنىڭ دېڭىز يۈزىدىن ئوتتۇرىچە ئېگىزلىكى 3000 مېتىر بولۇپ، ئېگىزلىكنىڭ ئىچكى قىسمىدا ئورمان قالمىغان، ئەسلىدىكى قىش پەسىللىك قىشلىق ئاجىز يۇقىرى بېسىم كۈچەيگەن. ئۇنىڭ مەركىزى شىمالغا قاراپ شىمالىي كەڭلىك 40 گرادۇستىكى تارىم ئويمانلىقىنىڭ شەرقىي جەنۇبىدىكى چاقىلىق ئەتراپىغا يۆتكەلگەن. بۇ، غەربىي شىمال رايونىنىڭ چۆللىشىشىنى زور دەرىجىدە ئىلگىرى سۈرگەن. تارىم، سەيدام قاتارلىق ئويمانلىقلاردىكى قۇرۇقلۇق كۆللىرى تەدرىجىي هالدا كىچىكلەش ياكى قۇرۇشقا يۈزلەنگەن، تەكلىماكان ۋە باشقا قۇملۇقلارنىڭ دائىرىسى مۇشۇ ۋاقىتتا ئالاهىدە كېڭەيگەن، تارىم دەرياسىنىڭ ئوتتۇرا، تۆۋەن ئېقىنىدىكى شەرقتىن غەربكە سوزۇلغان كەڭ سۇ يولى تورلىرىنىڭ ئەڭ جەنۇبىدىكى قەدىمكى دەريا ئېقىنى قۇملۇققا چوڭقۇر كىرىپ كەتكەن، ئۇنىڭ بىلەن هازىرقى ئاساسلىق دەريا ئېقىنىنىڭ ئارىلىقى 80 — 100 كىلومېتىرچە كېلىدۇ، ئۇ ئېهتىمال قەدىمكى قۇملۇقنىڭ شىمالىي قىرغىقى بولۇشى مۇمكىن».

«ئاخىرقى يېڭى دەۋردىن پۈتۈن يېڭى دەۋرنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىگىچە، چىڭخەي - شىزاڭ ئېگىزلىكى ۋە ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى رايونلار بىر پۈتۈن هالدا شىددەتلىك ئۆرلەشنى باشتىن كەچۈرگەن، ئېگىزلىكنىڭ غەربىي قىسمىنىڭ دېڭىز يۈزىدىن ئېگىزلىكى هازىرقى زامانىدىكىگە ئوخشاش (دېڭىز يۈزىدىن تەخمىنەن 4000 مېتىر ئېگىز) بولغان، هازىرقى زامان پەسىللىك شامال ئىقلىمى ئاساسەن شەكىللىنىپ بولغان، ئەسلىدىكى قىشلىق يۇقىرى بېسىمنىڭ مەركىزى يەنە كۈچەيگەن هەم شىمالغا قاراپ يۆتكىلىپ، شىمالىي كەڭلىك 55 گرادۇس ئەتراپىغا بارغان (ئومۇمەن هازىرقى سىبىرىيە - موڭغۇل ئېگىزلىكىنىڭ ئورنىغا توغرا كېلىدۇ). قىشلىق يۇقىرى بېسىم مەركىزىدىن تۆت ئەتراپقا تارالغان قۇرغاق سوغۇق قۇرۇقلۇق پەسىللىك شامىلى چىڭخەي - شىزاڭ ئېگىزلىكىنىڭ كۆتۈرۈلۈشى بىلەن شەرقىي مېرىدىئان 97 گرادۇس ئەتراپىدا غەربىي شىمال شامىلى بىلەن شەرقىي شىمال شامىلىنىڭ چەك چېگرىسىنى هاسىل قىلغان، ئالدىنقىسى شەرقىي جەنۇبقا قاراپ ...

سىنال - سوراقلىرىغا قالغان، «خەۋەر ئېلان قىلىنىپ ئىككى ئايدەك ۋاقىت ئۆتكەندە، جۇڭگو ئىجتىمائىي پەنلەر ئاكادېمىيىسى ئارخېئولوگىيە تەتقىقات ئورنىنىڭ تەجرىبىخانىسى كاربون 14 ئارقىلىق چىقىرىلغان يىل سانىنى ئېلان قىلغان، بۇ ئىككى سان شۇ قەبرىستانلىقتىكى 23 - نومۇرلۇق قەبرىدىن چىققان ساندۇق ياغىچى ۋە يۇڭ رەختتىن پايدىلىنىپ چىقىرىلغان. يۇڭ رەختكە 2000 يىلدىن ئارتۇقراقلا ۋاقىت، ساندۇق ياغىچىغا تەخمىنەن 3900 يىل بولغان، ئىككىسىنىڭ ۋاقتى 1000 يىلدىن كۆپرەك پەرقلىنىدۇ. بۇنداق چوڭ پەرقنى چۈشەندۈرۈشتىكى ئاساس مۇنداق: بۇ ساندۇق ياغىچىنىڭ ئەمەلىي يىل دەۋرى ئۆلگۈچىنىڭ يىل دەۋرىدىن ئىلگىرى بۇرۇن، باشقىچە ئېيتقاندا، ساندۇق شۇنىڭدىن 1000 يىل بۇرۇنقى قەدىمكى ياغاچتىن ياسالغان، ئەمما يۇڭ رەختنىڭ يىل دەۋرى ئۆلگۈچىنىڭ يىل دەۋرىگە يېقىن بولسا كېرەك، شۇنىڭ ئۈچۈن، بۇ قەدىمكى قەبرىنىڭ دەۋرى تەخمىنەن ئوتتۇرا تۈزلەڭلىكتىكى خەن سۇلالىسى دەۋرىگە توغرا كېلىدۇ.» (خەن كاڭشىننىڭ «تاشقا ئايلانغان جەسەتلەر» ژۇرنىلىنىڭ 1985 - يىل 3 - سانىغا بېسىلغان «قەدىمكى كروران دۆلىتى دەۋرىدىكى قەبرىمۇ؟» دېگەن ماقالىسىگە قاراڭ) بۇ، خىزمەتتىكى ئېهتىياتسىزلىقتىن كېلىپ چىققان خاتالىق، شۇڭا 1984 - يىلى «شىنجاڭ گېزىتى»، «خەلق گېزىتى»، «شىنجاڭ ئىجتىمائىي پەنلەر تەتقىقاتى» قاتارلىق گېزىت، ژۇرناللاردا تۈزىتىش بېرىلگەن. ئاپتور نېمە ئۈچۈن 1989 - يىلىغا كەلگەندە، يەنە بۇ خاتا خەۋەرنى ئەتەي تارقىتىدۇ؟

ئاپتور بۇنىڭدىن 8000 يىللار بۇرۇن تارىم ئويمانلىقىدا ياشايدىغان ئۇيغۇرلارنىڭ ئەجدادلىرى تەبىئىي شارائىتنىڭ ئۆزگىرىشى بىلەن قۇرغاقچىلىق يۈز بېرىپ، «ئاسىيانىڭ شەرق ۋە غەرب تەرەپلىرىگە كۆچۈپ كېتىشكە مەجبۇر بولغان»، يەنە بىر قىسىم «لاداق يولى ئارقىلىق شىمالىي هىندىستانغا كۆچكەن ئەجدادلىرىمىز هىندىستاننىڭ ئەسلى يەرلىك خەلقى بولغان دراۋىتلارنىڭ قەدىمكى هىندىستان مەدەنىيىتىگە ئۆزلىرىنىڭ تەسىرىنى كۆرسەتكەن» دەيدۇ. نەشر قىلغۇچى ئاپتورنىڭ بۇ سۆزىگە قوشۇلۇپ، «نەشرىياتتىن» دېگەن سۆزدە مۇنداق يازغان: «ئۇيغۇرلار بۇنىڭدىن 8000 يىللار بۇرۇن هازىرقى جەنۇبىي سىبىرىيە، ئالتاي ئېتەكلىرى، موڭغۇل دالاسى، جۇڭغارىيە دالاسى ۋە تارىم ۋادىسى، يەتتە سۇ دەپ ئاتىلىدىغان جۇغراپىيىلىك دائىرىلەرگە يۇلتۇزلاردەك تارقالغان» دەيدۇ.

بۇنىڭدىن 8000 يىللار بۇرۇنمۇ دېمەيلى، بۇنىڭدىن 4 - 5 مىڭ يىل بۇرۇنقى زامانمۇ ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرى تېخى بەك تۆۋەن سەۋىيىدە تۇرۇۋاتقان زامان تۇرسا، شۇنچە كۆپ ئادەم «شەرقتە هىنگان تاغلىرىدىن تارتىپ غەربتە كاسپىي ...

ئىقتىسادىي تەرەققىياتى تېزرەك بولغان ئوتتۇرا تۈزلەڭلىك رايونى مىلادىيىدىن 200 يىل ئىلگىرىكى ۋاقىتقا كەلگەندە، ئاندىن سىنىپىي جەمئىيەتكە قەدەم قويۇپ شىيا سۇلالىسىنى قۇرغان. مەملىكىتىمىزنىڭ تارىخىي شۇنىڭدىن ئېتىبارەن مەدەنىيەت دەۋرىگە كىرگەن.

بۇنىڭدىن 8000 يىل ئىلگىرىكى شىنجاڭ جەمئىيىتىنىڭ قانداق هالەتتە ئىكەنلىكىنى ئېنىقلاش ئۈچۈن، ئارخېئولوگىيە خىزمىتىنى يەنىمۇ راۋاجلاندۇرۇشقا ۋە چوڭقۇر تەتقىقات ئېلىپ بېرىشقا توغرا كېلىدۇ.

شىنجاڭ رايونىدىن هازىرغا قەدەر كونا تاش قورال دەۋرىگە ئائىت مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرى ئىزلىرى تېپىلمىدى، لېكىن يېڭى تاش قورال دەۋرىگە ئائىت مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرى ئىزى كۆپ جايدىن تېپىلدى، شەرت - شارائىت چەكلىمىسى تۈپەيلىدىن شىنجاڭنىڭ يېڭى تاش قورال دەۋرىگە ئائىت مەدەنىيىتىنىڭ يىل چېكى توغرىسىدا هازىر تېخى خۇلاسە چىقارغىلى بولمايدۇ، ئەمما، ئومۇمەن، جەمئىيەت تەرەققىياتىنىڭ سۈرئىتىدىن تەكشۈرگەندە، شىنجاڭدا ئىپتىدائىي جەمئىيەتنىڭ يىمىرىلىشى ئىچكىرىدىكى ئوتتۇرا تۈزلەڭلىك رايونىدىكىدىن كېيىن بولغان، دەپ قارالماقتا. بۇ، ئارخېئولوگىيە خادىملىرىنىڭ ئورتاق قارىشى. ئېنگېلس ئۆزىنىڭ «تەبىئەت دىئالېكتىكىسى» دېگەن كىتابىدا «قەبىلىدىن تەرەققىي قىلىپ مىللەت ۋە دۆلەتكە يەتكەن» («ماركس - ئېنگېلس تاللانما ئەسەرلىرى، 3 - توم، خەنزۇچە نەشرى، 515 - بەت) دېگەنىدى؛ كېيىن لېنىن تېخىمۇ ئېنىق قىلىپ: «ۋەتەن، مىللەت بۇ، تارىخىي كاتېگورىيە» («لېنىن ئەسەرلىرى» 23 - توم، خەنزۇچە نەشرى، 198 - بەت) دەپ كۆرسەتكەن. مىللەتمۇ باشقا بارلىق ئىجتىمائىي هادىسىلەرگە ئوخشاش پەيدا بولۇش، تەرەققىي قىلىش ۋە يوقىلىشتىن ئىبارەت ئوبيېكتىپ قانۇنىيەتكە ئىگە، بۇ بىرگە - شۇنى ئۇقتۇرىدۇكى، بىرىنچىدىن، مىللەت قەبىلە ئەمەس، مىللەت قەبىلىدىن تەرەققىي قىلىپ ۋۇجۇدقا كەلگەن، لېكىن ئۇ ئۇزاق ئۆزگىرىش جەريانىنى بېشىدىن كەچۈرگەن. قەبىلە ئىپتىدائىي جەمئىيەت بىلەن باغلىنىشلىق، مىللەت بولسا دۆلەتكە ئوخشاش سىنىپىي جەمئىيەت بىلەن باغلىنىشلىق، قەبىلە، ئاساسەن، قانداشلىقنىڭ بىرلەشمىسى، مىللەت بولسا رايونداشلىقنىڭ بىرلەشمىسى؛ ئىككىنچىدىن، مىللەت ئىرق ئەمەس، مىللەت گەرچە ئىرق ئاساسىدا، ئۇرۇق، قەبىلىدىن راۋاجلىنىپ زورىيىپ ۋۇجۇدقا كەلگەن بولسىمۇ، لېكىن ئۇ مىللەتنىڭ ئالاهىدىلىكى بويىچە ئايرىلىدۇ، ئىرق بولسا قانداشلىق ۋە نەسىل تېپى بويىچە ئايرىلىدۇ.

ستالىننىڭ: «مىللەت - ئادەملەرنىڭ تىل، تېررىتورىيە، ئىقتىسادىي تۇرمۇش ئومۇمىيلىقى ۋە مەدەنىيەت بىرلىكىدە ئىپادىلىنىدىغان روهىي هالەت تۈزۈلۈش ئومۇمىيلىقى ئاساسىدا تارىخىي يوسۇندا شەكىللەنگەن مۇستەهكەم بىرلىكتۇر» دېگەن بايانى هازىرقى زامان مىللەتلىرىگە مۇۋاپىق كېلىپلا قالماي، قەدىمكى زامان مىللەتلىرىگىمۇ مۇۋاپىق كېلىدۇ، بۇ ...

باشايدىغان ئەجدادلىرىمىزنىڭ بىر قىسمى ئالتاي ئارقىلىق كۆچۈپ، هازىرقى موڭغۇلىيە ۋە بايقال كۆلى (قەدىمكى چاغلاردا بايكۆل دەپ ئاتالغان) ئەتراپلىرىغا كەتكەن. مىلادى 840 - يىلى موڭغۇلىيەدىن شىنجاڭغا كۆچكەن شەرقىي ئۇيغۇرلار بولسا بۇنىڭدىن 8000 يىللار بۇرۇن تارىم ۋادىسىدىن موڭغۇلىيەگە ۋە بايقال كۆلى ئەتراپلىرىغا كۆچكەن ئەجدادلىرىمىزنىڭ ئەۋلادى ئىدى».

چۈشەنچە بېرىش هاجەتسىزكى، ئاپتور ئۇيغۇرلارنىڭ ئانا يۇرتى دېگەندە شىنجاڭنىڭ تارىم ئويمانلىقىنى كۆرسىتىپ، ئۇيغۇرلارنىڭ بۇنىڭدىن 8000 يىل بۇرۇن بۇ يەردە ياشىغانلىقىنى ناهايىتى ئېنىق ئېيتقان. ئاپتور تارىم ئويمانلىقىنىڭ شۇ چاغدىكى تەبىئىي شارائىتىدا ئۆزگىرىش بولۇشتىن ئىلگىرىكى هالىتىنى مۇنداق تەسۋىرلىگەن: «هازىرقى ۋاقىتتىن 10 مىڭ يىللار بۇرۇن، ئوتتۇرا ئاسىيانىڭ ئىقلىمى هازىرقىغا قارىغاندا نەم بولۇپ، هۆل - يېغىن كۆپ ئىدى. . شۇ چاغلاردا تارىم ۋادىسىدىكى تەكلىماكان قۇملۇقى، جۇڭغارىيىدىكى قۇربان تۇڭغۇت (قازانقۇم)، تۈركمەنىستاندىكى قىزىلقۇم چۆللۈكى، ئۆزبېكىستاندىكى قاراقۇم قاتارلىق چۆللۈكلەر يوق ئىدى.» كېيىنكى ۋاقىتتا قۇرغاقچىلىق بولۇپ، تەبىئىي شارائىت ئۆزگەرگەنلىكى ئۈچۈن نائىلاج كۆچۈپ كەتكەن، مىلادى 840 - يىلغا كەلگەندە، يەنە بۇ جايغا قايتىپ كەلگەن.

يۇقىرىدىكىلەر «ئۇيغۇرلار» دېگەن كىتابنىڭ ئاپتورىنىڭ ئۆز هۆكۈمىنى ئوتتۇرىغا قويۇشتىكى چىقىش نۇقتىسى، ئەمدى بىز ئاپتورنىڭ يۇقىرىدا بايان قىلغان كۆز قاراشلىرىنى تەهلىل قىلىپ، ئۇ راست ئىلىممۇ ياكى يالغان ئىلىممۇ؟ تارىخىي ماتېرىيالىزمغا ئۇيغۇنمۇ ياكى تارىخىي ماتېرىيالىزمغا خىلاپمۇ؟ قاراپ باقايلى:

شىنجاڭنىڭ تەبىئىي شارائىتىدا قانداق ئۆزگىرىش بولغانلىقى، قۇملۇقنىڭ قاچان پەيدا بولغانلىقى جۇغراپىيە ئىلمىگە مۇناسىۋەتلىك چوڭ مەسىلە، بىز جۇغراپىيە ئالىملىرىنىڭ نېمە دېگەنلىكىنى ئاڭلاپ باقايلى:

بۇ مەسىلىگە جۇڭگو پەنلەر ئاكادېمىيىسى جۇغراپىيە تەتقىقات ئورنىدىكى جاۋسۇڭچاۋ ئەپەندىنىڭ باش مۇهەررىرلىكىدە چىقىرىلغان «جۇڭگونىڭ قۇرغاق رايونلىرىنىڭ تەبىئىي جۇغراپىيىسى» ناملىق ئەسەر (1985 - يىلى ئىلىم پەن نەشرىياتى نەشر قىلغان) جاۋاب بېرىدۇ. ئەمدى بىز بۇ كىتابنىڭ مۇناسىۋەتلىك ئابزاسلىرىنى كۆرۈپ باقايلى:

«قەدىمكى جۇغراپىيە هەققىدە يېقىندا ئېلىپ بېرىلغان تەتقىقاتقا ئاساسلانغاندا، ئېلىمىزنىڭ غەربىي شىمال رايونىنىڭ قۇرغاق ئىقلىمى بور دەۋرى (بۇنىڭدىن تەخمىنەن 135 مىليون يىلدىن 7000 مىليون يىلغىچە ئىلگىرى) دىن بالدۇرقى 3 - دەۋر (بۇنىڭدىن تەخمىنەن 70 مىليون يىلدىن 25 مىليون يىلغىچە ئىلگىرى) گىچە دەسلەپكى قەدەمدە ۋۇجۇدقا كەلگەن».

«ئېلىمىزدە هازىرقى زامان ئىقلىمىنىڭ ۋۇجۇدقا كېلىشى ۋە كەڭ غەربىي شىمال، شىمالىي جۇڭگو رايونىنىڭ قۇرغاقلىشىپ كېتىشى هىمالايا تېغىنى هاسىل قىلغۇچى هەرىكەتتىن كېيىن باشلانغان، ئاخىرقى 3 - دەۋر (بۇنىڭدىن تەخمىنەن 25 مىليون

كۆتۈرۈلۈشى بىلەن شەرقىي مېرىدىئاننىڭ 97 گرادۇس ئەتراپى غەربىي شىمال شامىلى بىلەن شەرقىي شىمال شامىلىنىڭ چەك - چېگرىسىنى هاسىل قىلغان، ئالدىنقىسى شەرقىي جەنۇبقا قاراپ چىقىپ، ئېلىمىزنىڭ شەرقىي جەنۇبىنىڭ يېرىمىنى قاپلىغان، كېيىنكىسى غەربىي جەنۇبقا تارىلىپ تەكلىماكان قۇملۇقىنىڭ غەربىي جەنۇبىدىكى نىيە دەرياسى ئەتراپىغىچە بارغاندا، يەنە ئۇنىڭ ئورنىنى غەربىي شىمال شامىلى ئالغان؛ بۇ چاغدا پۈتكۈل غەربىي شىمالىي جۇڭگو ۋە شەرقىي شىمال رايونلىرىدا قۇرۇق سوغۇق بولۇپ، هۆل - يېغىن ئاز بولغان. يازنىڭ يېرىمىغا بارغاندا، دېڭىز - ئوكيان پەسىللىك شامىلى چىقىپ، ئېلىمىزنىڭ شەرقىي جەنۇبىنىڭ يېرىمى كۆپ يېغىنلىق بولغان، لېكىن غەربىي شىمال ۋە شىمالىي جۇڭگونىڭ قىسمەن جايلىرىنىڭ دېڭىزدىن يىراق بولۇشى ۋە چوڭ هىنگان، چۇغاي خېلەن، چىلەن، كۇئېنلۇن قاتارلىق ئېگىز تاغلار ۋە چىڭخەي - شىزاڭ ئېگىزلىكىنىڭ توسقى تۇپەيلىدىن، دېڭىز - ئوكيان پەسىللىك شامىلىنىڭ چوڭقۇرلاپ كىرىشى قىيىن بولغان، شۇڭا غەربتىن شەرققىچە بولغان جايلار ئۆزىنىڭ دېڭىزغا يىراق - يېقىن بولۇشى بويىچە، ئايرىم - ئايرىم هالدا چۆللۈك، يېرىم چۆللۈك، ۋە قۇرغاق يايلاق مەنزىرىسىگە ئىگە بولغان»، (جاۋسۇڭچاۋ «جۇڭگونىڭ قۇملۇق، چۆللۈكلىرىنىڭ ۋۇجۇدقا كېلىشى ۋە ئۆزگىرىشى» 50 - بەت).

مەملىكىتىمىزنىڭ قۇرغاق رايونلىرىنىڭ تەبىئىي جۇغراپىيىلىك ئۆزگىرىشلىرى توغرىسىدا «ئۇيغۇرلار» دېگەن كىتابنىڭ ئاپتورىنىڭ بىمەنە سەپسەتىلىرى بىلەن جۇغراپىيە ئالىملىرىنىڭ ئىلمىي يەكۈنىنى سېلىشتۇرۇپ كۆرسەك، زادى كىمنىڭ گېپىگە ئىشىنىش كېرەك؟ بۇ هەقتە بىر نېمە دېمىسەكمۇ ئۆزلىكىدىن مەلۇم.

شىنجاڭنىڭ تەبىئىي شارائىتىدا چوڭ ئۆزگىرىش بولۇپ، قۇرغاقچىلىقنىڭ ۋۇجۇدقا كېلىشى بور دەۋرىدىلا باشلانغان؛ 3 - دەۋرنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، قەدىمكى قۇملۇق پەيدا بولغان؛ ئاخىرقى يېڭى دەۋردىن پۈتۈن يېڭى دەۋرنىڭ باشلىرىغا كەلگىچە، بۈگۈنكى شىنجاڭنىڭ تەبىئىي شارائىتىغا ئوخشاش قىياپەت ۋۇجۇدقا كېلىپ بولغان، شۇنداق ئىكەن، بۇنىڭدىن 8000 يىللار بۇرۇن ئۆزىنىڭ «ئانا يۇرتى» دا ياشىغان ئۇيغۇرلار يەنە نېمە سەۋەبتىن ۋە قاچان كۆچۈپ كەتكەن؟

ئاپتورنىڭ ئېيتىشىچە بۇنىڭدىن 8000 يىللار بۇرۇن ئۇيغۇرلارنىڭ «كۆچۈشى» دە يەنە «باشقا جايلارغا كەتمەي تارىم ۋادىسىدا داۋاملىق ياشاپ قالغان» لار بولغانمىش، مانا بۇ نېمە ئۈچۈن 1979 - يىلى تېپىلغان «6412 يىل بۇرۇن دەپنە قىلىنغان» بىر ئايالنىڭ جەسىتىنىڭ «بىباھا ئەھمىيەتكە ئىگە» بولغانلىقىمىش. بۇ يەردە ئاپتورنىڭ غەرىزى شۇكى، ئۇ بۇ مىسالنى ئۆز هۆكۈمىگە ئاساس قىلماقچى. لېكىن، دەل بۇنىڭ ئەكسىچە، بۇ مىسال ئاپتورنىڭ يالغان سۆزلىرىگە هېچقانداق ياردەم بېرەلمەيدۇ. بۇ ئاتالمىش «6400 يىل بۇرۇنقى جەسەت» هەققىدىكى خەۋەر گېزىتتە ئېلان قىلىنىش بىلەنلا جۇڭگونىڭ ۋە چەت ئەللەرنىڭ دىققىتىنى قوزغىغان، ئىلىم ئەهلىلىرىنىڭ گۇمانىنى قوزغىغان ۋە

تېخى بەك تۆۋەن سەۋىيىدە تۇرۇۋاتقان زامان تۇرسا، شۇنچە كۆپ ئادەم «شەرقتە هىنگان تاغلىرىدىن تارتىپ غەربتە كاسپىي دېڭىزىغىچە، شىمالدا ئالتاي تاغلىرىدىن تارتىپ جەنۇبتا هىمالايا تاغلىرىغىچە بولغان» مۇشۇنداق كەڭ دائىرىگە «يۇلتۇزدەك تارقىلالامتى؟ «جۇڭگونىڭ نوپۇسى» دېگەن كىتابنىڭ شىنجاڭ توغرىسىدىكى قىسمىنىڭ سانلىق مەلۇماتىغا ئاساسلانغاندا، بۇنىڭدىن 2000 يىلدىن ئارتۇق ۋاقىت بۇرۇنقى غەربىي خەن دەۋرىگە كەلگەندە، «جەنۇبىي ۋە شىمالىي شىنجاڭدا تەخمىنەن 320 مىڭ ئاهالە بولغان، بۇنىڭغا شۇ چاغدىكى غەربىي يۇرت قورۇقچىبېگىگە قاراشلىق 10 مىڭدىن ئارتۇق ئەمەلدار، ئەسكەرنى قوشۇپ هېسابلىغاندىمۇ، تەخمىنەن 330 مىڭدىن ئاشمايتتى». شۇ چاغدا مەملىكىتىمىز فېئوداللىق جەمئىيەتنىڭ تۈرلەش دەۋرىگە ئەمدىلا كىرگەن بولۇپ، ئاهالىنىڭ كۆپىيىشى بەك ئاستا بولىۋاتاتتى، ئەهۋال شۇنداق تۇرسا، قانداقمۇ 8000 يىللار بۇرۇنقى شىنجاڭدا هەر تەرەپكە تارقالغان ئاشۇنداق بىر نەچچە زور قوشۇن بولغان، هەتتا ئۇلارنى تا هىندىستانغىچە بارغان، دەپ تەسەۋۋۇر قىلغىلى بولسۇن!؟

ئاپتور ئېتنىك مەنبە ئۈستىدە توختالغاندا، كۆپ جايدا «هونلار، ئۇيغۇرلار، تۈركلەر بىر - بىرىگە قېرىنداش»، «قان سىستېمىسى ۋە تىل، ئۆرپ - ئادەتلىرى جەهەتتىن ئاساسەن ئوخشاش بولغان هونلار، تۇرالار، ئۇلۇغ ياۋچىلار، ئۇيسۇنلار، قاڭلىلار، ساكلار، تۈركلەرنىڭ شەرقتە موڭغۇل نەسىللىك خەلقلەر بىلەن، ئوتتۇرا ئاسىيا ۋە غەربىي ئاسىيادا مەلۇم دەرىجىدە ئارىئان نەسىللىك خەلقلەر بىلەن ئۆز ئارا سىڭىشىپ كېتىشىدىن تۈركىي تىلدا سۆزلىشىدىغان، قان قېرىنداشلىقى جەهەتتىن بىر - بىرىگە يېقىن بولغان تۈرگۈنلىغان تۈركىي خەلقلەر كېلىپ چىقتى» دەيدۇ. ئاپتور ئېلىمىزنىڭ شىمالىي ۋە غەربىي قىسمىدىكى ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ ۋۇجۇدقا كېلىش ۋە راۋاجلىنىش تارىخىنى، هەر قايسى مىللەتنىڭ پەرقىنى ۋە مەۋجۇت بولۇپ تۇرغانلىقىنى زادىلا نەزەرگە ئالماي، ئۇلارنىڭ هەممىسىنى ئۇيغۇرلارنىڭ «ئەجدادى» ياكى «قېرىندىشى» قىلىپ قويىدۇ. بۇ ئىنتايىن خاتا، تارىخىي ماتېرىيالىزمغا خىلاپ.

8000 يىل گېئولوگىيىلىك دەۋر ئۈچۈن ئېيتقاندا، ئىنتايىن قىسقا ۋاقىت، ئەمما ئىنسانلارنىڭ ئىجتىمائىي تەرەققىيات تارىخىدا بولسا ناهايىتى ئۇزاق ۋاقىت هېسابلىنىدۇ، ئارخېئولوگىيە بويىچە دەۋرگە ئايرىغاندا، بۇنىڭدىن 8000 يىل بۇرۇنقى دەۋر بولۇپ ئىنسانلارنىڭ ئورتاق گەۋدىسى تېخى يېڭى تاش بولۇپ قورال دەۋرىدە ياكى ئوتتۇرا تاش قورال دەۋرىدە تۇرۇۋاتقان دەۋر هېسابلىنىدۇ، بۇنىڭدىن 8000 يىل ئىلگىرى مەملىكىتىمىز ئىپتىدائىي جەمئىيەتتە تۇرۇۋاتاتتى، هەر قايسى جايلارنىڭ تەرەققىياتى تەكشى ئەمەس ئىدى. بۇنىڭدىن 6 - 8 مىڭ يىل ئىلگىرى خۇاڭخې دەرياسىنىڭ ئوتتۇرا، يۇقىرى ئېقىملىرى ئەمدىلا ئانىلىق ئۇرۇقداشلىق جەمئىيىتىگە كىرگەنىدى، بۇنىڭدىن 4 - 5 مىڭ يىل ئىلگىرى مەملىكىتىمىزنىڭ شەرقىي قىسمىدىكى دېڭىز ياقىسى ۋە خۇاڭخې دەرياسىنىڭ تۆۋەن ئېقىمىدىكى جايلار ئانىلىق ئۇرۇقداشلىق جەمئىيىتىگە كىرگەن بولۇشى مۇمكىن.

دېگەن بايانى هازىرقى زامان مىللەتلىرىگە مۇۋاپىق كېلىپلا قالماي، قەدىمكى زامان مىللەتلىرىگىمۇ مۇۋاپىق كېلىدۇ، بۇ يەردە ئېيتىلىۋاتقان تۆت ئالاھىدىلىك، «رايون بىرلىكى» باشقا ئۈچ خۇسۇسىيەتنى شەكىللەندۈرگەن ۋە ساقلاپ قالغان مۇهىم ئامىل. مىللەتتىن ئىبارەت بۇ مۇستەهكەم كىشىلەر بىرلىكىنى ساقلاپ قېلىشنىڭ ئۇلگۈنى. شۇنىڭ ئۈچۈن، مىللەت ئالدى بىلەن جۇغراپىيىلىك چۈشەنچە، مىللەت — تارىخىي يوسۇندا شەكىللەنگەن مۇستەهكەم كىشىلەر بىرلىكى دېگەن ئۇقۇممۇ نىسپىي ئۇقۇمدۇر. بىر مىللەتنىڭ ئەزالىرى باشقا مىللەت ئەزالىرى بىلەن بېرىش - كېلىش قىلىدۇ، ئۇياق - بۇياققا كۆچۈپ يۆتكىلىدۇ، ئۇزاق مۇددەتلىك ئۆزگىرىش جەريانىدا مىللەتمۇ ئۆزگىرىدۇ، هەرگىز مۇتلەق، مۇستەهكەم، تۇراقلىق بولمايدۇ. تارىخ تەرەققىياتىنىڭ جەريانى مانا مۇشۇنداق. تارىختا بەزى مىللەتلەر يوقاپ كەتكەن، بۇ شۇ مىللەت ئەزالىرىنىڭ هەممىسىنىڭ يوقاپ كەتكەنلىكىنى ئەمەس، بەلكى باشقا مىللەتلەرگە قوشۇلۇپ كەتكەنلىكى. ئوخشاش بىر مىللەت سۈپەت جەهەتتىمۇ، خۇسۇسىيەت جەهەتتىمۇ ئۆزگىرىدۇ، ئەمما بۇ ئۆزگىرىش ئاستىراق بولىدۇ.

ئاپتورنىڭ خاتالىقى شۇ يەردىكى، ئۇ ئۇرۇق بىلەن مىللەتنى، ئىرق بىلەن مىللەتنى ئارىلاشتۇرۇۋەتكەن، بۇنىڭدىن 8000 يىل بۇرۇن كىشىلەر تېخى ئۇرۇقداشلىق جەمئىيىتى باسقۇچىدا تۇرۇۋاتقان تۇرسا، قانداقمۇ مىللەت بارلىققا كەلگەن دېگىلى بولسۇن؟ ئاپتور «تۈركىي تىل» ياكى «قېرىنداش» دېگەن چۈشەنچىلەر ئارقىلىق، ئوخشاش بولمىغان ۋاقىتتا، ئوخشاش بولمىغان جايلارغا تارقىلىپ ياشىغان، بىرلىكتە ياشىمىغان بىر مۇنچە ئۇرۇق، قەبىلە ياكى مىللەتنىڭ هەممىسىنى ئۇيغۇرلارنىڭ ئەجدادى دەۋالغان، شۇڭا هەممىسى ئۇيغۇر مىللىتى بولۇپ قالغان، بۇنىڭ نەرىدە ئازراقمۇ تارىخىي ماتېرىيالىزمنىڭ پۇرىقى بولسۇن؟

2. ئاتالمىش «مىللىي قەهرىمان» مەسىلىسى

مەملىكىتىمىز 56 مىللەت بار چوڭ مەملىكەت. هەممە مىللەت ئۇزاق تارىخقا ئىگە. ئۇلار ئۇزاق تارىخىي تەرەققىيات جەريانىدا، تەدرىجىي ئۇيۇشۇپ ئۇلۇغ، ئايرىلماس بىر پۈتۈن گەۋدە — جۇڭخۇا مىللەتلىرىنى شەكىللەندۈرگەن.

بىز تارىخقا ئەهمىيەت بېرىشتە، تارىخ يېزىشتا مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى كۈچەيتىشنى، جۇڭخۇا مىللەتلىرىنىڭ ئۇيۇشۇش كۈچىنى ئاشۇرۇشنى كۆزدە تۇتىمىز، مىللەتلەرنىڭ باراۋەرلىكى ۋە مىللەتلەرنىڭ ئىتتىپاقلىقى ماركسىزمنىڭ مىللەتلەر مۇناسىۋىتىنى بىر تەرەپ قىلىشتىكى، مىللەتلەر مەسىلىسىنى هەل قىلىشتىكى تۈپ پرىنسىپى، بۇ پرىنسىپ مەملىكىتىمىزدىكى مىللەتلەرنىڭ مۇناسىۋىتىنى تەتقىق قىلىشنىڭمۇ يېتەكچى ئىدىيىسى بولۇشى كېرەك، بىز تارىختىكى مىللەتلەر مۇناسىۋىتى مەسىلىسىنى تەهلىل قىلغاندا، ئۇنىڭغا باها بەرگەندە مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىغا پايدىلىق بولسۇن ئۈچۈن، مۇشۇ پرىنسىپنى ئۆلچەم

(ئاخىرى 5 - بەتتە)

(بېشى 4 - بەتتە)

قىلىشىمىز، مىللىي تەسكىرىي قاراشتىن قۇتۇلۇپ، تارىخنى توغرا شەرھلىشىمىز لازىم.

تارىختا ھەر قايسى مىللەتلەر ئۆز ئارا ئالاقە قىلىش جەريانىدا سىياسىي جەھەتتە، ئىقتىسادىي جەھەتتە ۋە مەدەنىيەت جەھەتتە بىر - بىرىگە يېقىنىپ، بىر - بىرىنىڭكىنى تولۇقلاپ، بىرلىكتە راۋاجلانغان. بۇ، ئاساسىي ئورۇندا تۇرىدۇ. مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدا ئۇرۇشمۇ بولغان، ئەمما ھەر قايسى مىللەت خەلقلىرىنىڭ دوستانە بېرىش - كېلىشى يەنىلا ئاساسىي ئورۇندا تۇرغان. سىنىپىي جەمئىيەتتە مىللىي زۇلۇم بولىدۇ، ئۇ، ماھىيەتتە، سىنىپىي زۇلۇم. مىللىي زۇلۇم دېگەندە پۈتۈن بىر مىللەتنىڭ باشقا پۈتۈن بىر مىللەتكە قاراتقان زۇلمى ئەمەس، بەلكى ھۆكۈمران ئورۇننى ئىگىلىگەن مىللەت ئىچىدىكى ئېكسپىلاتاتسىيە قىلغۇچى سىنىپىنىڭ ھۆكۈمرانلىق قىلىنغۇچى مىللەتكە قارىتىلغان زۇلمى كۆزدە تۇتۇلىدۇ. يەنە كېلىپ ئالدى بىلەن ھۆكۈمرانلارنىڭ ئۆز مىللىتى ئىچىدىكى ئەمگەكچى خەلققە قاراتقان زۇلمى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ھەر مىللەت ئەمگەكچى خەلقىنىڭ ھەممىسى زۇلۇم تارتقان، جاپا - مۇشەققەتتە بىللە بولغان قېرىنداشلاردۇر.

تۇرغۇن ئالماس تارىختىكى مىللەتلەر مۇناسىۋىتى مەسىلىسىگە قانداق مۇئامىلە قىلغان؟ بۇ ھەقتە تۆۋەندىكى بىر نەچچە مىسالغا قاراپ باقايلى:

بىرىنچى مىسال: كورشادنىڭ تاڭ پادىشاھى لى شىمىنگە قەست قىلىش توغرىسىدىكى ۋەقە.

ئالدى بىلەن ۋەقە يۈز بېرىش ئالدىدىكى ھەممە تەپسىلاتلارنى قىسقىچە چۈشەندۈرىمەن.

مىلادىنىڭ 585 - يىلى، تۈركلەر شەرقىي تۈرك، غەربىي تۈرك دەپ ئىككىگە بۆلۈنگەن. تاڭ سۇلالىسىنىڭ دەسلىپىدە، شەرقىي تۈركلەرنىڭ قاغانى سۈۋار قاغان ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئۆكتەملىك قىلىپ، دائىم جەنۇبقا بېرىپ پاراكەندىچىلىك سېلىپ، بۇلاڭ - تالاڭ قىلغان، قاراخان ۋاقتىغا كەلگەندە، ھەر يىلى جەنۇبقا بېسىپ كىرگەن، مىلادى 626 - يىلى (تاڭ گاۋزۇ يىلنامىسى بويىچە ۋۇدېنىڭ 9 - يىلى) شەرقىي تۈركلەرنىڭ قاراخان، تۇرىخان دېگەن ئىككى قاغانى 400 مىڭ كىشىلىك زور قوشۇننى باشلاپ ئوتتۇرا تۈزلەڭلىككە ھۇجۇم قىلىپ، ۋېيشۈي دەرياسى كۆۋرۈكىنىڭ شىمالىغىچە قىستاپ كېلىپ، يېڭىدىن قۇرۇلغان تاڭ خاندانلىقىغا ئېغىر تەھدىت سالغان. لى شىمىن خانلىق تەختىگە ئولتۇرغاندىن كېيىن، تۈركلەرگە تاقابىل تۇرۇشقا بەل باغلىغان، «قاراخاننىڭ ھاكىمىيىتى قالايمىقانلىشىپ، قايتا - قايتا ئاپەت يۈز بەرگەن» پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ، شىمالدا سىرتاردۇشلار بىلەن بىرلىشىپ، مىلادىنىڭ 629 - يىلى (تاڭ سۇلالىسىنىڭ جېنگۇەن 3 - يىلى) زور قوشۇن ئەۋەتىپ تۈركلەرگە ئۈچ يۆنىلىشتىن ھۇجۇم قىلغان ۋە كېيىنكى يىلى شەرقىي تۈركلەرنى يوقاتقان: نەتىجىدە تۈركلەرنىڭ 100 مىڭغا يېقىن ئادىمى تاڭ

كېيىن، لى شىمىنى قايتۇرۇپ بېرىش بەدىلىگە تاڭ سۇلالىسى پايتەختىدە نەزەربەند بولۇپ تۇرغان تۈرك بەگچەكلىرىنى قايتۇرۇۋېلىش، ئىككىنچى باسقۇچتا بولسا، تۈركلەرنى سەپەرۋەر قىلىپ، شەرقىي تۈرك قاغانلىقىنىڭ مۇستەقىللىكىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش پىلانلاندى. كورشاد لى شىمىننىڭ پۇقراچە ياسىنىپ كېچىسى چاڭئەن كوچىلىرىغا چىقىپ پۇقرالار ئارىسىدىكى ئەھۋالنى تىڭ - تىڭلايدىغان ئادىتىدىن پايدىلىنىپ، ئۇنى تۇتۇپ كەتمەكچى بولدى. لى شىمىنى تۇتۇش پىلانلانغان ئاخشىمى ھاۋا بۇزۇلۇپ، بوران چىقتى. لى شىمىن ئوردىدىن چىقمىدى. بۇنىڭدىن گۇمانلانغان كورشاد سىر مەلۇم بولۇپ قالغان ئوخشايدۇ دەپ ئويلاپ، خان ئوردىسىغا بېسىپ كىرىپ، لى شىمىنى شۇ يەردىن تۇتۇپ چىقماقچى بولدى.»

«شۇ كېچىسى كورشاد باشچىلىقىدىكى 40 يىگىت تاڭ سۇلالىسى ئوردىسىغا بېسىپ كىردى. ئوردىدا قانلىق جەڭ يۈز بەردى. ئىسيانچىلارنىڭ ئاتقان ئوقى ۋە چاپقان قىلىچىدىن يىقىلغان ئوردا مۇھاپىزەتچىلىرى ئۆلدى. كورشاد ئوردا مۇھاپىزەتچىلىرىنىڭ بارغانسېرى كۆپىيىپ، قارا قىيانىدەك كۆركىرەپ يوپۇرۇلۇپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، لى شىمىنى تۇتۇۋېلىشقا كۆزى يەتمەي، يولداشلىرىغا ئوردىدىن چېكىنىش بۇيرۇقىنى بەردى. كورشاد باشچىلىقىدىكى ئىسيانچىلار تاڭ ئوردىسىنىڭ ئاتخانىسىدىكى ئاتلارنى قولغا چۈشۈرۈپ، ئاتلىنىپ ۋېيخې دەرياسىنىڭ بويىغا قاراپ ماڭدى. دەريانىڭ بويىدا بولغان جەڭدە ئىسيانچىلارنىڭ بىرىمۇ يۈرەكسىزلىك قىلمىدى، ھەممىسى مەردانىلارچە جەڭ قىلىپ، قىزىل قانغا بويىلىپ شەرەپ بىلەن قۇربان بولدى».

«تۈركلەرنىڭ مىللىي قەھرىمانى كورشادنىڭ ئىسيانى مەغلۇپ بولغان بولسىمۇ، لېكىن شەرقىي تۈركلەر ئىچىدە ئازادلىق، مۇستەقىللىك كەيپىياتى بېسىلمىدى. شەرقىي تۈركلەرنىڭ مۇستەقىللىكنى قولغا كەلتۈرۈش ئارزۇسى تىك قىياغا ئۆزىنى ئۇرغان دەھشەتلىك دولقۇندەك داۋالغۇشقا باشلىدى. ئالىيجاناپ خىسلەتلىك، شىر يۈرەك قەھرىمان كورشادنىڭ نامى خەلق ئازادلىقى ۋە مۇستەقىللىكى يولىدا كۆرەشكەن ۋە كۆرىشىۋاتقانلارنىڭ قەلبىدىن مەڭگۈ ئورۇن ئالدى ۋە ئالغۇسى.»

كورشاد ۋەقەسى توغرىسىدا ئېلىمىزنىڭ قەدىمكى ھۆججەتلىرىدە ئىككى جايدا خاتىرە بار، بىرى، «ئەلنى ئىدارە قىلىشنىڭ ئۈرنەكلىرى» دە، يەنە بىرى، «يېڭى تاڭنامە» دە، مەزمۇنى ئاساسەن ئوخشىشىدۇ، ئالدىنقىسى تەپسىلىرەك، كېيىنكىسى قىسقاراق.

«ئەلنى ئىدارە قىلىشنىڭ ئۈرنەكلىرى» نىڭ 195 - جىلد تەيزۇڭنىڭ يىلنامىسى جېنگۇەننىڭ 13 - يىلىدىكى قىسمىدا مۇنداق بايان قىلىنغان:

«ياز پەسلى، 4 - ئاي، ۋۇبىن كۈنى، پادىشاھ جيۇ چىڭگوڭغا كەلگەن. دەسلەپتە تۈركلەرنىڭ قاغانى تۇرىخاننىڭ ئىنىسى كورشاد تۇرىخانغا ئەگىشىپ ئوردىغا كىرىپ نەۋكەر بېشى بولغان. ئۇ ئائىلىسىدە لۈكچەكلىك قىلغانلىقى ئۈچۈن، ئاكىسى تۇرىخان ئۇنى

ئەسلى تېكىستنى ئاپتورنىڭ يازغىنىغا سېلىشتۇرغاندا، ئاپتورنىڭ ئۇنى پۈتۈنلەي ئۆزگەرتكەنلىكىنى كۆرۈۋالغىلى بولىدۇ:

بىرىنچى، كورشاد «ئائىلىسىدە لۈكچەك» بولۇپ، ناشايان ئىشلارنى قىلغاچقا، ئاكىسىنىڭ ئەيىبلىشىگە ئۇچرىغان، شۇڭا ئۇ كۆڭلىدە ئاداۋەت ساقلاپ، ئاكىسىغا ئاسىيلىق قىلىشقا قەست قىلىۋاتىدۇ، دېگەن تۆھمەت بىلەن زىيانكەشلىك قىلماقچى بولغان. بىراق ئۇنىڭ بۇ تۆھمىتى ئەمەلگە ئاشمىغان، ئەكسىچە، پادىشاھنىڭ سوغۇق مۇئامىلە قىلىشىغا ئۇچرىغان. پادىشاھ ئۇنىڭ مەنسىپىنى ئۇزاققىچە ئۆستۈرمىگەن، شۇنىڭ بىلەن كورشاد يېنىغا ئادەم توپلاپ ئۇنىڭغا قەست قىلغان. ئاپتور مۇشۇنداق بىر ئادەمنى ماختاپ «ئالىيجاناپ خىسلەتلىك، شىر يۈرەك قەھرىمان» دەپ كۆككە كۆتۈرگەن.

ئىككىنچى، ئاپتور جانلىق سۈرەتلەپ تەسۋىرلىگەن ئاتالمىش «شەرقىي تۈركلەرنىڭ كورشاد باشچىلىقىدىكى ئازادلىق ھەرىكىتى» ۋە «ئىككى باسقۇچقا بۆلۈپ ئەمەلگە ئاشۇرماقچى بولغان پىلانى» پۈتۈنلەي ئاپتورنىڭ ئاساسسىز ئويدۇرمىسى.

ئۈچىنچى، ئەسلى تېكىستىكى «جىنۋاڭ جىژ» دېگەندە لى شىمىننىڭ ئوغلى لى جىژ، يەنى كېيىنكى ۋاقىتتىكى تاڭ گاۋزۇڭ كۆزدە تۇتۇلىدۇ. «ئەلنى ئىدارە قىلىشنىڭ ئۈرنەكلىرى» نىڭ 193 - جىلدىدىكى «تاڭ سۇلالىسى ھەققىدىكى خاتىرە IX» دە: لى جىژنىڭ جېنگۇەننىڭ 5 - يىلى (مىلادى 631 - يىلى) جىنۋاڭلىقىغا تەيىنلەنگەنلىكى خاتىرىلەنگەن. ئاپتور لى جىژنى لى شىمىن دەپ، خاتا ھالدا ئوغلىنى ئاتىسى قىلىپ قويۇش بىلەنلا قالماي، يەنىمۇ ئىلگىرىلەپ ئەينى ۋاقىتتا چاڭئەندە يوق لى شىمىننى «پۇقراچە ياسىنىپ كېچىسى چاڭئەن كوچىلىرىغا چىقىپ پۇقرالار ئارىسىدىكى ئەھۋالنى تىڭ - تىڭلايدىغان ئادىتى بار» قىلىپ توقۇپ، ئەقىلگە سىغمايدىغانراق قىلىپ، كىتابخانلارنىڭ گۇمانىنى يوقاتماقچى بولغان. بۇنىڭ نەرى تارىخ يېزىش بولسۇن؟ بۇ رومان يازغانلىق. ئاپتور ساختىپەزلىك قىلىپ قانداق يازماقچى بولسا، شۇنداق يازغان. ئۇنىڭ بۇنداق قىلىشتىكى مەقسىتى ئۆزى ئويدۇرۇپ چىقارغان بۇ «مىللىي قەھرىمان» نى «كىشىلەرنىڭ قەلبىدە مەڭگۈ ساقلىنىدىغان» كىشى قىلىپ كۆرسىتىشتىن ئىبارەت.

ئىككىنچى مىسال، قوغۇشار تەگرىقۇت «مىللىي خائىن» مۇ دېگەن مەسىلە توغرىسىدا.

ئاپتور ئۆزىنىڭ ئەسىرىدە مىللەتلەرنىڭ ئىناق ئۆتۈشىدە رول ئوينىغان بەزى تارىخىي شەخسلەرنى «مىللىي خائىن» دەپ تىللىغان، بۇ يەردە ئۇنىڭ قوغۇشار تەگرىقۇتقا بەرگەن باھاسى ئۈستىدىلا توختىلىمەن.

قوغۇشار تەگرىقۇتنىڭ يەنە بىر نامى خۇخەيىنى، ھونلارنىڭ تۈمەن تەگرىقۇتنىڭ 7 - ئەۋلادى بولغان تەگرىقۇت شۇلۇينىڭ ئوغلى. مىلادىدىن 57 يىل بۇرۇن، ھون قولدارلار گۇرۇھى تەگرىقۇتلۇق تەختىنى تالىشىپ ئۆزئارا ئۇرۇشۇپ قىرغىنچىلىق قىلغان، بۇ تارىختا «بەش تەگرىقۇتنىڭ تەخت تالىشىشى» دېيىلىدۇ. قوغۇشار تەگرىقۇت بۇ ئۇرۇشلاردا غەلىبە قىلغان بولسىمۇ، ئۆزىنىڭ ئاكىسى

قېرىنداش مىللەتلەر بىرلىكتە ياراتقان؛ ۋەتىنىمىزنى ئېچىش، گۈللەندۈرۈش ۋە قوغداش كۈرەشلىرىدە، ھەر قايسى مىللەت ئۆز تۆھپىسىنى قوشقان. تارىخىي تەرەققىيات جەريانىدا ئېلىمىز خەنزۇ مىللىتىنى ئاساسىي گەۋدە قىلىپ كۆپ مىللەت ئۆزئارا بىرلەشكەن ئەمەلىي گەۋدە بولۇپ شەكىللەنگەن. بۇ، سىياسىي، ئىقتىساد ۋە مەدەنىيەت جەھەتتە بىر - بىرىگە زىچ باغلانغان ئايرىلماس ئەمەلىي گەۋدە. بۇ ئەمەلىي گەۋدىنىڭ كۆلىمى تارىختا شەكىللەنگەن. چىڭ سۇلالىسى دەۋرىگە كەلگەندە ئاخىرقى ھېسابتا مۇستەھكەملەنگەن. مانا بۇ جۇڭگو ۋە جۇڭخۇا مىللەتلىرىنىڭ تارىخى. تارىخقا ھۆرمەت قىلىش ئۇلۇغ ۋەتىنىمىزگە ھۆرمەت قىلغانلىق، ئۇلۇغ ۋەتىنىمىزدە ياشاۋاتقان قېرىنداش مىللەتلەرگە ھۆرمەت قىلغانلىق بولىدۇ.

بىراق، ئۈچ كىتابنىڭ ئاپتورى بۇنداق قىلمىغان. ئۇ مۇنداق دەيدۇ: «جۇڭگودا خەن سۇلالىسى قۇرۇلۇشتىن بۇرۇن ۋە ئۇ قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىللەردە خەنزۇلار بىلىدىغان تېررىتورىيىنىڭ دائىرىسى ناھايىتى چەكلىك ئىدى. شۇ چاغلاردا خەنزۇلار غەربتە تېبەت ئېگىزلىكىدىن تارتىپ، شەرقتە سېرىق دېڭىز بويىلىرىغىچە، شىمالدا ئۆزلىرىگە قوشنا بولغان موڭغۇلىيە (تاشقى موڭغۇلىيە) دىكى چۆللەر، قۇملۇقلار، داللار، يايلاقلارنى، جەنۇبتا چاڭجياڭ دەرياسىنىڭ جەنۇبىدىكى ياپيېشىل، بۈك - باراقسان ئورمانلىقلارنى بىلەتتى. شۇ چاغلاردا خەنزۇلار ئۆزلىرىنىڭ دۆلىتىنى «دۇنيانىڭ مەركىزى» دەپ تونۇپ، ئۇنىڭغا «جۇڭگو» (ئوتتۇرا يەر) دەپ ئات قويغان بولسا كېرەك.»

بۇ بىر ئابزاس سۆزنى ئاپتور گەرچە ئۇتۇقراق دېگەن بولسىمۇ، لېكىن قانداقلا بولمىسۇن كۆڭلىگە يوشۇرۇنغان ئىككى جۈملە سۆزنى، يەنى، بىرىنچى، جۇڭگو خەنزۇلارنىڭ دۆلىتى، ئىككىنچى، جۇڭگونىڭ چېگرىسى تارىختا شىمالدا سەددىچىن سېپىلىدىن، غەربتە خۇاڭخې دەرياسىدىن ئۆتمەيتتى، دېگەن سۆزنى ئاشكارىلىغان.

ئالدى بىلەن، «جۇڭگو» دېگەن بۇ چۈشەنچىنىڭ ۋە ئۇنىڭ مەنىسىنىڭ تارىخىي تەرەققىيات جەريانىدا تەرەققىي قىلىپ ئۆزگەرگەنلىكىنى ئېنىقلىۋېلىشىمىز لازىم. جۇڭگو — ئەڭ بۇرۇن بىر جۇغراپىيىلىك چۈشەنچە بولۇپ، شيا، شاڭ دەۋرلىرىدە ۋاڭجىگە قارىتىلغان، مەنىسى «ئوتتۇرا يەر» دېگەن بولىدۇ. جۇ سۇلالىسى دەۋرىگە كەلگەندە، بۇ چۈشەنچە شيا مىللىتى ياكى خۇاشيا مىللىتى، دېگەن چۈشەنچە بىلەن ئارىلىشىپ كەتكەن. كېيىن داۋاملىشىپ چىن، خەن سۇلالىلىرى دەۋرىگە كەلگەندە، يەنە خەنزۇ مىللىتى دېگەن چۈشەنچە بىلەن ئارىلىشىپ كەتكەن. تارىخنىڭ تەرەققىي قىلىشىغا ئەگىشىپ، جۇڭگو دېگەن بۇ چۈشەنچە تەدرىجىي ھالدا مۇكەممەل مەنىگە ئىگە بولغان. چىڭ سۇلالىسى دەۋرىگە كەلگەندە، بولۇپمۇ يېقىنقى زامانغا كەلگەندە جۇڭگو دېگەندە ئېلىمىزنىڭ پۈتكۈل زېمىنى ۋە بۇ زېمىندىكى بارلىق مىللەت كۆزدە تۇتۇلىدىغانلىقى، جۇڭخۇا مىللىتى دېگەندە، ئومۇمەن، جۇڭگو زېمىنىدا ئولتۇراقلاشقان ۋە ياشاۋاتقان مىللەتلەر،

جېنگۇەن 3 - يىلى) زور قوشۇن ئەۋەتىپ تۈركلەرگە ئۈچ يۈنىلىشتىن ھۇجۇم قىلغان ۋە كېيىنكى يىلى شەرقىي تۈركلەرنى يوقاتقان: نەتىجىدە تۈركلەرنىڭ 100 مىڭغا يېقىن ئادىمى تاڭ خاندانلىقىغا تەسلىم بولغان. تاڭ سۇلالىسىنىڭ خانى تەيزۇڭ خەن خاندانلىقىنىڭ جەنۇبىي ھونلارنى ئورۇنلاشتۇرغانلىقى توغرىسىدىكى ھېكايىنى ئۈلگە قىلىپ، شەرقىي تۈركلەردىن تەسلىم بولغان 100 مىڭ ئادەمنى تارقىتىۋەتمەي، ئەسلى قىسمى بويىچە خېتاۋنىڭ جەنۇبىغا ئورۇنلاشتۇرغان. يۇجۇدىن لىڭجۇغىچە شۇنجۇ، يۇجۇ، خۇاجۇ، چاڭجۇ قاتارلىق تۆت ئايماقتا ئۈتۈق مەھكىمىسى تەسىس قىلغان. يەنە قاراخاننىڭ زېمىنىنى ئالتە ئايماققا ئايرىپ، دىڭشياڭ ۋە يۈنجۇڭ ئۈتۈق مەھكىمىلىرىنى تەسىس قىلىپ، ئايرىم - ئايرىم ھالدا تۈرك ئاقسۆڭەكلىرىنى ئۈتۈق بېگى قىلىپ تەيىنلىگەن، ئۇلارنىڭ تۇرمۇش ئادىتىنى، شۇ پېتى ساقلاپ قالغان. تۇرىخان ئاۋۋال تەسلىم بولغان، قاراخان تىرىك تۇتۇلغان، پادىشاھ تاڭ تەيزۇڭ ئۇنى كەچۈرۈم قىلغان ھەم ئۇنىڭغا ئوڭ قانات مۇھاپىزەتچى چوڭ سانغۇنلۇق مەنسىپىنى بېرىپ، پايتەختتە يەر - زېمىن، ئۆي - جاي ئىنئام قىلغان. تۈرك ئاقسۆڭەكلىرىدىن تاڭ خاندانلىقىغا كەلگەنلەرنىڭ ھەممىسىگە سانغۇن، نەۋكەر بېشى قاتارلىق يۇقىرى مەنسەپلەرنى بەرگەن.

ئوردىدا بەشىنچى دەرىجىلىكتىن يۇقىرىلار يۈزدىن ئاشقان، ئادەتتىكى ئوردا خادىملىرىنىڭ يېرىمىنى شۇلار تەشكىل قىلغان. شۇڭا نەچچە مىڭ ئائىلە چاڭئەنگە كەلگەن» («يېڭى تاڭنامە، تۈركلەر ھەققىدە قىسسە»). مىلادى 629 - يىلى شەرقىي تۈركلەر تىنچلاندۇرۇلغاندىن تارتىپ مىلادى 639-يىلى (جېنگۇەننىڭ 13-يىلى) غىچە بولغان ئون يىلدا تۈركلەرنىڭ ئىجتىمائىي ئىشلەپچىقىرىشى گۈللەنگەن، نوپۇسى كۆپەيگەن، تۈركلەر بىلەن تاڭ خاندانلىقىنىڭ مۇناسىۋىتى ئىناق بولغان. كۈتۈلمىگەندە بۇ چاغدا كورشاد ۋەقەسى يۈز بېرىپ، ئەھۋال ئۆزگەرگەن.

«ئۇيغۇرلار» دېگەن كىتابتا بۇ ۋەقە مۇنداق تەسۋىرلىنىدۇ: «ئۇلارنىڭ ئارىسىدا مۇستەقىل تۈرك قاغانلىقىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش، جۇڭگوغا ئەسىر بولۇپ قالغان تۈركلەرنى ئازاد قىلىش ئۈچۈن، مەخپىي ھالدا ھەرىكەت باشلاندى. بۇنداق مەقسەتنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، ھەرىكەتكە يېتەكچىلىك قىلغۇچى سىۋار قاغاننىڭ كىچىك ئوغلى كورشاد ئىدى. كورشاد مىلادىنىڭ 630 - يىلى چاڭئەنگە مەجبۇرىي كەلتۈرۈلگەن تۈرك بەگچەكلىرىدىن 40 يىگىتنى ئەتراپىغا توپلاپ بىر مەخپىي تەشكىلات قۇردى. تەشكىلاتنىڭ مەخپىي كېڭىشىدە ئۇلۇغ مەقسەت ئەمەلگە ئاشۇرۇلسا، كورشاد قاغان بولىدۇ، دەپ ماقۇللاندى. لېكىن كورشاد بۇ تەكلىپنى قوبۇل قىلماي، قاغان نامزاتلىقىغا ئۆز جىيەنلىرىدىن بىرنى كۆرسەتتى، ئۇنىڭ تەكلىپى قاراردىن ئۆتتى».

«كورشاد باشچىلىقىدىكى ئىسيانچىلار ئەتراپلىق، پۇختا كېڭەشكەندىن كېيىن، ئۆزلىرىنىڭ ھەرىكەت پىلانىنى ئاساسەن ئىككى باسقۇچقا بۆلۈپ ئەمەلگە ئاشۇرماقچى بولدى. بىرىنچى باسقۇچتا، پادىشاھ لى شىمىننى تىرىك تۇتۇۋېلىپ، ئۇنى تۈركلەر يۇرتىغا ئەكىتىپ گۆرۈگە تۇتۇۋېلىش، ئاندىن كەلگەن. دەسلەپتە تۈركلەرنىڭ قاغانى تۇرىخاننىڭ ئىنىسى كورشاد تۇرىخانغا ئەگىشىپ ئوردىغا كىرىپ نەۋكەر بېشى بولغان. ئۇ ئائىلىسىدە لۈكچەكلىك قىلغانلىقى ئۈچۈن، ئاكىسى تۇرىخان ئۇنى ئەيىبلىگەن. ئۇ كۆڭلىدە غۇم ساقلاپ، ئاكىسىغا ئاسىيلىق قىلماقچى بولۇۋاتىدۇ دېگەن تۆھمەتنى چاپلىغان، شۇڭا پادىشاھ كورشادنى تولىمۇ ياقتۇرمايدىغان بولۇپ قېلىپ، ئۇزۇنغىچە ئۇنىڭ ئەمىلىنى ئۆستۈرمىگەن. كورشاد يوشۇرۇن ھالدا ئۆز قەبىلىسىدىن 40 نەچچە ئادەمنى ئۇيۇشتۇرۇپ، جىن ۋاڭجېڭ كېچىسى سىرتقا چىقىشتا ئىشكنى ئېچىپ مۇھاپىزەتچىلەرنى چاقىرغاندا، ئوردا ئىشىكىدىن ئۆسۈپ كىرىپ، چوڭ ئىش قىلىشنى پىلانلىغان. جياشىن كۈنى (توپىلاڭ قىلماقچى بولغان كۈنى - ت) تۇرىخاننىڭ ئوغلى چىلوگۇنى ئوردىنىڭ سىرتىغا مۆكتۈرۈپ قويغان. بۇ چاغدا قاتتىق بوران چىقىپ، جىن ۋاڭجېڭ سىرتقا چىقمىغان، كورشاد ئەھۋال بىلىنىپ قالغان ئوخشايدۇ دەپ ئەنسىرەپ، ئوردىغا بېسىپ كىرگەن، قاتمۇ - قات توساقتىن ئۆتۈپ ئوق ياغدۇرغان، مۇھاپىزەتچىلەردىن نەچچە ئون ئادەم ئۆلگەن. مۇھاپىزەتچىلەردىن سۇن كەيۇۋ قاتارلىقلار كۆپچىلىككە باشچىلىق قىلىپ قاتتىق زەربە بەرگەن. ئۇ بىر ئاز ئۇرۇشۇپ چېكىنگەن، ئوردىنىڭ ئاتخانىسىغا بېسىپ كىرىپ، 20 نەچچە ئاتنى بۇلاپ شىمالغا قاراپ قېچىپ، ۋېيخې دەرياسىدىن ئۆتۈپ ئۆز قەبىلىسىگە كەتمەكچى بولغان. ئارقىدىن قوغلاپ بارغانلار ئۇنى تۇتۇۋېلىپ ئۆلتۈرگەن. خېلوگۇ لىڭنەنگە ئەۋەتىلگەن.»

«ئەلنى ئىدارە قىلىشنىڭ ئۈرنەكلىرى» دە يۇقىرىدا بايان قىلىنغان خاتىرىنىڭ ئەسلى مەنىسى شۇكى: جېنگۇەننىڭ 13 - يىلى (مىلادى 639 - يىلى) نىڭ ياز پەسلى 4 - ئېيىدا، تاڭ سۇلالىسىنىڭ تەيزۇڭ پادىشاھى لى شىمىن جيۇچېڭ سارىيى (ھازىرقى شەنشىنىڭ لىگيۇ دېگەن يېرىدە) غا يازلىق سەيلىگە چىققاندا، كورشادنىڭ قەست قىلىش ۋەقەسى يۈز بەرگەن. ئۇ ئوردىدىن چىقىپ، ئىشكنى ئېچىپ مۇھاپىزەتچىنى چاقىرغان ۋاقىتتىن پايدىلىنىپ ئوردىغا بېسىپ كىرىپ، توپ - توغرا پادىشاھ تۇرىدىغان جايغا ھۇجۇم قىلىپ بېرىپ، چوڭ ئىش تېرىماقچى بولغان. جياشىن كۈنى كېچىدە كورشاد قاتارلىقلار تۇرىخاننىڭ ئوغلى خېلوگۇنى ئوردا سىرتىغا مۆكتۈرۈپ قويغان، دەل شۇ كۈنى قاتتىق بوران چىقىپ، جىنۋاڭ لى جىڭ چىقمىغان. كورشاد تاڭ ئاتقاندا ئىشنىڭ ئاشكارىلىنىپ قېلىشىدىن ئەنسىرىگەن، شۇنىڭ بىلەن پادىشاھ تۇرىدىغان قەسىرگە (شەھەر سىرتىدىكى پادىشاھ تۇرىدىغان ئوردىغا) ھۇجۇم قىلىپ، تۆت قەۋەت توساقتىن ئۆتۈپ ئوق ياغدۇرغان، مۇھاپىزەتچىلەردىن نەچچە ئون ئادەم ئۆلگەن. مەھكىمە چېرىكلىرىنىڭ ئۈتۈق بېگى سۇن كەيۇۋ قاتارلىقلارنىڭ ئۇرغۇن ئادەمنى باشلاپ قاتتىق زەربە بېرىشى بىلەن، كورشاد قاتارلىق توپىلاڭچىلار بىر پەس ئېلىشىپ، ئىشنى ئەمەلگە ئاشۇرالمايدىغانلىقىنى بىلىپ، ئاتخانىغا بېرىپ 20 نەچچە ئاتنى بۇلاپ قاچقاندا، تاڭ قوشۇنى تەرىپىدىن قوغلاپ تۇتۇپ ئۆلتۈرۈلگەن. خېلوگۇ كەچۈرۈم قىلىنىپ، لىڭنەن ئەتراپىغا سۈرگۈن قىلىنغان.»

تېخىتنى تالىشىپ ئۆزئارا ئۇرۇشۇپ قىرغىنچىلىق قىلغان، بۇ تارىختا «بەش تەڭرىقۇتنىڭ تەخت تالىشىشى» دېيىلىدۇ. قوغۇشار تەڭرىقۇت بۇ ئۇرۇشلاردا غەلىبە قىلغان بولسىمۇ، ئۆزىنىڭ ئاكىسى قۇتتۇس تەڭرىقۇتنىڭ ئۇيۇقسىز زەربىسىگە ئۇچراپ، مۇشكۇل ئەھۋالغا چۈشۈپ قېلىپ خەن سۇلالىسىگە ئەل بولغان، خەن سۇلالىسىنىڭ قوللىشى ۋە ياردىمى بىلەن، ھونلار خەتەرلىك ئەھۋالدىن قۇتۇلۇپ، خاتىرجەملىككە ئېرىشكەن.

قوغۇشار تەڭرىقۇت خەن سۇلالىسىگە ئەل بولۇشنى تەلەپ قىلغاندا، خەن سۇلالىسىنىڭ يۈكسەك دەرىجىدە ئەھمىيەت بېرىشىگە ۋە قىزغىن قارشى ئېلىشىغا ئېرىشكەن. گەنلۇنىڭ 3 - يىلى (مىلادىدىن ئىلگىرىكى 51 - يىلى) قوغۇشار چاڭئەنگە بارغان. پادىشاھ خەن شۈەندى «ئۇنىڭغا ئالاھىدە ئېتىبار بىلەن مۇئامىلە قىلىپ، تورە - ۋاڭلاردىن يۇقىرى ئورۇن بەرگەن.» ئۆزى بىۋاسىتە ۋېيخې دەرياسىنىڭ كۆۋرۈكىگە بېرىپ كۈتۈۋالغان.

قوغۇشار خەن سۇلالىسىگە بېقىنغاندىن كېيىنكى 60 يىل جەريانىدا، «شەھەرنىڭ قوۋۇقلىرى كەچ ئېتىلىدىغان بولۇپ، ئەتراپ جىمجىت، ھېچقانداق پاراكەندىچىلىك بولمىغان»، خەنزۇ ۋە ھۇن خەلقى بۇ چاغدا كۆپ مەنپەئەت ئالغان.

قوغۇشارنىڭ خەن سۇلالىسىگە بېقىنىشى ئىككى تەرەپنىڭ سەممىمىي رازىلىقى بىلەن بولغاچقا، مۇۋاپىق بىر ياقلىق قىلىنغان. شۇنىڭدىن ئېتىبارەن خەن سۇلالىسى بىلەن ھونلار ئوتتۇرىسىدا ئۇزاققىچە داۋاملاشقان دۈشمەنلىشىش ھالىتىگە خاتىمە بېرىلىپ، ئوتتۇرىدىكى مۇناسىۋەت ئىناق، دوستانە، ئىتتىپاقلىق، ھەمكارلىق مۇناسىۋىتىگە ئايلىنىپ، قورغاننىڭ شىمالىي بىلەن ئوتتۇرا تۈزلەڭلىكنىڭ بىرلىكى ئالغا سۈرۈلگەن. مۇشۇنداق زور تارىخىي ئەھمىيەتكە ئىگە ۋەقە توغرىسىدا ئۈچ كىتابنىڭ ئاپتورى قوغۇشار تەڭرىقۇتنى تىللاپ «مىللىي خائىن» دېگەن. خەن سۇلالىسى بىلەن دۈشمەنلىشىپ كەلگەن قۇتتۇش تەڭرىقۇتنى «باتۇر تەڭرىقۇتتىن قالسا، تالانتلىق ھەربىي ستراتېگ، قەيسەر، مەغرۇر، ۋەتەنپەرۋەر تەڭرىقۇت» دەپ مەدھىيىلىگەن.

ئۈچ كىتابنىڭ ئاپتورى بىر لۈكچەكنى تارىخىي ماتېرىيالنى ئۆزگەرتىش ۋە ئۇيدۇرۇپ چىقىش نەيرىڭى بىلەن «مىللىي قەھرىمان» دېگەن، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقى ئۈچۈن تۆھپە قوشقان، كىشىلەر ھۆرمەت قىلىدىغان بىر تارىخىي شەخسنى «مىللىي خائىن» دېگەن، بۇ نېمە ئۈچۈن؟ بۇ، بۈگۈنكى كۈندىكى مىللىي بۆلگۈنچىلەرنىڭ ھەق - ناھەقنى ئاستىن - ئۈستۈن قىلىپ، ئاق - قارىنى ئارىلاشتۇرۇپ قىلىۋاتقان گەپ - سۆزلىرى بىلەن ئوخشاش ئەمەسمۇ؟

3. ئاتالمىش ئون بىر «مۇستەقىل ئىمپېرىيە ۋە خانلىق» توغرىسىدىكى مەسىلە

مەملىكىتىمىز چىن، خەن سۇلالىلىرى دەۋرىدىن تارتىپلا بىرلىككە كەلگەن كۆپ مىللەتلىك مەملىكەت بولۇپ كەلگەن. ئېلىمىز زېمىنىنى ھەر قايسى قېرىنداش مىللەتلەر، جۈملىدىن ھازىرقى ۋە تارىختىكى مەۋجۇت بولغان بارلىق مىللەتلەر بىرلىكتە ئاچقان، ئېلىمىزنىڭ تارىخى ۋە مەدەنىيىتىنى ھەر قايسى دېگەندە ئېلىمىزنىڭ پۈتكۈل زېمىنى ۋە بۇ زېمىندىكى بارلىق مىللەت كۆزدە تۇتۇلىدىغانلىقى، جۇڭخۇا مىللىتى دېگەندە، ئومۇمەن، جۇڭگو زېمىندا ئولتۇراقلاشقان ۋە ياشاۋاتقان مىللەتلەر، جۈملىدىن ھازىرقى ۋە تارىختا مەۋجۇت بولغانلىرىنىڭ ھەممىسى كۆزدە تۇتۇلىدىغانلىقى ئېنىقمۇ روشەنلەشكەن.

بۈگۈنكى كۈندە جۇڭگو دېگەن بۇ مۇقەددەس سۆزنى پۈتۈن مەملىكىتىمىزدىكى ھەر مىللەت خەلقى، مەيلى قېرى - ياش بولسۇن، مەيلى، مەملىكىتىمىز ئىچىدە ياكى سىرتىدا بولسۇن، ھەممىسى ئۆزلىرىنىڭ ئۇلۇغ ۋەتىنى، ھەر مىللەت خەلقىنىڭ سۆيۈملۈك ئانىسى، دەپ بىلىدۇ.

ئاپتور «ئەجدادلىرىمىز ۋە قېرىنداشلىرىمىز» دېگەن ئۈچۈق، مۇجمەل چۈشەنچىلەر بىلەن ئۇيغۇرلار «تارىخ دەۋرىگە كىرگەندىن باشلاپ، مىلادىنىڭ XIV-ئەسىرىگىچە بولغان ناھايىتى ئۇزاق تارىخىي دەۋردە،» ئۇۋەندىكى 11 «مۇستەقىل» ئىمپېرىيە ياكى خانلىقنى قۇرغان: «ئۇلۇغ ئوغۇز ئىمپېرىيىسى - ئۇلۇغ ھۇن تەڭرىقۇتلۇقى (مىلادىدىن ئىلگىرىكى 220 - يىلدىن مىلادى 216 - يىلىغىچە ھۆكۈم سۈرگەن)، ياۋروپا ھۇن ئىمپېرىيىسى (مىلادى 375 - يىلدىن 468 - يىلغىچە ھۆكۈم سۈرگەن)، ئاق ھۇن (ئېفتالىت ئىمپېرىيىسى مىلادى 420 - يىلدىن 565 - يىلىغىچە ھۆكۈم سۈرگەن)، ئۇلۇغ كۆك تۈرك قاغانلىقى (مىلادى 551 - يىلدىن 745 - يىلغىچە ھۆكۈم سۈرگەن)، ئۇيغۇر ئورخۇن قاغانلىقى (مىلادى 646 - يىلدىن 845 - يىلىغىچە ھۆكۈم سۈرگەن)، ئۇيغۇر ئىدىقۇت خانلىقى (مىلادى 850 - يىلدىن 1335 - يىلىغىچە ھۆكۈم سۈرگەن) ئۇيغۇر قاراخانىلار دۆلىتى (مىلادى 850 - يىلدىن 1212 - يىلغىچە ھۆكۈم سۈرگەن)، غەزنەۋىلەر سۇلتانلىقى (مىلادى 960 - يىلدىن 1187 - يىلغىچە ھۆكۈم سۈرگەن)، ئۇلۇغ سالجۇقلار سۇلتانلىقى (مىلادى 1040 - يىلدىن 1157 - يىلغىچە ھۆكۈم سۈرگەن)، خارەزىم شاھلار دۆلىتى (مىلادى 1172 - يىلدىن 1231 - يىلغىچە ھۆكۈم سۈرگەن)، سەئىدىيە خانلىقى (1504 - يىلدىن 1678 - يىلغىچە ھۆكۈم سۈرگەن)».

ئاپتور كىتابتا بۇ 11 ئىمپېرىيە ياكى خانلىقنى قايتا - قايتا تىلغا ئېلىشتا كىشىلەردە گويا ئۇيغۇرلار تارىختا مىلادىدىن ئىلگىرىكى III - ئەسىردىن باشلاپلا جۇڭگونىڭ سىرتىدا «مۇستەقىل» ئىمپېرىيە ياكى خانلىقلارنى قۇرغانىكەن، شۇنداقلا تا مىلادى XIV ئەسىرگىچە داۋاملاشقانىكەن، دەيدىغان تەسىراتنى پەيدا قىلماقچى بولغان. لېكىن ئاپتور ئوچۇق ئاشكارا بۇنداق دېيىشكە پېتىنالمىغان، چۈنكى تارىخىي پاكىت ئۇنداق ئەمەس. تارىخىي پاكىت شۇنداقكى: مىلادىدىن ئىلگىرىكى III - ئەسىردە، ھۇنلار ئېلىمىزنىڭ شىمالىدا قۇلدارلىق ھەربىي ھاكىمىيەتنى قۇرغاندا، دىڭلىڭلار ھۇن قۇلدارلىرى ھاكىمىيىتىنىڭ ھۆكۈمرانلىقىدا ئىدى، مىلادى VI - ئەسىرنىڭ ئوتتۇرىلىرى تۈركلەر قاغانلىق قۇرغاندا، ئۇيغۇرلار تېلېنىڭ بىر قىسمى بولۇپ، تۈرك قاغانلىقىنىڭ ھۆكۈمرانلىقىدا بولغان، تاڭ سۇلالىسىنىڭ دەسلەپكى يىللىرى ئۇيغۇرلار پەيدىنپەي قاغانلىق بولۇپ شەكىللەنگەندىمۇ،

(ئاخىرى 6 - بەتتە)

جياڭ زېمىن، ياڭ شاڭكۇن، لى پېڭ سوۋېت ئىتتىپاقى دۆلەت مۇداپىئە مىنىستىرى يازوۋ بىلەن كۆرۈشتى

شىنخۇا ئاگېنتلىقى، بېيجىڭ، 7 - ماي تېلېگراممىسى. ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ باش شۇجىسى، مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ رەئىسى جياڭ زېمىن بۈگۈن چۈشتىن بۇرۇن جۇڭنەنخەيدە جۇڭگودا دوستانە زىيارەتتە بولۇۋاتقان سوۋېت ئىتتىپاقى دۆلەت مۇداپىئە مىنىستىرى يازوۋ يۇەنشۇەي ۋە ئۇنىڭ ھەمراھلىرى بىلەن سەممىي كۆرۈشتى.

كۆرۈشۈشكە قاتناشقان جۇڭگو دۆلەت مۇداپىئە مىنىستىرلىكى ئەمەلدارىنىڭ تونۇشتۇرۇشىچە، جياڭ زېمىن يازوۋ يۇەنشۇەينىڭ زىيارەتكە كەلگەنلىكىنى قىزغىن قارشى ئالغان ۋە ئۇنىڭغا پارتىيە 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن بۇيان جۇڭگو خەلقىنىڭ جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىكىدە ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش، ئىشىكنى ئېچىۋېتىشتە قولغا كەلتۈرگەن نەتىجىلىرىنى قىسقىچە تونۇشتۇرغان.

يازوۋ يۇەنشۇەي جياڭ زېمىنغا سوۋېت ئىتتىپاقى كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ باش شۇجىسى گورباچېۋنىڭ سەممىي سالىمىنى يەتكۈزگەن. يازوۋ مۇنداق دەپ كۆرسەتكەن: جۇڭگوغا قىلغان بۇ قېتىمقى زىيارىتىم مەندە چوڭقۇر تەسىرات قالدۇردى. زىيارەتتىن ئالغان تەسىراتىمنى: جۇڭگو خەلقى خىزمەت قىلىۋېتىپتۇ، جۇڭگو خەلقى ئەمگەك قىلىۋېتىپتۇ، جۇڭگو خەلقى ئىجاد قىلىۋېتىپتۇ؛ شۇنىڭ بىلەن بىللە، جۇڭگو ئۆزىنىڭ ئەمگەك مېۋىسىنى قوغداش ئىقتىدارىغا ئىگە ئىكەن، دېگەن بىر جۈملە سۆزگە يىغىنچاقلاشقا بولىدۇ.

شىنخۇا ئاگېنتلىقى، بېيجىڭ، 7 - ماي تېلېگراممىسى. دۆلەت رەئىسى ياڭ شاڭكۇن بۈگۈن چۈشتىن كېيىن «خەلق» سارىيىدا سوۋېت ئىتتىپاقى دۆلەت مۇداپىئە مىنىستىرى يازوۋ يۇەنشۇەي ۋە ئۇنىڭ ھەمراھلىرى بىلەن كۆرۈشتى.

كۆرۈشۈشتە ھازىر بولغان جۇڭگو ئەمەلدارىنىڭ تونۇشتۇرۇشىچە، ياڭ شاڭكۇن يازوۋنىڭ زىيارەتكە كەلگەنلىكىنى قىزغىن قارشى ئالغان. ئۇ مۇنداق دېگەن: يازوۋنىڭ يەنى سوۋېت ئىتتىپاقى دۆلەت مۇداپىئە مىنىستىرىنىڭ ئۆمەك باشلاپ جۇڭگوغا زىيارەتكە كېلىشى ئىككى دۆلەت دىپلوماتىك مۇناسىۋەت ئورناتقاندىن بۇيانقى تۇنجى قېتىملىق ئىش. ۋەكىللەر ئۆمىكىدە سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسىنىڭ شۇنچە كۆپ رەھبەرلىرىنىڭ بولۇشىمۇ تۇنجى قېتىملىق ئىش.

ياڭ شاڭكۇن بۇنىڭدىن كېيىن سوۋېت ئارمىيىسىدىكى دوستلارنىڭ جۇڭگوغا كۆپرەك كېلىپ كۆرۈپ كېتىشىنى ئۈمىد قىلغان. ئۇ مۇنداق دېگەن: جۇڭگو خەلقىنىڭ سوۋېت خەلقىگە بولغان مۇھەببىتى چوڭقۇر.

ئۇ جۇڭگو، سوۋېت خەلقلىرى، پارتىيىلىرى ۋە ئارمىيىلىرىنىڭ دوستلۇق مۇناسىۋىتىنىڭ بۇنىڭدىن كېيىن يەنىمۇ راۋاجلىنىشىنى ئۈمىد قىلىدىغانلىقىنى ئېيتقان.

شىنخۇا ئاگېنتلىقى، بېيجىڭ، 7 - ماي تېلېگراممىسى. گوۋۇيۈەن زۇڭلىسى لى پېڭ بۈگۈن چۈشتىن كېيىن «خەلق» سارىيىدا سوۋېت ئىتتىپاقى دۆلەت مۇداپىئە مىنىستىرى يازوۋ يۇەنشۇەي ۋە ئۇنىڭ ھەمراھلىرى بىلەن كۆرۈشكەندە مۇنداق دېدى: جۇڭگو سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ دوست قوشنىسى بولۇش سۈپىتى بىلەن سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئۆزەتتىكى ۋاقىتلىق قىيىنچىلىقلاردىن بالدۇرراق ئۆتۈپ كېتىشىنى، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ بىرلىكىنى ۋە مۇقىملىقىنى ساقلاپ قېلىشىنى چىن قەلبىدىن ئۈمىد قىلىدۇ.

جۇڭگو ئەمەلدارىنىڭ تونۇشتۇرۇشىچە، كۆرۈشۈشتە مېھمانلار بىلەن ساھىبخانا قىزغىن، دوستانە سۆھبەتلەشكەن. لى پېڭ: «يازوۋنىڭ بۇ قېتىم جۇڭگودا زىيارەتتە بولۇشى جۇڭگو، سوۋېت ئارمىيىلىرى مۇناسىۋىتىدىكى چوڭ ئىش، شۇنداقلا ئىككى دۆلەت مۇناسىۋىتىدىكى مۇھىم ئىش»، دېگەن.

لى پېڭ مۇنداق دېگەن: جۇڭگو بىلەن سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ دوستلۇق - ھەمكارلىق مۇناسىۋىتى ئوڭۇشلۇق راۋاجلىنىۋاتىدۇ، باش شۇجى جياڭ زېمىن پات ئارىدا سوۋېت ئىتتىپاقىدا رەسمىي زىيارەتتە بولىدۇ، «بىزنىڭچە، جۇڭگو بىلەن سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئىناق قوشنىدارچىلىق، دوستلۇق مۇناسىۋىتىنى تىنچلىقتا بىللە تۇرۇش بەش پرىنسىپى ئاساسىدا راۋاجلاندۇرۇشى، جۇڭگو بىلەن سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ مەنپەئەتىگە ئۇيغۇن بولۇپلا قالماستىن، بەلكى ئاسىيانىڭ ۋە دۇنيانىڭ تىنچلىقىغىمۇ پايدىلىق.»

يازوۋ يۇەنشۇەي مۇنداق دېگەن: ۋەكىللەر ئۆمىكى بۇ قېتىم زىيارەتكە كەلگەندە گۇاڭدۇڭ، شاڭخەيلەردىن بېيجىڭغىچە بارغانلا يەردە قىزغىن كۈتۈۋېلىندى، ئۇلار ئۇلۇغ جۇڭگو خەلقى ۋە ئارمىيىسىنىڭ ئىجادىي خىزمىتى ۋە ئېرىشكەن نەتىجىلىرىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆردى. ئۇ مۇنداق دېگەن: جۇڭگو 1 مىليارد 100 مىليون ئاھالىنىڭ يېمەك - ئىچمەك، كىيىم - كېچەك مەسىلىسىنى ھەل قىلىپتۇ، بۇ قالتىس ئىش.

لى پېڭ يازوۋ يۇەنشۇەينىڭ باھاسىغا مىننەتدارلىق بىلدۈرگەن.

ياڭ شاڭكۇن گامبىيە زۇڭتۇڭى بىلەن كۆرۈشتى

شىنخۇا ئاگېنتلىقى، بېيجىڭ، 7 - ماي تېلېگراممىسى. دۆلەت رەئىسى ياڭ شاڭكۇن بۈگۈن چۈشتىن كېيىن «خەلق» سارىيىدا گامبىيە جۇمھۇرىيىتىنىڭ زۇڭتۇڭى داۋدا كايرابا جاۋارا، ئۇنىڭ رەپىقىسى ۋە ئۇلارنىڭ ھەمراھلىرى بىلەن كۆرۈشتى.

كۆرۈشۈشتە ھازىر بولغان جۇڭگو ئەمەلدارىنىڭ تونۇشتۇرۇشىچە، ياڭ شاڭكۇن جۇڭگو ھۆكۈمىتىگە ۋەكالىتەن، جاۋارانىڭ زىيارەتكە كەلگەنلىكىنى قىزغىن قارشى ئالىدىغانلىقىنى بىلدۈرگەن. ئۇ گامبىيىنىڭ جاۋارا زۇڭتۇڭنىڭ رەھبەرلىكىدە مىللىي ئىگىلىكنى راۋاجلاندۇرۇش ۋە خەلق تۇرمۇشىنى ياخشىلاش جەھەتتە ھارماي - تالماي تىرىشچانلىق كۆرسەتكەنلىكىنى ۋە كۆرۈنەرلىك نەتىجىلەرگە ئېرىشكەنلىكىنى مەدھىيىلىگەن.

جاۋارا ياڭ شاڭكۇننىڭ قىزغىن قارشى ئالغانلىقىغا مىننەتدارلىق بىلدۈرگەن. ئۇ مۇنداق دېگەن: مەن جۇڭگو خەلقىنىڭ قەدىناس دوستى. جۇڭگوغا ھەر كەلگەندە تۇنجى قېتىم زىيارەتكە كەلگەندەك ھېس قىلىمەن. ئايرودرومدىن دۆلەت مېھمانخانىسىغا كەلگىچە بېيجىڭدا نۇرغۇن يېڭى ئىمارەت سېلىنغانلىقىنى كۆردۈم، بۇ، جۇڭگو ئىقتىسادىنىڭ ھەقىقەتەن ناھايىتى زور تەرەققىياتلارغا ئېرىشكەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ.

كۆرۈشۈشتىن ئىلگىرى ياڭ شاڭكۇن «خەلق» سارىيىنىڭ شەرقىي دەرۋازىسى ئالدىدىكى مەيداندا داغدۇغىلىق مۇراسىمغا رىياسەتچىلىك قىلىپ جاۋارا زۇڭتۇڭنى قارشى ئالدى.

جاۋارا زۇڭتۇڭ رەئىس ياڭ شاڭكۇننىڭ تەكلىپىگە بىنائەن، بۈگۈن چۈشتىن كېيىن ئايروپىلان بىلەن بېيجىڭغا كېلىپ جۇڭگودىكى سەككىز كۈنلۈك دۆلەت ئىشلىرى زىيارىتىنى باشلىدى.

خەلقئارا قىسقا خەۋەرلەر

* ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ باش شۇجىسى جياڭ زېمىن مۇشۇ ئاينىڭ 7 - كۈنى چۈشتىن كېيىن جۇڭنەنخەيدە جۇڭگو - ياپونىيە ياشلار مەدەنىيەت ئالماشتۇرۇش مەركىزىنىڭ ئىش باشلاش مۇراسىمىغا قاتنىشىش ئۈچۈن كەلگەن ياپونىيە ئاۋام پالاتاسىنىڭ ئەزاسى، ئەركىن دېموكراتلار پارتىيىسىنىڭ سابىق مۇئاۋىن زۇڭسەيى ئىبرجىپ تاكېجىن ۋە ئۇنىڭ ھەمراھلىرى بىلەن كۆرۈشتى. ئىككى تەرەپ سەممىي سۆھبەتلەشتى.

* دۆلەت رەئىسى ياڭ شاڭكۇن مۇشۇ ئاينىڭ 7 - كۈنى چۈشتىن بۇرۇن زىيارەتكە كەلگەن مالايسىيا يۇقىرى پالاتاسىنىڭ باشلىقى چېن سۇڭدې ۋە ئۇنىڭ ھەمراھلىرى بىلەن كۆرۈشتى.

* ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۇروسى دائىمىي كومىتېتىنىڭ ئەزاسى چياۋ شى مۇشۇ ئاينىڭ 4 - كۈنى چۈشتىن كېيىن «خەلق» سارىيىدا مۇئاۋىن ۋېيۇەنجاڭ تېيەنبيەن چېڭ باشچىلىقىدىكى ياپونىيە سوتسىيالىستلار پارتىيىسى ۋەكىللەر ئۆمىكى بىلەن كۆرۈشتى.

* جەنۇبىي ئافرىقا «يەكشەنبىلىك» گېزىتىنىڭ بۈگۈنكى خەۋىرىگە قارىغاندا، جەنۇبىي ئافرىقا زۇڭتۇڭى دېكلېرك پارلامېنتتا سۆز قىلغاندا ئافرىقىلىقلار مىللىي مەجلىسىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ماندېلا بىلەن باشقا نېگىر رەھبەرلەرنىڭ ئۆزى ئېيتقان مىللىي ئىتتىپاقلىق ھۆكۈمەتتە ۋەزىپىگە ئورۇنلاشتۇرۇلىدىغانلىقىدىن بىشارەت بەرگەن.

(شىنخۇا ئاگېنتلىقى)

كىنوخانىلاردا

مەشھۇر چيەنلۇڭ خان

«تىنچلىق» كىنوخانىسىدا: 9:40 تا، 11:50 تە، 2:00 دە، 4:10 دا، 6:20 دە، 8:30 دا؛

«شەرق شاملى» كىنوخانىسىدا: 10:40 تا، 12:50 تە، 3:10 دا، 5:20 دە، 7:30 دا؛

«1 - ماي» كىنوخانىسىدا: بۈگۈن 11:50 تە، 4:10 دا، 8:40 تا (ئامېرىكا يىلپىزى ھەرىكەتتە)؛

«ئۆكتەبىر» كۇلۇبىدا: بۈگۈن 10:50 تە، 2:50 تە.

جۇڭگو ماھىرلىرى

«بەخت» كىنوخانىسىدا: بۈگۈن 11:50 تە، 2:20 دە، 4:50 تە، (7:10 دا تاشيولدىكى چەۋەنداز)؛

«خەلق» تىياتىرخانىسىدا: بۈگۈن 11:00 دە، 1:30 دا، 4:00 تە، 6:30 دا، 8:40 تا.

چېكىملىكنى چەكلىگەن مەرگەن

3 - بىناكارلىق كۇلۇبىدا: بۈگۈن 7:50 تە؛

«ئىتتىپاق» تىياتىرخانىسىدا: بۈگۈن 10:00 دا، 12:00 دە، 2:20 دە، 4:50 تە، 7:00 دە، 9:10 دا.

ئەرشتىن كەلگەن مېھمان

«خەلق» تىياتىرخانىسىدا: ئەتە 11:00 دە، 1:30 دا، 4:00 تە، 6:30 دا، 8:40 تا؛

«بەخت» كىنوخانىسىدا: ئەتە 11:50 تە، 2:20 دە، 4:50 تە، 7:10 دا.

ئامېرىكا يىلپىزى ھەرىكەتتە

«1 - ماي» كىنوخانىسىدا: بۈگۈن 9:50 تە، 1:50 تە، 6:20 دە؛

«ئۆكتەبىر» كۇلۇبىدا: بۈگۈن 12:50 تە، 5:10 دا (7:30 دا مەشھۇر چيەنلۇڭ خان قوشۇپ قويىلىدۇ)؛

3 - بىناكارلىق كۇلۇبىدا: ئەتە 7:50 تە؛

«ئىتتىپاق» تىياتىرخانىسىدا: ئەتە 10:00 دا، 12:00 دە، 2:20 دە، 4:50 تە، 7:00 دە، 9:10 دا.

(بېشى 5 - بەتتە)

تاڭ سۇلالىسىنىڭ مەنسەپلىرىنى ۋە مەنسەپكە ... دېھقانچىلىق ئىگىلىكى بىلەن چارۋىچىلىق ئىگىلىكىنىڭ ... سەددىچىن سېپىلى، ئومۇمەن ئالغاندا، ئېلىمىزنىڭ قەدىمكى ... ئاساسىدىكى بىرلىككە كەلگەن كۆپ مىللەتلىك ئۈنجى ئىككى سىنىپنىڭ قارىمۇ قارشىلىقى، سوتسىيالىزم بىلەن كاپىتا-

فېئودالىزم دۆلەتتى قۇرغان. بۇ، ئېلىمىزنىڭ تارىختىكى تەسىرى ... لىزمدىن ئىبارەت ئىككى تۈزۈمنىڭ قارىمۇ قارشىلىقى، ماركسىزم

(بېشى 5 - بەتتە)

تاڭ سۇلالىسىنىڭ مەنسەپلىرىنى ۋە مەنسەپكە تەيىنلىشىنى قوبۇل قىلغان. ئالتە مەھكىمە، يەتتە ئايماق تەسىس قىلغان. ئەمدى تۈركلەر قۇرغان «غەزنەۋى سۇلتانلىقى»، «ئۇلۇغ سالجۇقلار سۇلتانلىقى» غا كەلسەك، بۇلار جۇڭگونىڭ دائىرىسىدا ئەمەس ئىدى، جۇڭگو تارىخىنىڭ دائىرىسىگە كىرمەيتتى، ئۇلار راستىلا جۇڭگونىڭ سىرتىدا مۇستەقىل ئىدى.

ئاپتور ھۇنلارنى، تېخىمۇ بۇرۇنقىلاردىن ئۇلۇغ ياۋچىلارنى، ساكلارنى، ئۇيسۇنلارنى شۇنىڭدەك كېيىنكى تۈركلەرنى ئۆزىنىڭ «ئەجدادى» ياكى «قېرىندىشى» قىلىۋالغان، ھەتتا سيانپىلارنى، موڭغۇللارنىمۇ تۈركلەشكەن ئۇيغۇرلار دەۋالغان. بۇنداق تۇغقانغا يامىشىپ، ئەجدادىنى تونۇيدىغان چارىنى تارىختا ئىشلىتىش ئاپتورنىڭ ئىجادى — كەشپىياتى بولسا كېرەك. ئۇ ئۇنداق قىلمىسا ئۆزىنىڭ ئىككى مىڭ يىللىق «مۇستەقىللىق تارىخى»نى تۈزۈپ چىقالمايتتى، مەسىلىنىڭ تۈگۈنى مانا مۇشۇنىڭدا.

ئاپتورنىڭ يەنە بىر ئۇقتىشنەزىرى شۇكى، ئۇ سەددىچىن سېپىلىنى جۇڭگونىڭ قەدىمكى «چېگرىسى» قىلىۋالغان. ئاپتور خەن سۇلالىسى بىلەن ھۇنلارنىڭ ئۇرۇشىنى ياكى تاڭ سۇلالىسى بىلەن تۈركلەرنىڭ ئۇرۇشىنى يازغاندا، كۆپ جايدا: «جۇڭگو قوشۇنى سەددىچىن سېپىلىدىن ئۆتكەن» «ھۇنلار (ياكى تۈركلەر) نىڭ تېررىتورىيىسى ياكى رايونىغا بېسىپ كىرگەن»، دېگەنگە ئوخشاش بايان قىلىش ئۇسۇلىنى قوللانغان. بۇ، دۇنياغا جۇڭگونىڭ چېگرىسى شىمالدا سەددىچىن دەپ ئوچۇق جاكارلىغانلىق. ئەمەلىيەتتە بۇمۇ ئاپتورنىڭ يېڭى كەشپىياتى ئەمەس، جاھانگىرلار ۋە زومىگەرلەر ئۆزلىرىنىڭ جۇڭگوغا تاجاۋۇز قىلغانلىقىنى ئاقلىماقچى بولغاندا، مۇشۇنداق دېمەي قالمىغان. ئەجەبلىنەرلىكى شۇكى، بىر جۇڭگولۇق چەتئەللىك تاجاۋۇزچىنى دورىغان.

يازما خاتىرىلەرگە ئاساسلانغاندا، ئېلىمىز تارىخىدا 20 دىن ئارتۇق مىللەت خانلىق ۋە بەگلىكلەر سەددىچىن سېپىلىنى ياسىغان؛ ئەمىنىيە دەۋرىدە، جۇ خانلىقى جەنۇبقا سوزۇلغان سېپىلنى ياسىغان؛ يىغىلىق دەۋرىدە چىن، جاۋ، ۋېي، يەن بەگلىكلىرى سەددىچىن سېپىلىنى ياسىغان؛ چىن، خەن سۇلالىرىمۇ سەددىچىن سېپىلىنى ياسىغان؛ كېيىنكى جەنۇبىي - شىمالىي سۇلالىلەر دەۋرىدىكى شىمالىي ۋېي، شىمالىي چى ۋە ئۇلاردىن كېيىنكى سۈي، لياۋ، جىن خانلىقلىرىمۇ سەددىچىن سېپىلىنى ياسىغان؛ مىڭ سۇلالىسىمۇ يەنە سەددىچىن سېپىلىنىڭ ئىچكى، تاشقى ۋە ئىككىنچى تەرەپتىكى ئۈچ سېپىلىنى ياسىغان، نېمە ئۈچۈن شۇنچە كۆپ سۇلالە - خانلىقلار نۇرغۇنلىغان ئادەم كۈچى، ماددىي كۈچىنى ئىشقا سېلىپ سەددىچىن سېپىلىنى ياسىغان؟ بۇنىڭدا، ئاساسەن، شىمالىي تەرەپتىكى كۆچمەن چارۋىچى مىللەتلەر ھۆكۈمرانلىرىنىڭ جەنۇبقا كېلىپ پاراكەندىچىلىك سېلىشى ۋە بۇلاڭ - تالاڭ قىلىشىدىن مۇداپىئەلىنىش مەقسەت قىلىنغان. سەددىچىن سېپىلى تارىختا ھەربىي ئېھتىياج ئۈچۈن ياسالغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇ تېخىمۇ چوڭقۇر ئەھمىيەتكە ئىگە.

سەددىچىن سېپىلى، ئومۇمەن ئالغاندا، ئېلىمىزنىڭ قەدىمكى دېھقانچىلىق ئىگىلىكى بىلەن چارۋىچىلىق ئىگىلىكىنىڭ چېگرا سىزىقى. ئىككىسىنىڭ ھەم ئۆز ئارا قارىمۇ قارشى بولىدىغانلىقىنىڭ، ھەم بىر - بىرىگە بېقىندىغانلىقىنىڭ مەھسۇلى ئېلىمىزنىڭ شەرقىي جەنۇبىي يېرىمى بىلەن غەربىي شىمالىي يېرىمىدا تەبىئىي شارائىتتىكى ئالاھىدە ئۆزگىرىش تۈپەيلىدىن ئوخشاش بولمىغان ئىگىلىك رايونى ۋۇجۇتقا كەلگەن. ئېلىمىزنىڭ سەددىچىن سېپىلى، ئومۇمەن ئالغاندا، ئوخشاش بولمىغان مۇشۇ ئىككى ئىگىلىك رايونىنى بويلاپ ياسالغان. سەددىچىن سېپىلىنىڭ جەنۇبىي دېھقانچىلىق رايونى، ئۇنىڭ شىمالىي چارۋىچىلىق رايونى ئىدى. ئېلىمىزنىڭ شىمالىي ۋە غەربىي شىمالىي قىسمىدىكى كەڭ يايلاقلار كۆچمەن چارۋىچى مىللەتلەرنىڭ دۇنياسى بولغان بولسا، ئېلىمىزنىڭ شەرقىي جەنۇبىي يېرىمى كلىمات شارائىتى ياخشىراق بولغان، ھۆل - يېغىن كۆپرەك بولىدىغان، دېھقانچىلىققا مۇۋاپىق كېلىدىغان جايلار ئىدى. دېھقانچىلىق ئىگىلىكى بىلەن چارۋىچىلىق ئىگىلىكى ئوتتۇرىسىدا زىددىيەت بولسىمۇ، لېكىن بۇ ئىككىسى ئايرىلالمايتتى. زىددىيەت بار ئىكەن، ئۇرۇشنىڭ يۈز بېرىشىدىن خالىي بولۇش تەس ئىدى؛ ئىككى تەرەپتىكىلەر ئىشلەپچىقىرىش، تۇرمۇشتا يەنە بىر - بىرىدىن ئايرىلالمايتتى، ئۇلارنىڭ ئىناق ئۆتۈشىگە، بىللە ياشىشىغا، بىرلىكتە گۈللىنىشىگە توغرا كېلەتتى. شۇ سەۋەبتىن ئۇلار ئۇزۇن سېپىلنى (سەددىچىن سېپىلىنى) ۋۇجۇدقا كەلتۈرگەن، بىرەر ۋەقە يۈز بەرسە ئۇنىڭ بىلەن مۇداپىئەلەنگەن، ۋەقە يۈز بەرمىگەندە راۋان - توسالغۇسىز ئۆتۈشەرگەن. ئېلىمىزدە قاچان سەددىچىن سېپىلى چېگرا قىلىنغان؟ بۇنداق ئەھۋال زادىلا بولمىغان. ھۇنلار كۆپ ۋەقە تۇغدۇرغان ۋاقىتلاردىمۇ «ھۇنلارنىڭ تەڭرىقۇتىدىن تۆۋەندىكىلەرنىڭ ھەممىسى خەنزۇلار بىلەن يېقىن ئۆتۈپ، سەددىچىن سېپىلىنىڭ ئىچىدىكىلەر بىلەن بېرىش - كېلىش قىلىپ تۇرغان» شەرقىي خەن سۇلالىسى دەۋرىدە، ھونلار قورغان ئىچىگە كۆچۈپ كىرىپ سەنشى، شەنشى، گەنسۇدا ئولتۇراقلاشقان، ئۇلار ئوتتۇرا تۈزلەڭلىكنىڭ ھەر قايسى جايلىرىدا بار ئىدى، سەددىچىن سېپىلى قاچان توسۇلۇپتىكەن؟ باشقا قېرىنداش مىللەتلەردىن سيانبى، تۇغان، قىتان، يەنە كېيىنكى ۋاقىتتىكى موڭغۇل، مانجۇلار باچاڭجياڭ دەرياسىنىڭ شىمالىدا بۆلۈنمە ھالەتتە تۇرغان، يا مەملىكىتىمىز بويىچە بىرلىكتە ئۆتكەن، شۇ چاغدىمۇ سەددىچىن سېپىلى توسۇۋېتىلىپتىكەنمۇ؟

ئەھمىيەتلىكى شۇكى، ئېلىمىزدە مىلادىدىن ئىلگىرىكى 3 - ئەسىرنىڭ ئاخىرقى مەزگىلىدە، ئىككى چوڭ ۋەقە بىر ۋاقىتتا دېگۈدەك يۈز بېرىپ، ئېلىمىز تارىخىنىڭ تەرەققىياتىغا مۇھىم تەسىر كۆرسەتكەن.

بىرىنچى چوڭ ۋەقە شۇكى، چىن سۇلالىسى غەربىي جۇ سۇلالىسى دەۋرىدىن بۇيان ھەر قايسى بەگلىكلەرنىڭ 500 يىلدىن ئارتۇق ۋاقىت داۋاملاشقان بۆلۈنمە ھالىتىگە خاتىمە بېرىپ، ھوقۇق مەركەزگە يىغىۋېلىنغان مۇستەبىتلىك ئاساسىدىكى بىرلىككە كەلگەن كۆپ مىللەتلىك تۇنجى فېئوداللىق دۆلەتنى قۇرغان. بۇ، ئېلىمىزنىڭ تارىخىدىكى تەسىرى چوڭقۇر بولغان بىر چوڭ ۋەقە. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇزۇن ئۆتمەيلا، غەربىي خەن خاندانلىقى قۇرۇلغان، نەتىجىدە بۇ بىرلىككە كەلگەن كۆپ مىللەتلىك دۆلەت مۇستەھكەملەنگەن ھەم زور تەرەققىياتقا ئېرىشكەن، ئۇنىڭ ئىلغار ئىقتىساد، مەدەنىيىتىنىڭ تەسىرىدە، ئەينى ۋاقىتتا ئۇ مەملىكەت بويىچە، ھەر قايسى مىللەتلەر بىر - بىرىگە ئۆرتەك بولىدىغان سىياسىي، ئىقتىسادىي مەركەز، مەدەنىيەت مەركىزىگە ئايلانغان.

ئىككىنچى چوڭ ۋەقە شۇكى، ئېلىمىزنىڭ شىمالىدا ھۇن قۇلدارلىرىنىڭ قۇدرەتلىك ھەربىي ھاكىمىيىتى بارلىققا كەلگەن، بۇنىڭ بىلەن ئېلىمىزنىڭ شىمالىدا تارىختىن بۇيان بىر - بىرىگە تەۋە بولماي كەلگەن كۆچمەن چارۋىچى قەبىلىلەرنىڭ ئۇزۇن مۇددەتلىك تارقاق ھالىتىگە خاتىمە بېرىلىپ، ئېلىمىز شىمالىي رايونلىرىنىڭ بىرلىكى ئەمەلگە ئاشۇرۇلغان. بۇنداق تارقاقلىقتىن بىرلىككە كېلىشمۇ ئەينى ۋاقىتتا ئېلىمىز شىمالىي رايونلىرىنىڭ سىياسىي، ئىقتىسادىي مەدەنىيەت تەرەققىياتىنىڭ تەلىپى ۋە نەتىجىسى بولۇپ، تەرەققىپەرۋەرلىك ئەھمىيەتكە ئىگە ئىدى. ئۇ ئېلىمىزنىڭ شىمالىي رايونلىرىنىڭ چارۋىچىلىق ئىگىلىكى بىلەن ئوتتۇرا تۈزلەڭلىك رايونلىرىنىڭ دېھقانچىلىق ئىگىلىكىنىڭ بىر - بىرىنى تولۇقلاش، بىر - بىرىگە ئۆرتەك بولۇش مۇناسىۋىتىنى يەنىمۇ چوڭقۇرلاشتۇردى ۋە راۋاجلاندۇردى. بۇ، قورغاننىڭ شىمالىدىكى پۈتكۈل رايونلارنىڭ مەملىكەت بويىچە بىرلىككە كېلىشى ئۈچۈن شەرت - شارائىت ياراتتى.

بۇ ئىككى چوڭ ۋەقەنىڭ بىرلا ۋاقىتتا يۈز بەرگەنلىكىنىڭ نەتىجىسى — ۋەتىنىمىزنىڭ پۈتۈنلەي بىرلىككە كېلىشى بولدى. بۇنداق بىرلىكنى خەن، تاڭ سۇلالىرى، يۈەن، چىڭ سۇلالىلىرى ئاخىرقى ھېسابتا مۇستەھكەملىدى. ئېلىمىزدىكى ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ قەلبىدە جۇڭگو ئۆزلىرىنىڭ ۋەتىنى، ۋەتىنىمىزنىڭ غەربىي چېگرىسىدا بىر قىسىم يەرنى ئىشغال قىلغان خانلارمۇ ئۆزىنى تاۋغاچ خان (جۇڭگونىڭ خانى دېگەن مەنىدە) دەپ ھېسابلىغان، ئۈچ كىتابنىڭ ئاپتورى ئۆزىنىڭ ھەققىي ئەجدادىنىڭ مۇشۇ ئەھۋالىنىمۇ ئېتىراپ قىلمامدىكەن؟

ئاپتور سەددىچىن سېپىلىنى جۇڭگونىڭ دۆلەت چېگرىسى دېگەن. گەنسۇنى مەقسەتلىك ھالدا «كەڭسۇ» دەپ يازغان، ھۇنلارنى «يىپەك يولى»نىڭ بىردىنبىر خوجايىنى دېگەن، تارىختىكى قەدىمىي مىللەتلەر ۋە بۈگۈنكى جۇڭگودىكى 56 مىللەتنىڭ ھەممىسى خوجايىن ئەمەسمىكەن؟ بۇ مىللىي بۆلگۈنچىلىككە تارىخىي ئاساس يارىتىپ بەرگەنلىك بولماي نېمە؟

بۇ ئۈچ كىتابنىڭ نەشر قىلىنىشىدەك يۈز بېرىشكە تېگىشلىك بولمىغان ئەمما يۈز بەرگەن ئەھۋال بىزنى قانداق ئويغا سېلىشى كېرەك؟

بىرىنچى، مېنىڭچە، ھازىرقى خەلقئارا ۋەزىيەتنى روشەن تونۇش كېرەك. دۇنيا مىقياسىدا پرولېتارىيات بىلەن بۇرژۇئازىيىدىن ئىبارەت ئىككى سىنىپنىڭ قارىمۇ قارشىلىقى، سوتسىيالىزم بىلەن كاپىتالىزمدىن ئىبارەت ئىككى تۈزۈمنىڭ قارىمۇ قارشىلىقى، ماركسىزم بىلەن ماركسىزمغا قارشى ئىدىيىدىن ئىبارەت ئىككى خىل ئىدىيە سىستېمىسىنىڭ كۈرىشى يەنىلا مەۋجۇت.. بۇنداق كۈرەش ئۇزاق مۇددەتلىك، ئۆتكۈر ۋە مۇرەككەپ بولىدۇ. كۆپ يىللاردىن بۇيان، ئىدېئولوگىيە ساھەسىدىكى خەلقئارا كۈرەش بەكمۇ شىددەتلىك بولۇپ كەلدى. جاھانگىرلار سوتسىيالىزمنى ئاغدۇرۇۋېتىش ئۇسۇلىنى تىنچ ئۆزگەرتىۋېتىش ئۇسۇلىغا ئۆزگەرتتى. ئۇلارنىڭ تىنچ ئۆزگەرتىۋېتىشتە قوللانغان ۋاسىتىلىرىدىن بىرى بۇرژۇئاچە ئەركىنلەشتۈرۈش ئىدىيىسىنى سىڭدۈرۈشتىن ئىبارەت بولدى. ئالدىنقى يىلى 6 - ئايدا بېيجىڭدا يۈز بەرگەن ئەكسىلئىنقىلابىي توپىلاڭ، شىنجاڭدا بۇلتۇر 4 - ئايدا بارىن يېزىسىدا يۈز بەرگەن ئەكسىلئىنقىلابىي قوراللىق توپىلاڭ مۇشۇنداق خەلقئارا ئارقا كۆرۈنۈشنىڭ تەسىرىدە يۈز بەرگەن. بىز بۇنىڭغا قارىتا ھوشيارلىقىمىزنى ھەسسىلەپ ئۆستۈرۈشىمىز لازىم.

ئىككىنچى، مەملىكىتىمىز ئىچىدە سىياسىي، ئىدىيە ساھەسىدىكى سىنىپىي كۈرەش ئۇزاققىچە مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ ھەتتا بەزىدە ناھايىتى شىددەتلىك بولىدۇ. بۇرژۇئاچە ئەركىنلەشتۈرۈش ئىدىيىۋى ئېقىمى شىنجاڭدا ئاساسەن مىللىي بۆلگۈنچىلىك شەكلىدە ئىپادىلىنىدۇ. بۇ، رايون خاراكتېرلىك ئالاھىدىلىك. مىللىي بۆلگۈنچىلىكنىڭ ئاساسلىق ئىپادىسى - پانتۈركىزم. بۇنداق پانتۈركىزملىق ئىدىيە ئېقىمى خەلقئارا ئارقا كۆرۈنۈشكە ئىگە. بۇنداق ئىدىيىۋى ئېقىم شىنجاڭغا تارقىلىپ كىرىپ، شىنجاڭدىكى مىللىي بۆلگۈنچىلەر پايدىلىنىدىغان قورالغا ئايلانغان.

ئۈچىنچى، پانتۈركىزم - ماركسىزمغا قارشى ئەكسىيەتچىل ئىدىيىۋى ئېقىم بولۇپ، ئۇ تارىخ، مىللەت، مەدەنىيەت قاتارلىقلارغا ئالاقىدار مەسىلىلەردە ئادەم ئالدايدىغان بىر يۈرۈش نەرسىلەرنى بازارغا سالىدۇ. بولۇپمۇ تارىخ مەسىلىسىدە تارىخنى بۇرمىلاش، ئۆزگەرتىش ۋە ئويدۇرۇپ چىقىشتەك ۋاسىتىلەرنى قوللىنىپ مىللىي ئايرىمىلىق پەيدا قىلىدۇ، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىغا بۇزغۇنچىلىق قىلىدۇ، ۋەتەننىڭ بىرلىكىنى پارچىلايدۇ.

تۆتىنچى، شىنجاڭدا مىللىي سىياسەت تەربىيىسىنى ئېلىپ بېرىشتا يەرلىك تارىخ دەرسى تەربىيىسىنى كۈچەيتىشكە ئالاھىدە ئەھمىيەت بېرىش كېرەك. تارىخىي ماتېرىيالىزم تەربىيىسى ۋە ۋەتەنپەرۋەرلىك تەربىيىسىنىڭ مۇھىم مەزمۇنى، مىللەتلەرنىڭ باراۋەرلىكى ۋە مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقى توغرىسىدىكى ئىدىيىنى تارىختا سىڭدۈرۈپ، ھەم چوڭ خەنزۇچىلىق ئىدىيىسى ۋە كۆز قارىشىغا قارشى تۇرۇش، ئۇنى تۈگىتىش، ھەم مىللىي بۆلگۈنچىلىك ئىدىيىسى ۋە كۆز قارىشىغا قارشى تۇرۇش، ئۇنى تۈگىتىش لازىم. تارىخ تەربىيىسىنى باشقا سىياسىي - ئىدىيىۋى تەربىيە بىلەن ماسلاشتۇرۇپ، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى كۈچەيتىش، ۋەتەننىڭ بىرلىكىنى مۇستەھكەملەش ئىدىيىسىنى كىشىلەر قەلبىگە چوڭقۇر سىڭدۈرۈش لازىم.

جياڭ زېمىن موڭغۇلىيە رەھبەرلىرىگە تېلېگرامما ئەۋەتتى

شىنخۇا ئاگېنتلىقى، بېيجىڭ، 15 - ماي تېلېگراممىسى. ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ باش شۇجىسى، جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ رەئىسى جياڭ زېمىن مۇشۇ ئاينىڭ 15 - كۈنى سوۋېت ئىتتىپاقىدا رەسمىي زىيارەتتە بولۇش ئۈچۈن مەخسۇس ئايروپىلان بىلەن كېتىۋېتىپ موڭغۇلىيە خەلق جۇمھۇرىيىتى ئۈستىدىن ئۆتكەندە، موڭغۇلىيە خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ زۇڭتۇڭى ئوچىربات بىلەن موڭغۇلىيە ئىنقىلابىي خەلق پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ رەئىسى داشىيوندونغا تېلېگرامما ئەۋەتىپ، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى، جۇڭگو ھۆكۈمىتى، جۇڭگو خەلقى ۋە شەخسەن ئۆز نامىدىن ئۇلارغا ئالىي ھۆرمەت بىلدۈردى، ھەمدە جۇڭگو، موڭغۇلىيە دۆلەتلىرى، پارتىيىلىرى ھەم ئىككى مەملىكەت خەلقلىرىنىڭ دوستلۇقىنىڭ ئۈزلۈكسىز راۋاجلىنىشىغا، موڭغۇلىيە خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ گۈللەپ ياشنىشىغا، خەلقىنىڭ بەختلىك بولۇشىغا تىلەكداشلىق بىلدۈردى.

لى پېڭ تېلېگرامما ئەۋەتىپ دۇنيا ھاۋارايى تەشكىلاتىنىڭ 11 - سانلىق يىغىنىنىڭ چاقىرىلغانلىقىنى تەبرىكلىدى

شىنخۇا ئاگېنتلىقى، بېيجىڭ، 15 - ماي تېلېگراممىسى. گوۋۇيۈەن زۇڭلىسى لى پېڭ بۈگۈن دۇنيا ھاۋارايى تەشكىلاتىنىڭ باش كاتىپى، پروفېسسور ئو باسىغا تېلېگرامما ئەۋەتىپ، بۇ تەشكىلاتنىڭ 11 - سانلىق يىغىنىنىڭ جەنۋەدە ئېچىلغانلىقىنى تەبرىكلىدى.

لى پېڭنىڭ تەبرىك تېلېگراممىسىدا مۇنداق دېيىلدى: ب د ت نىڭ مەخسۇس ئورگىنى بولغان دۇنيا ھاۋارايى تەشكىلاتى ھاۋارايى، گىدرولوگىيە جەھەتتىكى خەلقئارا ھەمكارلىقنى ئىلگىرى سۈرۈش، بولۇپمۇ تەرەققىي قىلىۋاتقان دۆلەتلەرنىڭ ھاۋارايى، گىدرولوگىيە ئىشلىرىنى ئىلگىرى سۈرۈشكە ئاكتىپ تۆھپە قوشتى.

لى پېڭ جۇڭگو ھۆكۈمىتىنىڭ دۇنيا ھاۋارايى تەشكىلاتىنىڭ ھەر خىل پائالىيەتلىرىگە بۇرۇنقىدەكلا ئاكتىپ قاتنىشىپ ۋە ئۇنى قوللاپ، ھاۋارايى، گىدرولوگىيە جەھەتتىكى خەلقئارا ھەمكارلىق ئىشلىرىنىڭ چوڭقۇر راۋاجلىنىشى ئۈچۈن تۆھپە قوشىدىغانلىقىنى بىلدۈردى.

مۇشۇ ئاينىڭ 1 - كۈنى شۋېتسارىيىنىڭ جەنۋە شەھرىدە چاقىرىلغان دۇنيا ھاۋارايى تەشكىلاتىنىڭ 11 - سانلىق يىغىنى مۇشۇ ئاينىڭ 25 - كۈنى يېپىلىدۇ.

سوۋېت ئىتتىپاقىدىكى گېزىتلەر ماقالە بېسىپ، جياڭ زېمىننىڭ سوۋېت ئىتتىپاقىغا زىيارەتكە كەلگەنلىكىنى قارشى ئالدى

شىنخۇا ئاگېنتلىقى، موسكۋا، 15 - ماي تېلېگراممىسى. سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ مەركەزدىكى ھەر قايسى گېزىتلىرى ئارقا - ئارقىدىن ماقالە بېسىپ، ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ باش شۇجىسى جياڭ زېمىننىڭ سوۋېت ئىتتىپاقىغا زىيارەتكە كەلگەنلىكىنى قارشى ئالدى، جۇڭگونىڭ يېقىنقى يىللاردىن بۇيانقى قۇرۇلۇش مۇۋەپپەقىيەتلىرىنى تونۇشتۇردى.

«ھەقىقەت» گېزىتى مۇشۇ ئاينىڭ 15 - كۈنى 1 - بېتىگە «بىزنىڭ مېھمىنىمىز — جياڭ زېمىن» دېگەن تېمىدا ماقالە بېسىپ، جياڭ زېمىننىڭ تەرجىمىھالىنى تونۇشتۇردى ۋە ئۇنىڭ سۈرىتىنى باستى. ماقالىدە مۇنداق دېيىلدى: سوۋېت ئىتتىپاقى جياڭ زېمىننىڭ بۇ قېتىمقى زىيارىتىنىڭ «سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن جۇڭگونىڭ دوستلۇق، ھەمكارلىق ۋە ئىناق قوشنىدارچىلىق مۇناسىۋىتىنى يەنىمۇ راۋاجلاندۇرۇشقا پايدىلىق» بولىدىغانلىقىغا ئىشىنىدىغانلىقىنى بىلدۈردى.

«ھەقىقەت» گېزىتىنىڭ مۇشۇ ئاينىڭ 12 - كۈنى ئېلان قىلغان ماقالىسىدە مۇنداق دېيىلدى: «ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ باش شۇجىسى جياڭ زېمىننىڭ سوۋېت ئىتتىپاقىدىكى زىيارىتى جۇڭگودىلا ئەمەس، بەلكى دۇنيادا جامائەت پىكرى ساھەسىدىكىلەرنىڭ غايەت زور دىققەت - ئېتىبارىنى قوزغىدى. بۇنى چۈشىنىشكە بولىدۇ، چۈنكى ئىككى چوڭ دۆلەت مۇناسىۋىتىنىڭ تامامەن نورماللىشىشى خەلقئارا ۋەزىيەتكە پايدىلىق، دۆلەتلىرىمىز ۋە خەلقلىرىمىزنىڭ ئىناق قوشنىدارچىلىق مۇناسىۋىتىنى راۋاجلاندۇرۇشقا پايدىلىق.

«ئىشچىلار مۇنبىرى»، «يېزا تۇرمۇشى»، «خەۋەرلەر» گېزىتلىرىمۇ يېقىنقى كۈنلەردە ماقالە ئېلان قىلىپ، سوۋېت ئىتتىپاقى مۇشتەرىلىرىغا جۇڭگونىڭ ھەر قايسى ساھەلەردە يۈز بەرگەن غايەت زور ئۆزگىرىشلەرنى تونۇشتۇردى.

جۇڭگو ۋەكىلى تەرەققىي تاپقان دۆلەتلەرنىڭ ئومۇميۈزلۈك ئېتىبار بېرىش تۈزۈمىنى تولۇق يولغا قويۇشنى مۇراجىئەت قىلدى

شىنخۇا ئاگېنتلىقى، جەنۋە، 13 - ماي تېلېگراممىسى. جۇڭگو ۋەكىلى ۋاڭ يېنىسى مۇشۇ ئاينىڭ 13 - كۈنى تۆزگەن سودا جەھەتتە ئېتىبار بېرىش تۈزۈمى. بۇ تۈزۈمگە ئاساسەن، تەرەققىي قىلغان دۆلەتلەر كەمسىتمەسلىك، ئۆزئارا بەرگۈچى دۆلەتلەرنىڭ بەزىلىرى ئېتىبار بېرىلگۈچى دۆلەتلەرگە كەمسىتىش خاراكتېرلىك تەدبىرلەرنى قوللانماقتا؛

دۇنيادىكى بالىلارنىڭ ئەھۋالى كىشىنى ئەندىشىگە سالىدۇ

بۈگۈنكى بالىلار 21 - ئەسىرنىڭ ئىگىلىرى، ئۇلار ئەتراپلىق غەمخورلۇق ئاستىدا ساغلام ئۆسۈپ يېتىلىشى كېرەك ئىدى. ۋەھالەنكى، بىر مۇنچە دۆلەتتە ئاچ - يالىڭاچلىق، نامراتلىق، كېسەللىك قاتارلىق ئاپەتلەر سەبىي بالىلارنى ئازابلىماقتا.

ب د ت بالىلار فوندى جەمئىيىتىنىڭ يېقىندا ئېلان قىلغان «1991 - يىلدىكى دۇنيا بالىلىرىنىڭ ئەھۋالى» توغرىسىدىكى دوكلاتىغا قارىغاندا، تەرەققىي تاپمىغان دۆلەتلەردە يېزا ئاھالىسىنىڭ ئۈچتىن بىر قىسمى تازىلىق ئۆلچىمىگە لايىق سۇ ئىچەلمەيدىكەن، ھەر يىلى 4 مىليون بالا ئىچى سۈرۈش سەۋەبىدىن ۋاقتىدا داۋالىنالماي ئۆلۈپ كېتىدىكەن، مۆلچەرلىنىشىچە، تەرەققىي قىلىۋاتقان دۆلەتلەردە ھەر يىلى 1 مىليون 500 مىڭ بالا قىزىل، 800 مىڭ بالا قاتما كېسىلى، 4 مىليون بالا ئۆپكە ياللۇغى بىلەن ئۆلۈپ كېتىدىكەن. ئافرىقا بىلەن لاتىن ئامېرىكىسىدا ئون ياشتىن 14 ياشقىچە بولغان تەخمىنەن 80 مىليون بالا ئاچارچىلىق گىردابىدا جان تالىشىپ، ئاچ قالماسلىق ئۈچۈن سالامەتلىكىگە زىيانلىق ئېغىر جىسمانىي ئەمگەكلەر بىلەن شۇغۇللىنىشقا مەجبۇر ئىكەن. 1992 - يىلغا بارغاندا، ئافرىقىدىكى سەھرايى كەبىر چۆللۈكىنىڭ جەنۇبىدىكى رايوندا 1 مىليون بالىنىڭ ئانىسىنىڭ قورسىقىدا مىدىرلىغان چاغدا ئەيدىز ۋىرۇسى يۇقتۇرۇۋالىدىغانلىقى مۆلچەرلەنمەكتە. ئۇگاندا قاتارلىق شەرقىي ئافرىقا ۋە ئوتتۇرا ئافرىقا دۆلەتلىرىدە كېيىنكى ئون يىل ئىچىدە تەخمىنەن 10 مىليون بالا ئاتا - ئانىسى ئەيدىز كېسىلى بىلەن ئۆلۈپ كېتىپ يېتىم قالىدىكەن. ئەمدىلا ئاياغلاشقان پارس قولتۇقى ئۇرۇشى بىر قانچە مىليون بەختسىز بالىنى ئوزۇقلىنىش ياخشى بولماسلىق، كېسەللىك ۋە خانىۋەيران بولۇش ئازابىغا چۈشۈرۈپ قويدى.

ھازىر نۇرغۇن دۆلەت ھەر خىل تەدبىرلەرنى قوللىنىپ، بالىلارنىڭ ئەھۋالىنى ياخشىلىماقتا، ئافرىقىدىكى بەزى دۆلەت ھۆكۈمەتلىرى كۆيۈمچان كىشىلەر بەرپا قىلغان «چوڭ ئائىلە» تەشكىلىي شەكلىنى تەشەببۇس قىلغاچقا، نۇرغۇن يېتىم بالا مۇشۇنداق «چوڭ ئائىلە» لەرگە قوبۇل قىلىندى. تانزانىيە زۇڭتۇڭى مۇۋىنى ئەيدىز كېسىلىگە گىرىپتار بولۇپ قالغان ئىككى يېتىم بالىنى بېقىۋالدى. ب د ت بالىلار فوندى جەمئىيىتى بالىلارنىڭ ئۆلۈپ كېتىش نىسبىتىنى ۋە ھەر خىل ئاپەتلەرنى ئازايتىش ئۈچۈن، كەلگۈسى ئون يىلدا يىلىغا 200 مىليون دوللار مەبلەغ سالماقچى. بالىلارنىڭ ئەھۋالىنى تۈپتىن ياخشىلاش ئۈچۈن، ھەر قايسى دۆلەتلەرنىڭ ئۈنۈملۈك تەرەققىيات پىلانىنى تۈزۈپ چىقىشىغا تايىنىشقا توغرا كېلىدۇ، ئەلۋەتتە.

(«خەلق گېزىتى» دىن)

(بېشى 5 - بەتتە)

غەلىبىلىك ئىلگىرىلىشىگە كاپالەتلىك قىلىشنىڭ ئېھتىياجى، ۋەتەننىڭ بىرلىكىنى ۋە مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى مۇستەھكەملەشنىڭ ئېھتىياجى.

چىن، خەن سۇلالىلىرىدىن تارتىپ جۇڭگو بىرلىككە كەلگەن كۆپ مىللەتلىك مەملىكەت بولغان. بىزنىڭ بۇ بىرلىككە كەلگەن كۆپ مىللەتلىك مەملىكىتىمىز شەكىللىنىش، تەرەققىي قىلىش ۋە مۇستەھكەملىنىش جەريانىنى بېسىپ ئۆتتى. مەملىكىتىمىز شيا، شاڭ، جۇ سۇلالىلىرى دەۋرىدىلا كۆپ مىللەتلىك مەملىكەت ئىدى، ئەمما تېخى بىرلىككە كەلگەن كۆپ مىللەتلىك مەملىكەت ئەمەس ئىدى. چىن، خەن سۇلالىلىرى دەۋرىدىكى 400 يىلدىن ئارتۇق ۋاقىت بىرلىككە كەلگەن كۆپ مىللەتلىك مەملىكىتىمىزنىڭ شەكىللىنىش دەۋرى بولدى. كېيىن مەملىكىتىمىزنىڭ تارىخىدا كۆپ قېتىم بۆلۈنۈش ۋەزىيىتى كۆرۈلدى. مەسىلەن: ۋېي، شۇ، ۋۇدىن ئىبارەت ئۈچ دۆلەت دەۋرىدە، شەرقىي جىن سۇلالىسىدىكى 16 دۆلەت دەۋرى ۋە جەنۇبىي - شىمالىي سۇلالىلەر دەۋرىدە شۇنداق بولدى. سۈي، تاڭ سۇلالىلىرى پۈتۈن مەملىكەتنى بىرلىككە كەلتۈرۈش ۋەزىيىتىنى يەنىمۇ راۋاجلاندۇرۇپ، ئۇرۇش ئازابىنى تويغىچە تارتقان پۈتۈن مەملىكەتتىكى ھەر مىللەت خەلقىنىڭ بۆلۈنۈشكە خاتىمە بېرىش تەشنالىقىنى قاندۇردى. ئۇنىڭدىن كېيىن بەش دەۋر، ئون دۆلەت دەۋرى ۋە لياۋ، جىن سۇلالىسىدىكى بۆلۈنۈش دەۋرى يۈز بەردى. لېكىن تارىخنىڭ جەددىي سىناقلىرى شۇنى قايتا - قايتا ئىسپاتلىدىكى، بۆلۈنگەن مەزگىلدە ئۇرۇش مالىمانچىلىقى ئەدەپ كەتتى، ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ئازاب - ئوقۇبەتلىرى ئېغىرلاشتى. ئومۇمىي

ئۇلۇغ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈردى. ئويلاپ باقايلى، ئەگەر مەملىكىتىمىز ئاھالىسى ئاز، زېمىنى تار، كىچىك مەملىكەت بولسا، جاھانگىرلارنىڭ مۇستەملىكىسىگە، خەلقىمىز ۋەتىنى مۇنقەرز بولغان قۇلغا ئايلىنىپ قېلىش تەقدىرىدىن خالىي بولۇشى تەس بولاتتى.

جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ قۇرۇلۇشى ئېلىمىز تارىخىدا يېڭى سەھىپە ئاچتى، ئېلىمىزدىكى مىللەتلەرنىڭ مۇناسىۋىتىدە يېڭى سەھىپە ئاچتى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىكىدە، ئاز سانلىق مىللەتلەر رايونىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان پۈتۈن مەملىكىتىمىز سانائەت، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشى، مەدەنىيەت، مائارىپ جەھەتلەردە تارىختا مىسلى كۆرۈلمىگەن زور مۇۋەپپەقىيەتلەرگە ئېرىشتى. بولۇپمۇ پارتىيە 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن ئېلىمىزنىڭ سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىدا پارلاق مۇۋەپپەقىيەتلەر قولغا كەلتۈرۈلدى. ئويلاپ باقايلى، ئەگەر مەملىكىتىمىز ئاھالىسى ئاز، زېمىنى تار، كىچىك مەملىكەت بولغان بولسا، بۇنداق ئۇلۇغ مۇۋەپپەقىيەتلەرنى قولغا كەلتۈرەلمىگەن بولاتتۇق. بۇ ئۇلۇغ مۇۋەپپەقىيەتلەرنىڭ قولغا كېلىشى، بىرىنچىدىن، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىكىگە تايانغانلىقتىن، ئىككىنچىدىن، پۈتۈن مەملىكەتتىكى ئىشچان، باتۇر ھەر مىللەت خەلقىنىڭ بىرلىكتە كۈرەش قىلغانلىقىغا تايانغانلىقتىن، ئۈچىنچىدىن، كەڭ ۋەتەن تۇپرىقىنىڭ ئۇنى زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىنى مول بايلىق بىلەن تەمىنلىگەنلىكىگە تايانغانلىقتىن بولدى. مەن ھەمىشە ئويلايمەنكى، 5000 يىللىق مەدەنىيەت تارىخى، 56 قېرىنداش مىللەت، 1 مىليارد 100 مىليوندىن ئارتۇق ئىشچان، باتۇر

جۇڭگو ۋەكىلى تەرەققىي تاپقان دۆلەتلەرنىڭ ئومۇمىيۈزلۈك ئېتىبار بېرىش تۈزۈمىنى تولۇق يولغا قويۇشنى مۇراجىئەت قىلدى

شىنخۇا ئاگېنتلىقى، جەنۋە، 13 - ماي تېلېگراممىسى. جۇڭگو ۋەكىلى ۋاڭ يېنىي مۇشۇ ئاينىڭ 13 - كۈنى جەنۋەدە تەرەققىي تاپقان دۆلەتلەرنىڭ ئۆزلىرىنىڭ ئومۇمىيۈزلۈك ئېتىبار بېرىش تۈزۈمى لايىھىسىنى داۋاملىق ياخشىلاپ، ئادىل بولمىغان ئۇسۇللاردىن ۋاز كېچىپ، تەرەققىي قىلىۋاتقان دۆلەتلەرنى ئومۇمىيۈزلۈك ئېتىبار بېرىش تۈزۈمىدىن كېلىدىغان بارلىق ياخشىلىقلاردىن تولۇق بەھرىمەن قىلىشنى مۇراجىئەت قىلدى.

ۋاڭ يېنىي بۇ مۇراجىئەتنى ب د ت نىڭ سودا ۋە تەرەققىيات يىغىنىنىڭ ئېتىبار بېرىش مەسىلىسى بويىچە پەۋقۇلئاددە كومىتېتىنىڭ 18 - نۆۋەتلىك يىغىنىدا سۆز قىلغاندا چاقاردى.

ئومۇمىيۈزلۈك ئېتىبار بېرىش تۈزۈمى ب د ت نىڭ سودا، تەرەققىيات يىغىنى تۈزگەن سودا جەھەتتە ئېتىبار بېرىش تۈزۈمى. بۇ تۈزۈمگە ئاساسەن، تەرەققىي قىلغان دۆلەتلەر كەمستەمسىلىك، ئۆزئارا مەنپەئەت يەتكۈزۈش تەلىپىنى قويماسلىق ئاساسىدا، تەرەققىي قىلىۋاتقان دۆلەتلەرنىڭ ئېكسپورتىغا تامۇژنا بېجى جەھەتتىن بىر تەرەپلىمە ئېتىبار بېرىش خاراكتېرىدا مۇئامىلە قىلىشى كېرەك.

ۋاڭ يېنىي سۆزىدە مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: ئېتىبار بەرگۈچى دۆلەتلەر ئۆزلىرىنىڭ ئومۇمىيۈزلۈك ئېتىبار بېرىش تۈزۈمىنى ياخشىلاش جەھەتتە بەزى ئاكتىپ تەدبىرلەرنى قوللانغان بولسىمۇ، لېكىن هازىر ئومۇمىيۈزلۈك ئېتىبار بېرىش تۈزۈمىنىڭ رولىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇشقا توسقۇن بولۇۋاتقان پايدىسىز ئامىللار يەنىلا مەۋجۇت. ئۇنىڭ ئۈستىگە يەنە كۈچىيىپ كېتىۋاتىدۇ. ئۇ مۇنداق دېدى: ئېتىبار بەرگۈچى دۆلەتلەرنىڭ بەزىلىرى ئېتىبار بېرىلگۈچى دۆلەتلەرگە كەمسىتىش خاراكتېرلىك تەدبىرلەرنى قوللانماقتا؛ بەزىلىرى ئېتىبار بېرىش بىلەن بىللە، ئېتىبار بېرىلگۈچى دۆلەتلەرگە قوشۇمچە شەرت قويۇپ، ئومۇمىيۈزلۈك ئېتىبار بېرىش تۈزۈمىنى ئۆزئارا ئېتىبار بېرىش ئاساسىغا ئورناتماقچى بولۇۋاتىدۇ، يەنە بەزىلىرىنىڭ لايىھىسى ئەسلىدىلا ياخشى بولمىسىمۇ، ئۇنىڭغا يەنە يېڭى توسالغۇلارنى قوشۇۋاتىدۇ. ئۇ بۇنداق ئەھۋالنىڭ تېز ئۆزگەرتىلىشىنى ئۈمىد قىلدى.

* * *

ئادەم ئىزدەش توغرىسىدا ئېلان

بەيلەن: خۇيزۇ، ئايال، يېشى 50 تىن ئاشقان بولۇپ، 1991 - يىل 4 - ئاينىڭ 28 - كۈنى چىقىپ كەتكەنچە قايتىپ كەلمىدى. كۆرگۈچىلەرنىڭ ئۈرۈمچى شەھىرى «غەربىي شىمال» يولى 91 - نومۇرلۇق قورۇدىكى تۇرسۇن مەخسۇتكە خەۋەر قىلىشنى ئۈمىد قىلىمەن.

ئېلان

ئۈرۈمچى شەھىرى «شىمالىي دوستلۇق» يولى يەپەيچۇسوسدىن بېرىلگەن 650103350615289 - نومۇرلۇق سالا- ھىيەت گۇۋاھنامىسىنى يوقاتتىم. ئېلان قىلىنغان كۈندىن ئېتىبارەن ئىناۋەتسىز.

توختى ھوشۇر

مىسىر كۇۋەيتنىڭ مىنا تازىلىشىغا ياردەم بەرمەكچى

شىنخۇا ئاگېنتلىقى، قاھىرە، 12 - ماي خەۋىرى. مىسىر ھۆكۈمىتى بىلەن كۇۋەيت ھۆكۈمىتى يېقىندا مىسىر ئارمىيىسىنىڭ كۇۋەيتنىڭ ئىراق تاجاۋۇز قىلىپ كىرگەن چاغدا كۆمگەن مىنا ۋە پارتلىمىغان بومبىلارنى تازىلىشىغا ياردەم بېرىش توغرىسىدا توختام ئىمزالىدى.

مىسىر ھۆكۈمەت تەرەپ ئوتتۇرا شەرق ئاخبارات ئاگېنتلىقىنىڭ بۈگۈنكى خەۋىرىگە قارىغاندا، بۇ توختامغا ئاساسەن، مىسىرنىڭ قورۇلۇش قىسىملىرى مىنا تازىلاش خىزمىتىنى دەرھال باشلايدىكەن.

ھازىر كۇۋەيتنىڭ ھەر قايسى جايلىرىدا 500 مىڭ مىنا بار ئىكەن. مىسىر قوراللىق قىسىملىرى بىرقانچە قېتىملىق ئوتتۇرا شەرق ئۇرۇشىدا سىناي يېرىم ئارىلى، قىزىل دېڭىز ۋە مىسىرنىڭ غەربىدىكى قۇملۇق رايونىدا قېپقالغان مىنىلارنى تازىلاش ھەرىكىتىدە مول تەجرىبە توپلىغان.

كىنوخانىلاردا

ساقچىنىڭ مۇھەببىتى ۋە قىساس

«تىنچلىق» كىنوخانىسىدا: 9:40 تا، 11:50 تە، 2:00 دە، 4:10 دا، 6:20 دە، 8:30 دا؛

«شەرق شامىلى» كىنوخانىسىدا: 12:50 تە، 3:10 دا، 5:20 دە، 7:30 دا؛

«1 - ماي» كىنوخانىسىدا: 9:50 تە، 11:50 تە، 1:50 تە، 4:10 دا، 6:20 دە، 8:40 تا؛

«تۆكتەبىر» كۇلۇبىدا: 10:50 تە، 12:50 تە، 2:50 تە، 5:10 دا، 7:30 دا.

3 - بىناكارلىق كۇلۇبىدا: 1:00 دە، 3:20 دە، 5:40 تا، 7:50 تە؛

«ئىتتىپاق» تىياتىرخانىسىدا: 10:00 دا، 12:00 دە، 2:20 دە، 4:50 تە، 7:00 دە، 9:10 دا.

مەشھۇر چېنلۇڭ خان

«خەلق» تىياتىرخانىسىدا: بۈگۈن 11:00 دە، 1:30 دا، 4:00 تە، 6:30 دا، 8:40 تا.

يوقالغان «يىلپىز ماركىلىق موتسىكلىت»

«خەلق» تىياتىرخانىسىدا: ئەتە 11:00 دە، 1:30 دا، 4:00 تە، 6:30 دا، 8:40 تا.

جەننەتتىكى ئىشق ئوغرىسى

«بەخت» كىنوخانىسىدا: 10:10 دا، 12:20 دە، 2:30 دا، 4:50 تە (7:10 دا يوقالغان «يىلپىز» ماركىلىق موتسىكلىت قوشۇپ قويىلىدۇ).

ھەر مىللەت خەلقىنىڭ بۆلۈنۈشكە خاتىمە بېرىش تەشنالىقىنى قاندۇردى. ئۇنىڭدىن كېيىن بەش دەۋر، ئون دۆلەت دەۋرى ۋە لياۋ، سۇڭ، جىن سۇلالىسىدىكى بۆلۈنۈش دەۋرى يۈز بەردى. لېكىن تارىخنىڭ جەددىي سىناقلىرى شۇنى قايتا - قايتا ئىسپاتلىدىكى، بۆلۈنگەن مەزگىلدە تۇرۇش مالىمانچىلىقى ئەدەپ كەتتى، ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ئازاب - ئوقۇبەتلىرى ئېغىرلاشتى. ئومۇمىي دائىرىدە بىرلىككە كەلگەن ئەھۋال ئاستىدىلا، ھەر مىللەت خەلقى تىنچ، خاتىرجەم ئىجتىمائىي تۇرمۇشقا ئېرىشتى. شۇڭا بىرلىككە كېلىش ئېلىمىز تارىخىي تەرەققىياتىنىڭ ئاساسىي ئېقىمى بولۇپ قالدى، پۈتۈن تارىخنىڭ ئۈچتىن ئىككى قىسمىنى تەشكىل قىلدى؛ بۆلۈنۈش پەقەت تارىخ تەرەققىياتىنىڭ تارماق ئېقىمى، شۇنداقلا ھەر مىللەت خەلقى خالىمايدىغان ھادىسە. ئېلىمىزنىڭ تېررىتورىيىسى ۋە بۇ تېررىتورىيىدە ياشاۋاتقان مىللەتلەر، ئاساسەن، خەن، تاڭ سۇلالىلىرى دەۋرىدە شەكىللەنگەن. كېيىن يۈەن، مىڭ، چىڭ سۇلالىلىرى دەۋرىدە يەنىمۇ مۇستەھكەملەنگەن ۋە تەرەققىي قىلغان. بىزنىڭ بۇ بىرلىككە كەلگەن كۆپ مىللەتلىك مەملىكىتىمىزنى ئاخىرىدا چىڭ سۇلالىسى مۇستەھكەملەپ ئۇراقلاشتۇرغان.

ئېلىمىزنىڭ قەدىمكى زامان تارىخى ئىسپاتلىدىكى، بىزنىڭ بىرلىككە كەلگەن كۆپ مىللەتلىك بۈيۈك مەملىكىتىمىز زور ئەۋزەللىككە ۋە ھاياتىي كۈچكە ئىگە. مەملىكىتىمىز مەدەنىيەتلىك قەدىمكى مەملىكەت، ئۇ 5000 يىلدىن بۇيان دۇنيانىڭ شەرقىدە قەد كۆتۈرۈپ تۇرماقتا. ئېلىمىزنىڭ سىياسىي، ئىقتىساد ۋە مەدەنىيىتىنى مەملىكىتىمىزدىكى ھەر مىللەت خەلقى بىرلىكتە بەرپا قىلغان. ئۇزاق، پارلاق جۇڭگو تارىخىغا ئېلىمىزدىكى ھەر مىللەت ئەجدادلىرىنىڭ مۇشۇنداق قىممەتلىك تارىخىي مىراسىنى قالدۇرۇپ كەتكەنلىكىگە تەشەككۈر ئېيتىمىز. ئۇنى داۋاملىق تەرەققىي قىلدۇرۇپ، نۇرلاندۇرۇپ، تارىخ بىزگە يۈكلىگەن مەسئۇلىيەتنى ئادا قىلىشىمىز لازىم.

ئېلىمىزنىڭ پۈتكۈل يېقىنقى زامان تارىخى بىلەن ھازىرقى زامان تارىخى يەنە شۇنىمۇ ئىسپاتلىدىكى، بىزنىڭ بۇ بىرلىككە كەلگەن كۆپ مىللەتلىك چوڭ مەملىكىتىمىز زور ئەۋزەللىك، جۇشقۇن ھاياتىي كۈچ ۋە كۈچلۈك مەركەزگە ئىنتىلىش كۈچىگە ئىگە. يېقىنقى زاماندىكى زوراۋان كاپىتالىستىك دۆلەتلەر ۋە كېيىنكى چاغلاردىكى جاھانگىرلار ئېلىمىزگە تاجاۋۇز قىلغاندا، كەلگۈلۈك ئالدى بىلەن چېگرا رايونلارغا كەلدى. ئېلىمىزنىڭ شەرقىي شىمال، ئىچكى موڭغۇل، شىنجاڭ، شىزاڭ، يۈننەن، گۇاڭشى قاتارلىق رايونلىرىدىكى ئاز سانلىق مىللەتلەر ئەل - يۇرتنى قوغداش يولىدا قەھرىمانلىق بىلەن كۈرەش قىلدى. زوراۋانلار ئېلىمىزنىڭ دېڭىز بويىدىكى رايونلارغا تاجاۋۇز قىلغاندا، ئېلىمىزدىكى ھەر مىللەت خەلقى تەڭ قوزغىلىپ دۈشمەنگە تاقابىل تۇردى. بولۇپمۇ ياپون جاھانگىرلىكى ئېلىمىزنىڭ كەڭ زېمىنىنى بېسىۋالغاندا، ئېلىمىزدىكى ھەر مىللەت خەلقى پەلەككە يەتكەن جاسارەت بىلەن باتۇرلارچە كۈرەش قىلىپ، ياپونغا قارشى ئۇرۇشنىڭ سەلتەنەتلىك داستانىنى يېزىپ، ياپونغا قارشى ئۇرۇشنىڭ مەملىكەتتىكى ئىشچان، باتۇر ھەر مىللەت خەلقىنىڭ بىرلىكتە كۈرەش قىلغانلىقىغا تايانغانلىقتىن، ئۇچىنچىدىن، كەڭ ۋەتەن تۇپرىقىنىڭ ئۇنىڭنى زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىنى مول بايلىق بىلەن تەمىنلىگەنلىكىگە تايانغانلىقتىن بولدى. مەن ھەمىشە ئويلايمەنكى، 5000 يىللىق مەدەنىيەت تارىخى، 56 قېرىنداش مىللەت، 1 مىليارد 100 مىليوندىن ئارتۇق ئىشچان، باتۇر خەلق، 9 مىليون 600 مىڭ كۋادرات كىلومېتىر زېمىن ناھايىتى زور ئوبيېكتىپ مەۋجۇدىيەتنى ھاسىل قىلغان، بۇ ئوبيېكتىپ مەۋجۇدىيەت ئېلىمىز سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىنىڭ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرۈشىمىزنىڭ تۈپ كاپالىتى. شۇڭا بۇ زور مەۋجۇدىيەتنى قەدىرلىشىمىز، ئاسرىشىمىز، ئۇلۇغ سوتسىيالىستىك ۋەتىنىمىزنى ھەر دائىم ھوشيارلىق بىلەن قوغدىشىمىز لازىم.

شۇنى ھەرگىز ئېسىمىزدىن چىقارماسلىقىمىز كېرەككى، يېقىنقى زامان تارىخىدا زوراۋانلارنىڭ ئۇلۇغ ۋەتىنىمىزنى بۇلۇپ تاشلاش، پارچىلاش، قۇل قىلىش يولىدا قىلمىغىنى قالمىدى. يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىنمۇ چەت ئەللەردىكى بىر ئوچۇم ئەكسىيەتچىلەر يېڭى جۇڭگونى ئۆچ كۆرۈپ، ئېلىمىزدە مىللەتلەر مۇناسىۋىتىگە بۆلگۈنچىلىك سالىدىغان، دۆلىتىمىزنىڭ بىرلىكىنى بۇزىدىغان ئەكسىيەتچىل سۆزلەرنى داۋاملىق تارقىتىپ، ئېلىمىز تېررىتورىيىسىدە بۆلگۈنچىلىك ھەرىكەتلىرىنى ئېلىپ بېرىشقا ئۇرۇنۇپ كەلدى. بۇنىڭغا يېتەرلىك دەرىجىدە ھوشيار بولۇشىمىز لازىم.

يېقىنقى زامان ۋە ھازىرقى زامان تارىخىدا جاھانگىرلار شىنجاڭدا بىر تۈركۈم ۋەتەن ساتقۇچىلارنى باقتى، ئۇلار جاھانگىرلارغا مۇستەملىكە تېپىپ بېرىش ئۈچۈن خىزمەت قىلىدىغان ئەكسىيەتچىل ئىدىيە — پانتۈركىزمنى ئۆزلىرىگە ئىدىيىۋى قورال قىلىپ، يالغان تارىخ ئويدۇرۇشنى ۋاستە قىلىپ، مىللەتلەر مۇناسىۋىتىگە بۆلگۈنچىلىك سېلىپ، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقى ۋە ۋەتەن بىرلىكىنى بۇزۇشتەك جىنايى مەقسىتىگە يەتمەكچى بولدى. ئۇلار ئېلىمىزدە ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش، ئىشىكنى ئېچىۋېتىش يولغا قويۇلغان پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ پانتۈركىزمنى تەشۋىق قىلىدىغان كىتاب - ژۇرناللارنى ئۈزلۈكسىز تۈردە شىنجاڭغا ئوغرىلىقچە كىرگۈزدى، بۇ نەرسىلەر بۆلگۈنچىلىك ئىدىيىسى بار بىر ئوچۇم كىشىلەر ئارىسىدا ھېسداشلىق قوزغىدى. «ئۇيغۇرلار» دېگەن كىتاب ئەنە شۇنداق كىلىمات شارائىتىدا قەپەزدىن چىققان ۋە جەمئىيەتتە ئىنتايىن يامان سىياسىي تەسىر پەيدا قىلغان.

شۇڭا، شىنجاڭدىكى ھەر مىللەت تارىخچىلىرى ماركسىزم، ماۋزېدۇڭ ئىدىيىسى بايرىقىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ، شىنجاڭ تارىخىنى ۋە مىللەتلەر تارىخىنى توغرا شەرھىلەش ئۈچۈن ھارماي تىرىشىشىمىز كېرەك. شىنجاڭنىڭ رايون تارىخىنى ۋە مىللەتلەر تارىخىنى بۇرمىلايدىغان ئىغۋا ۋە سەپسەتىلەرنى ئۈزۈل - كېسىل پاش قىلىپ، بۇ ئىغۋا ۋە سەپسەتىلەرنىڭ زېمىنىنى تۈگىتىشىمىز لازىم.

ئادرېس: ئۈرۈمچى شەھىرى، ياڭزىجياڭ كوچىسى، 1 - نومۇر. تېلېفون باش ئاپپاراتى: 413701، 413712، 413722، 413723، 413734. ئېلان بۆلۈمىنىڭ تېلېفون نومۇرى: 516783، تېلېگراف نومۇرى: 5028، پوچتا نومۇرى: 830051. گېزىتنىڭ ئايلىق باھاسى: 3 يۈەن 90 پۇڭ، پارچە باھاسى: 13 پۇڭ (گېزىتنىڭ تىزىملاش نومۇرى: 102)

ئىدىئالىستىك تارىخ قارىشىنىڭ ئۆزىنى كۆرسىتىشى

— «ئۇيغۇرلار» دېگەن كىتابنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسى توغرىسىدا

قۇتلۇق ئىمىن

«ئۇيغۇرلار» دېگەن كىتابنىڭ «نەشرىياتتىن» دەپ يېزىلغان كىرىش سۆزىدە: «ئەستايىدىل ۋە مەسئۇلىيەتچان تۇرغۇن ئالماس تارىخقا تارىخىي ماتېرىيالىزملىق كۆز قاراش بويىچە ئىلىم تەرىقىسىدە مۇئامىلە قىلىپ»، «بۇ كىتابتا تارىخىمىزنىڭ قەدىمكى زامان ۋە ئوتتۇرا ئەسىردىكى ھەقىقىي قىياپىتىنى يېزىپ چىقتى» دېيىلگەن. ھەقىقەتەن شۇنداقمۇ؟

ماركسىزمدىن ۋە تارىختىن ئاز - تولا ساۋاتى بار ھەر قانداق كىشى بۇ كىتابنى ئوقۇسا، ئىشىنىڭ ئۇنداق ئەمەسلىكىنى سېزىدۇ. مەن بۇ ماقالىدە ئاپتور «ئۇيغۇرلار» دېگەن كىتابتا تارىخقا «تارىخىي ماتېرىيالىزملىق كۆز قاراش بويىچە» مۇئامىلە قىلىپ، تارىخنىڭ «ھەقىقىي قىياپىتى» نى يازغانمۇ ياكى ئۆزىنىڭ ئىدىئالىستىك تارىخىي قارىشىدا چىڭ تۇرۇپ، مىللىي بۆلگۈنچىلىكنى ئاشكارا تەرغىب قىلغانمۇ؟ دېگەن مەسىلە توغرىسىدىكى كۆز قاراشلىرىمنى قويۇپ ئۆتىمەن.

(1)

تارىخىي ماتېرىيالىزم — جەمئىيەت تەرەققىياتىنىڭ ئومۇمىي قانۇنىيەتلىرى توغرىسىدىكى پەن، ماركسىزملىق پەلسەپىنىڭ ئايرىلماس بىر قىسمى. ئۇنىڭ بارلىققا كېلىشى تارىخ قارىشى جەھەتتىكى ئۇلۇغ ئىنقىلاب ۋە ئۆزگىرىش بولدى. ماركسىزمدىن بۇرۇنقى تارىخشۇناسلىقتا، بىرىنچىدىن، كىشىلەرنىڭ تارىخىي پائالىيەتلىرىدىكى ئىدىيىۋى مۇددىئالىرى تەكشۈرۈلۈپ، بۇ مۇددىئالارنىڭ بولۇشىدىكى ئىجتىمائىي، ئىقتىسادىي سەۋەب تەتقىق قىلىنمايتتى، شۇڭا ئۇ ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتلەر سىستېمىسىنىڭ تەرەققىي قىلىشىدىكى ئوبيېكتىپ قانۇنىيەتلەرنى تېپىپ چىقالمىغاندى؛ ئىككىنچىدىن، بۇرۇنقى تارىخشۇناسلىقتا خەلق ئاممىسىنىڭ پائالىيىتى بايان قىلىنمايتتى. لېنىننىڭ كۆرسىتىشىچە: «ماركستىن ئىلگىرىكى ‹جەمئىيەت ئىلمى› ۋە ‹تارىخشۇناسلىق›، ناھايىتى نېرى بارغاندا، تەھلىل قىلىنمىغان پارچە - پۇرات پاكىتلارنى توپلاپ، تارىخىي جەريانلارنىڭ ئايرىم تەرەپلىرىنىلا تەسۋىرلىگەنىدى» («لېنىن تاللانما ئەسەرلىرى»، 2 - توم، 586 - بەت). ماتېرىيالىزملىق تارىخ قارىشىنىڭ كەشىپ قىلىنىشى بىلەن، كىشىلەرنىڭ ماددىي ۋاستىلەرنى ئىشلەپچىقىرىش ئۇسۇلى ئىجتىمائىي تۈزۈمنىڭ خاراكتېرىنى، بىر خىل ئىجتىمائىي تۈزۈمدىن يەنە بىر خىل ئىجتىمائىي تۈزۈمگە ئۆتۈشنى بەلگىلەيدىغان ھەل قىلغۇچ ئامىل ئىكەنلىكى؛ شۇڭا جەمئىيەت تەرەققىياتىنىڭ تارىخىي ئەنە شۇ ماددىي ۋاستىلەرنى ئىشلەپچىقارغۇچى ئەمگەكچى خەلقنىڭ ئۆزىنىڭ تارىخىي ئىكەنلىكى كۆرسىتىپ بېرىلدى.

ئىلمىزنىڭ سوتسىيالىزم شارائىتىدا ئىجتىمائىي - تارىخىي

ئۇيغۇر قاراخانىلار دۆلىتى، غەزنەۋىلەر سۇلتانلىقى، ئۇلۇغ سالجۇقىلار سۇلتانلىقى، خارەزىم شاھلار دۆلىتى، سەئىدىيە خانلىقى قاتارلىق ئۇلۇغ، قۇدرەتلىك، باي، مەدەنىيەتلىك دۆلەتلەرنى قۇرۇپ، پارلاق مەدەنىيەت يارىتىپ، ئىنسانىيەتنىڭ تارىخىي تەرەققىياتى ۋە مەدەنىيىتىگە ئۆچمەس تۆھپىلەرنى قوشقان» دەپ يازغان. تارىختىن ئومۇمىي ساۋاتقا ئىگە كىشىلەرگە مەلۇمكى، ساناپ ئۆتۈلگەن بۇ ئىمپېرىيە، خانلىق، قاغانلىق، دۆلەت ۋە سۇلتانلىقلارنىڭ بەزىلىرى ئۇيغۇرلارنىڭ قەدىمكى تارىخىي دائىرىسىگە كىرىدۇ، بەزىلىرى بۇ دائىرىگە كىرمەيدۇ، بەزىلىرى مۇشۇ كىتابتىلا كۆرسىتىلدۇ. ئاپتور ئۇيغۇرلارنىڭ قەدىمدىن تارتىپ «مۇستەقىل دۆلەت» بولغانلىقىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن، ئۇيغۇرلارنىڭ تارىخىي دائىرىسىگە كىرمەيدىغانلارنىمۇ تىزىۋالغان ھەمدە كىتابتا باشتىن - ئاخىر ئۇيغۇرلارنىڭ تارىختىكى مانا شۇ «مۇستەقىللىكى»نى دەلىللەش ئۈچۈن ھەرىكەت قىلغان.

بۇنىڭ ئۈچۈن، ئۇ، بىرىنچىدىن، «جۇڭگو» پەقەت سەددىچىننىڭ ئىچى، ئۇ خەنزۇلارنىڭ دۆلىتى دېگەننى ئويدۇرۇپ چىقىپ، تارىختا سەددىچىننىڭ سىرتىدا ياشىغان ھون، تۈرك، ئۇيغۇر ۋە باشقا مىللەتلەرنى جۇڭگو تەۋەسىدىن چىقىرىۋەتكەن. شۇنىڭ ئۈچۈن، ئۇ بۇ مىللەتلەرنىڭ (جۈملىدىن ئۇلار قۇرغان خانلىقلارنىڭ) ئىلمىزنىڭ مەركىزىي خاندانلىقلىرى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى چەت ئەل بىلەن بولغان مۇناسىۋەت دەپ قارىغان، ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا يۈز بەرگەن توقۇنۇش ۋە ئۇرۇشنى چەت ئەلنىڭ «تاجاۋۇزى» دەپ ئاتىغان.

ئىككىنچىدىن، ئۇ مەركىزىي خاندانلىقلارنىڭ ئىلمىزدىكى باشقا مىللەتلەر ياشىغان جايلاردا تەسىس قىلغان مەمۇرىي مۇئەسسەسەلەرنى زادى ئېتىراپ قىلمىغان، ئۇ مىللەتلەر ۋە ئۇلار قۇرغان خانلىقلارنىڭ مەركىزىي خاندانلىق بىلەن بولغان تەۋەلىك مۇناسىۋىتىنى ئۇپتىن ئىنكار قىلغان. مەسىلەن، ئۇ مىلادىيىدىن 60 يىل ئىلگىرى خەن سۇلالىسىنىڭ غەربىي رايون قورۇقچى بەگ مەھكىمىسىنى تەسىس قىلغانلىقى، تاڭ سۇلالىسىنىڭ ئەنشى، بېشبالىق چوڭ قورۇقچى بەگ مەھكىمىسى تەسىس قىلغانلىقىنى ھېسابقا ئالمىغان. بۇنىڭ ئەكسىچە، ئۇ ئۇيغۇرلارنىڭ تارىختىكى «مۇستەقىللىكى»نى «دەلىللەش» ئۈچۈن، مۇنداق دەپ يازغان: «تاڭ سۇلالىسى ئۇيغۇرلارنىڭ كۈچىدىن پايدىلىنىپ غەربىي تۈركلەر ئۈستىدىن قازانغان بىر قاتار غەلىبىلىرى ئاساسىدا، ئوتتۇرا ئاسىيادا ئۆز مەمۇرىيىتىنى يۈرگۈزۈش ئۈچۈن، ھەر خىل نامدىكى مەھكىمىلەرنى تەسىس قىلىپ، ئۇنىڭغا تۈرك بەگلىرنى ئەمەلدار قىلىپ تەيىنلەپ، ئوتتۇرا ئاسىيالىقلارنى ئىتائەت قىلدۇرماقچى بولدى. ئەمما ئۇ ئەمەلىيەتتە غەربىي تۈرك قاغانلىقى تېررىتورىيە-

«مۇستەقىللىك»قا زىيان سالغۇچى ئامىل دەپ قاراپ، ئۇنىڭ رولىنى باشقىچە تەرىپلەيدۇ. ئۇ مۇنداق دەيدۇ: «جۇڭگونىڭ خانلىرى باشقا دۆلەتنىڭ ھۆكۈمرانلىرىغا ياتلىق بولغان مەلىكە قىزلىرىدىن تۇغۇلغان باللىرىنىڭ ۋارىسلىقى ئارقىلىق كەلگۈسىدە شۇ دۆلەتكە ھۆكۈمران بولۇشىنى، ئۇ دۆلەتنى ئۆزىگە بېقىندىغان ھالغا چۈشۈرۈشنى نەزەردە تۇتقان». بۇ سۆزلەرنىمۇ ئۇنىڭ ئىلمىزدىكى مەركىزىي خاندانلىقلار بىلەن باشقا خانلىق - خاندانلىقلار ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتنى پۈتۈنلەي «جۇڭگو» - چەت ئەل مۇناسىۋىتى دەپ قارىغانلىقى، شۇڭا «قۇدىلىشىش»نى «جۇڭگونىڭ باشقىلارنى ئۆزىگە بېقىندۇرۇش ۋاستىسى، «مۇس-تەقىللىك»نىڭ توسالغۇسى دەپ قارايدىغانلىقىنى كۆرگىلى بولىدۇ.

كۆپچىلىككە مەلۇمكى، مەملىكىتىمىز جۇڭگو ئۇزاق تارىختىن بۇيان بىرلىككە كەلگەن مىللەتلەر چوڭ ئائىلىسى بولۇپ كەلگەن، مەملىكىتىمىزدىكى ھەر مىللەت خەلقى ئۇزاق قەدىمكى زاماندىن تارتىپلا جۇڭگودىن ئىبارەت مۇشۇ كەڭ زېمىندا ئەمگەك قىلدى، تىرىكچىلىك قىلدى ۋە كۆپەيدى. ئۇزاق تارىخىي تەرەققىيات جەريانىدا ھەر مىللەت ئەمگەكچى خەلقى دوستانە مۇناسىۋەت ھەم سىياسىي، ئىقتىسادىي، مەدەنىيەت جەھەتتە ئالاقە ئورنىتىپ، ۋەتىنىمىز زېمىنىنى بىرلىكتە ئاچتى، ئىگىلىكنى راۋاجلاندۇردى، پارلاق مەدەنىيەت ياراتتى. ئاساسىي قانۇنىغا يېزىلغىنىدەك: «جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى مەملىكە-تىمىزدىكى ھەر مىللەت خەلقى بىرلىكتە بەرپا قىلغان كۆپ مىللەتلىك بىر پۈتۈن دۆلەت». بۈگۈنكى كۈندە تۇرغۇن ئالماسنىڭ دۆلەتنىڭ ئاساسىي قانۇنىنىمۇ پىسەنتكە ئالماي، ئۇيغۇرلارنىڭ تارىخىنى يېزىپ چىقىپ، ئاتالمىش «خەلقنىڭ ئازادلىقى ۋە مۇستەقىللىكى يولىدا كۈرەش قىلىش» دېگەن بىر نېمىنى بازارغا سالغانلىقى تارىخ چاقىنى ئارقىغا بۇراشقا ئۇرۇنغانلىق، ئىچكى - تاشقى دۈشمەن كۈچلەرنىڭ كەينىنى چاپقانلىق.

شىنجاڭنىڭ ئۇزاق تارىختا ۋەتىنىمىز بىلەن بىرلىكنى ساقلىغان ۋاقتى ئاساسىي ئورۇندا تۇرىدۇ، بۇ، يازما تارىخنىڭ ئۈچتىن ئىككى قىسمىنى ئىگىلەيدۇ. مەملىكەت دائىرىسىدە بىرلىك بۇزۇلغان، پارچىلىنىش يۈز بەرگەن چاغلاردىمۇ شىنجاڭنىڭ ئىچكى رايونلار ۋە ئۇ يەردىكى ھاكىمىيەتلەر بىلەن بولغان ئالاقىسى ئۈزۈلۈپ قالمىغان. تارىختىكى بۇ ئاساسىي ئېقىمنى نەزەرگە ئالماي، ئۇيغۇرلارنىڭ ئۇزاق تارىخىنى پۈتۈنلەي (باشتىن - ئاياق) «مۇستەقىللىك» تارىخىي قىلىپ يېزىش — تارىخىي پاكىتلارغا ھۆرمەت قىلمىغانلىق. تېخىمۇ يامان يېرى شۇكى، تۇرغۇن ئالماس ئۇيغۇرلارنىڭ تارىخىنى ئاشۇنداق «مۇستەقىللىك» تارىخىي قىلىپ

قاغانلىقىنىڭ ئورنىنى باسقاندىن كېيىن، فېئوداللىق جەمئىيەت تۈزۈمى تېخىمۇ مۇكەممەللىشىشكە باشلىغان.» بۇ يەردە ئۇنىڭ ئىجتىمائىي تۈزۈم ھەققىدە توختالغاندا ئۇنىڭدىكى سىنىپ ۋە سىنىپىي كۆرەشكە ئېتىبارسىز قارىغانلىقىنىلا كۆرسىتىپ ئۆتىمىز. بۇنىڭ سەۋەبى مۇنداق:

بىرىنچىدىن، سىنىپىي جەمئىيەتتە كىشىلەرنىڭ تۈرلۈك سىنىپلارغا بۆلۈنگەنلىكىنى ۋە بۇ سىنىپلار ئارىسىدىكى سىياسىي، ئىقتىسادىي، ئىدىيىۋى كۆرەشنى ئېتىبارغا ئالمىغان، ئۇنى ئەستايىدىل تەكشۈرمىگەن، تەتقىق قىلمىغاندا، ئىجتىمائىي تۈزۈمنىڭ خاراكتېرى ۋە تەرەققىيات دەرىجىسىنى ئەينەن سۈرەتلەپ بەرگىلى بولمايدۇ. چۈنكى ھەر قانداق ئىجتىمائىي تۈزۈمدە مەلۇم بىر خىل ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋەتلىرى ئاساسىي ئورۇندا تۇرىدۇ، ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋەتلىرىدە بولسا يەر، يايلاق قاتارلىق ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىگە كىمنىڭ ئىگىدارچىلىق قىلغانلىقى (يەنى مۈلۈكچىلىك تۈزۈمى) تەقسىمات، ئالماشتۇرۇش قاتارلىقلارنى شۇنداقلا ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋەتلىرىنىڭ خاراكتېرىنىمۇ بەلگىلەيدۇ. كىشىلەر ئەنە شۇ ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىگە ئىگە بولغان - بولمىغانلىقى ياكى ئىگە بولۇشىنىڭ ئاز - كۆپلۈكىگە قاراپ تۈرلۈك سىنىپ ۋە تەبىقىلەرگە ئايرىلىدۇ. جەمئىيەتتە ئاساسىي ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنى ئىگىلىگەن ھۆكۈمران سىنىپ ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىدىن مەھرۇم بولغان ھۆكۈمرانلىق قىلىنغۇچى سىنىپلارنى ئېكسپىلاتاتسىيە قىلىدۇ ۋە ئېزىدۇ. قەدىمكى ۋە ھازىرقى، جۇڭگودىكى ۋە چەت ئەلدىكى سىنىپىي جەمئىيەتلەرنىڭ ھېچقايسىسى بۇنىڭدىن مۇستەسنا ئەمەس. شۇڭا، ھەر قانداق سىنىپىي جەمئىيەتنىڭ تارىخىنى تەتقىق قىلغاندا، تارىخىي ماتېرىيالىزمنىڭ سىنىپ ۋە سىنىپىي كۆرەش توغرىسىدىكى بۇ توپ قائىدىسىگە ئېتىبارسىز قاراشقا بولمايدۇ.

تۇرغۇن ئالماس ئۇيغۇرلارنىڭ «ئۇيغۇر - ئورخۇن قاغانلىقى» دەۋرىدە «ئاساسەن قارا بۇدۇن (ئاددىي ئاۋام خەلق) ۋە بەگلەردىن ئىبارەت ئىككى تەبىقە»گە بۆلۈنگەنلىكىنى، «بەگلەر قاغانلىقتىكى ئاقسۆڭەكلەر بولۇپ، «ھۆكۈمران تەبىقە» ئىكەنلىكىنى، «ئاقسۆڭەكلەرنىڭ ئائىلە ئىشلىرىنى جۇڭگودىن كەلتۈرۈلگەن قىز دېدەكلەر ئىشلىگەن» لىكىنى يازىدۇ. بۇ باياندا «قارا بۇدۇنلەر» بىلەن «بەگلەر»، «ئىككى تەبىقە» دېيىلىپ، ئۇلارنىڭ بىر - بىرىگە قارىمۇ قارشى سىنىپ ئىكەنلىكى ۋە ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى ئېكسپىلاتاتسىيە ۋە زۇلۇم مۇناسىۋىتى ئېنىق ئېيتىلمىغان. بەزى تارىخىي ماتېرىياللاردىن قارىغاندا، بۇ دەۋردە خان ۋە خان جەمەتىدىكىلەر، ھەر دەرىجىلىك مەنسەپدارلار، ئۇرۇق ۋە قەبىلە ئاقساقاللىرى بۇرغۇن ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى (يەر، يايلاق، چارۋا قاتارلىقلار)نى ئىگىلەپ ئاقسۆڭەك ھۆكۈمرانلارغا ئايلانغان. بەگلەر بىۋاسىتە ھۆكۈمرانلىق قىلىدىغان ئېكسپىلاتاتسىيەچى سىنىپ

ماددىي ۋاستىلەرنى ئىشلەپچىقارغۇچى ئەمگەكچى خەلقنىڭ ئۆزىنىڭ تارىخىي ئىكەنلىكى كۆرسىتىپ بېرىلدى.

ئېلىمىزنىڭ سوتسىيالىزم شارائىتىدا ئىجتىمائىي - تارىخىي مەسىلەلەرنى تەتقىق قىلىشتا دىئالېكتىك ماتېرىيالىزم ۋە تارىخىي ماتېرىيالىزم ئۇقتىشنەزەرلىرىگە ئەمەل قىلىش تەلەپ قىلىندۇ. لېكىن ئىچكى - تاشقى ئامىللار ۋە ئوبيېكتىپ، سۇبيېكتىپ سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن، جەمئىيىتىمىزدە ماركسىزمچە بولمىغان ھەتتا ماركسىزمغا قارشى ئۇرىدىغان ئىدىيە ۋە كۆز قاراشلار ئۇزاقىچە مەۋجۇد بولۇپ تۇرىدۇ، شۇنداقلا ئۇلار ئىلىم - پەن تەتقىقاتىدا ئۆزىنى كۆرسىتىدۇ. بىز تۇرغۇن ئالماسنىڭ «ئۇيغۇرلار» قاتارلىق كىتابلىرىدىن بۇ ئۇقتىنى ئوچۇق كۆرۈۋالالايمىز.

كۆپچىلىككە مەلۇمكى، ماركسىزم - لېنىنىزم ھوقۇق مەركەزگە مەركەزلەشتۈرۈلگەن تۈزۈمدىكى چوڭ دۆلەتنىڭ بارلىققا كېلىشىنى تارىخ تەرەققىياتىدىكى زور ئىلگىرىلەش دەپ ھېسابلايدۇ. چۈنكى بۇنداق تۈزۈمدىكى چوڭ دۆلەت ئوتتۇرا ئەسىر تارقاقلىقىدىن قۇتۇلۇشقا، ھەر قايسى مىللەتلەرنىڭ تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈشكە پايدىلىق. ئېلىمىزدە بۇنداق تۈزۈمدىكى چوڭ دۆلەت چىن شىخۇاڭ دەۋرىدىلا (مىلادىدىن ئىلگىرىكى 230 — 221 يىللاردىلا) بارلىققا كەلگەن. تۇرغۇن ئالماس بۇ تارىخىي پاكىتنى زادىلا ھېسابقا ئالمىغان، ئۇ تارىخ تەتقىقاتىدا ئىدېئالىزملىق تارىخ قارىشىدا چىڭ تۇرۇپ، ماركسىزم ۋە تارىخىي ماتېرىيالىزمغا زىت يول تۇتۇپ، بىرلىككە كەلگەن جۇڭگودىكى ئۇيغۇرلارنىڭ تارىخىنى «مۇستەقىللىك» تارىخىي قىلىپ يازغان.

تۇرغۇن ئالماس ئۇيغۇرلارنىڭ مىلادىدىن 3000 يىل بۇرۇنقى دەۋردىن مىلادى 14-ئەسىرگىچە بولغان 3500 يىللىق تارىخىنى پۈتۈنلەي «مۇستەقىللىك تارىخى» دەپ قارىغان. ئۇ «ئۇيغۇرلار» دېگەن كىتابتا بىر نەچچە يەردە: «بىزنىڭ ئەجداتلىرىمىز ۋە قېرىنداشلىرىمىز تارىخ دەۋرىگە كىرگەنىدىن باشلاپ مىلادى 14 - ئەسىرگىچە بولغان ناھايىتى ئۇزاق تارىخىي دەۋردە، ئۇلۇغ ئوغۇز ئىمپېرىيىسى، ئۇلۇغ ھون تەڭرىقۇتلۇقى، ياۋروپا ھون تەڭرىقۇتلۇقى، ياۋروپا ھون ئىمپېرىيىسى، ئاق ھون (ئېفتالىت) ئىمپېرىيىسى، ئۇلۇغ كۆك تۈرك قاغانلىقى، ئۇيغۇر - ئورخۇن قاغانلىقى، ئۇيغۇر ئىدىقۇت خانلىقى،

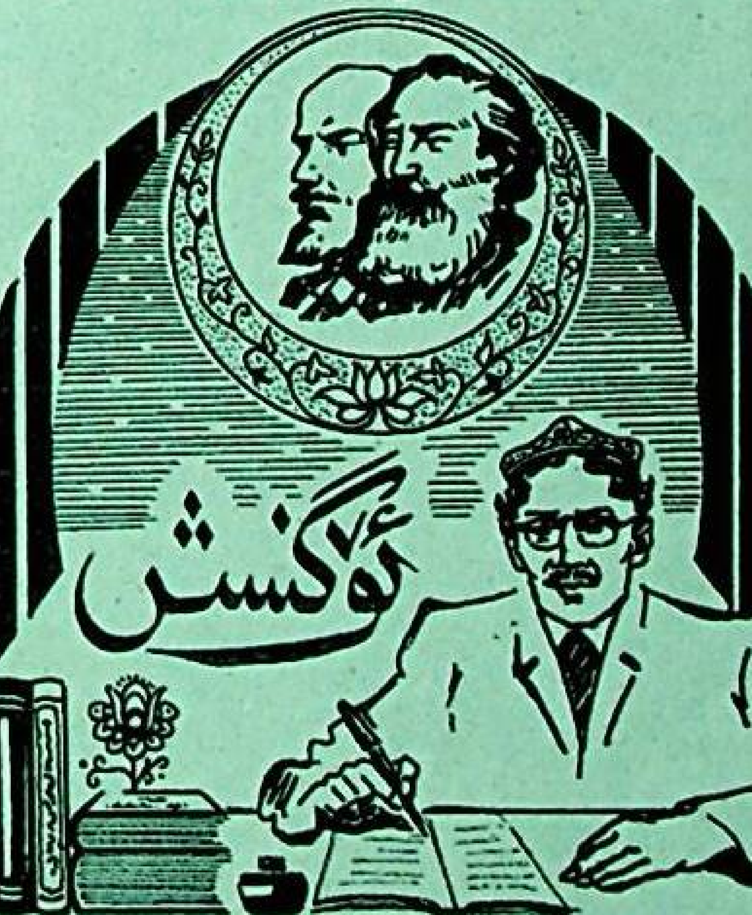

قىلىپ تەيىنلەپ، ئوتتۇرا ئاسىيالىقلارنى ئاتالەت قىلدۇرماقچى بولدى. ئەمما ئۇ ئەمەلىيەتتە غەربىي تۈرك قاغانلىقى تېررىتورىيە-سىدە ئۆز ھۆكۈمرانلىقىنى يۈرگۈزەلمىدى، شۇنىڭ بىلەنلا قالماي،

ئۇ مەركىزىي خاندانلىقلارنىڭ باشقا مىللەت خانلىرىغا مەرتىۋە بەرگەنلىكىنى مەسخىرە قىلىپ: «ئوتتۇرا تۈزلەڭلىكتىكى ھۆكۈمرانلارنىڭ ئېگىدا چوڭقۇر يىلتىز تارتىپ كەتكەن، ئۆزىنى ھەممىدىن يۇقىرى ھېسابلايدىغان ئەنئەنە ئۇلارنىڭ ئەنە شۇنداق ھېچقانداق ئەمەلىي ئەھمىيىتى يوق بولمىغان ئۇنۋانلارنى... تەقدىم قىلىشقا سەۋەب بولغان» دېگەن. بۇ يەردە شۇنى ئالاھىدە كۆرسىتىپ ئۆتۈش زۆرۈركى، تۇرغۇن ئالماس ئۇيغۇرلارنىڭ تارىختا پۈتۈنلەي «مۇستەقىل» بولغانلىقىنى دەلىللەش ئۈچۈن، «تاۋغاچ» سۆزىنى ئۆزگەرتىپ تەبىر بەرگەن. مەيلى تۇرغۇن تۈرك ئابىدىلىرىدە بولسۇن ياكى مەھمۇت قەشقىرى يازغان «تۈركىي تىللار دىۋانى»دا بولسۇن، «تاۋغاچ» ياكى «تاۋغاچ ئېلى» سۆزى ۋەتىنىمىز جۇڭگو مەنىسىدە چۈشەنگەن. قاراخانىيلار سۇلالىسىنىڭ بەزى مەشھۇر خانلىرىمۇ ئۆزىنى «تاۋغاچ خان» دەپ ئاتاپ، ئۆز خانلىقىنىڭ جۇڭگوغا تەۋە ئىكەنلىكىنى بىلدۈرگەن. لېكىن تۇرغۇن ئالماس ئۇيغۇرلارنىڭ تارىختىكى «مۇستەقىللىكى»نى دەلىللەش مەقسىتىدە، بۇ سۆزنىڭ مەنىسىنى باشقىچە چۈشەندۈرۈپ: «كۆپ ئەسىرلەر بۇرۇن جۇڭگونى شىمالدىكى قوشنىلىرى — تۇرالار (ھونلارمۇ بۇنىڭ ئىچىدە) «تاۋغاچ» دەپ ئاتىغان. بۇ سۆز «قارام»، «بېقىندى» دېگەن مەنىدە قوللىنىلغان»، «جۇڭگو ئۆز تارىخىنىڭ بىرمۇنچە مەزگىللىرىدە ھەقىقەتەنمۇ ئۆز دۆلىتىنىڭ شىمالدىكى ھون دۆلىتى بىلەن تۈرك دۆلەتلىرىگە بېقىندى، قارام ھالەتكە چۈشۈپ قالغانىدى» دېگەن.

دېمەك، ئۇ «تاۋغاچ» دېگەن «قارام»، «بېقىندى» دېگەنلىك بولىدۇ دېگىنىدە، بۇ باشقىلارنىڭ «جۇڭگو»غا تەۋە بولغانلىقىنى ئەمەس، بەلكى «جۇڭگو»نىڭ باشقىلارغا تەۋە بولغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ، دەپ چۈشەندۈرىدۇ.

ئۈچىنچىدىن، ئۇ ئېلىمىزنىڭ بۇرۇندىن كۆپ مىللەتلىك بىر پۈتۈن دۆلەت بولۇپ كەلگەنلىكىنى ئوچۇق ئىنكار قىلىپ، بۇ بىرلىكنى ئىشقا ئاشۇرۇش ۋە كۈچەيتىشتە رول ئوينىغان تارىخىي شەخسلەرنى ھاقارەتلەيدۇ، بۇ بىرلىكنى بۇزۇش ئۈچۈن مەركىزىي خاندانلىقلارغا قارشى ئۇرغانلارنى بولسا «مىللىي قەھرىمان» دەپ مەدھىيىلەيدۇ. مەسىلەن، ئۇ مىلادى 840 - يىلى ئۇيغۇر قاغانلىقى ۋەيران بولغاندىن كېيىن جەنۇبقا قاراپ يۆتكەلگەن ئۇيغۇرلار توغرىلىق توختالغاندا مۇنداق دەيدۇ: «مىلادىنىڭ 841 - يىلى ئۈگە قاغانغا بويسۇنمىغان ھورمۇز تېگىن ئۈچ قەبىلىنى باشلاپ كېتىپ، تاڭ سۇلالىسىگە تەسلىم بولدى»، «ئۆز ئېلىدىن ۋە ئۆز خەلقىدىن يۈز ئۆرىگەن بۇ خائىنلارنىڭ قىلمىشىغا چىدىمىغان ئۈگە قاغان مىلادىنىڭ 842 - يىلى تاڭ سۇلالىسىدىن ئۇلارنى قايتۇرۇپ بېرىشنى تەلەپ قىلدى. لېكىن تاڭ ۋۇزۇڭ قاغاننىڭ تەلىپىنى رەت قىلدى».

تۇرغۇن ئالماس تارىختا ئېلىمىزدىكى مىللەتلەر ۋە ئۇلارنىڭ خانلىقلىرى ئارىسىدا بولغان «قۇدىلىشىش» مۇناسىۋىتىنىمۇ

ھۆرمەت قىلمىغانلىق. ئېخىمۇ يامان يېرى شۇكى، تۇرغۇن ئالماس ئۇيغۇرلارنىڭ تارىخىنى ئاشۇنداق «مۇستەقىللىك» تارىخي قىلىپ سۆزلەش ئارقىلىق بۆلگۈنچى سوتسىيالىستىك ۋەتىنىمىزدە ياشاۋاتقان كىشىلەردە «مۇستەقىللىك» ئېڭىنى يېتىشتۈرۈشكە ئۇرۇنغان. ئۇنىڭ بۇ مەقسىتىنى يۇقىرىدا بايان قىلىنغانلاردىن ئوچۇق كۆرۈۋالغىلى بولىدۇ. ئۇ چاچقان «مۇستەقىللىك» ئۇرۇقى شىنجاڭدا ئىشتىن ئاز ساندىكى كىشىلەرگە، بولۇپمۇ ياشلار - ئۆسمۈرلەرگە تەسىر كۆرسەتتى. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى «ئۇيغۇرلار» قاتارلىق كىتابلارنىڭ زەھەرلىشى بىلەن جىنايەت ئۆتكۈزۈش يولىغا ماڭدى. بۇ ئەھۋال ئۇيغۇرلارنىڭ قەدىمكى تارىخىنى «مۇستەقىللىك» تارىخىي قىلىپ يېزىپ، مىللىي بۆلگۈنچىلىكنى تەرغىب قىلىشنىڭ قانداقتۇ «ئىلىم مەسىلىسى» ياكى «تارىخىي مەسىلىگە باشقىچە قاراش» بولماستىن، بەلكى ئېغىر سىياسىي مەسىلە ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ.

(2)

تۇرغۇن ئالماس «ئۇيغۇرلار» دېگەن كىتابتا ئۇيغۇرلارنىڭ تارىخىنى «مۇستەقىللىك» تارىخى قىلىپ يازغىنىدا ئۇيغۇرلارنىڭ ئېلىمىزدىكى باشقا مىللەتلەر بىلەن مۇناسىۋەت قىلىش تارىخىنى ئۈزۈش تارىخى قىلىپ يازغان، بۇمۇ ئۇنىڭ ئىدېئالىزملىق تارىخ قارىشىنى ئاشكارىلاپ بېرىدۇ.

ئېنگېلس تارىخنىڭ ھەرىكىتى توغرىسىدىكى قانۇنىيەتنى ھەممىدىن بۇرۇن ماركسنىڭ كەشپ قىلغانلىقىنى ئېيتىپ كېلىپ مۇنداق دېگەنىدى: «بۇ قانۇنىيەتكە ئاساسلانغاندا، تارىختىكى بارلىق كۈرەشلەر، مەيلى سىياسىي، دىنىي، پەلسەپە ساھەسىدىكى بولسۇن ياكى ئىدېئولوگىيە ساھەسىدىكى بولسۇن، ئەمەلىيەتتە، ئىجتىمائىي سىنىپلار ئوتتۇرىسىدىكى كۈرەشنىڭ ئازدۇر - كۆپتۇر روشەن ئىپادىسىدىن باشقا نەرسە ئەمەس، بۇ سىنىپلارنىڭ مەۋجۇد بولۇپ تۇرۇشى ۋە ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى توقۇنۇشلار ئۆز نۆۋىتىدە ئۇلارنىڭ ئىقتىسادىي ئەھۋالىنىڭ تەرەققىيات دەرىجىسىگە، ئىشلەپچىقىرىشنىڭ خاراكتېرى ۋە ئۇسۇلىغا ھەمدە ئىشلەپچىقىرىش بەلگىلىگەن ئالماشتۇرۇشنىڭ خاراكتېرى ۋە ئۇسۇلىغا باغلىق بولۇپ كەلگەن. ئېنېرگىيىنىڭ ئايلىنىش قانۇنى تەبىئىي پەن ئۈچۈن قانداق ئەھمىيەتكە ئىگە بولغان بولسا، بۇ قانۇنىيەتمۇ تارىخ ئۈچۈن شۇنداق ئەھمىيەتكە ئىگە.» («ماركس - ئېنگېلس تاللانما ئەسەرلىرى»، 1 - توم، 2 - كىتاب، 1027 — 1028 - بەتلەر)

تۇرغۇن ئالماس ئۆزى بايان قىلىۋاتقان مىللەتلەر ياكى دەۋرلەرنىڭ ئىجتىمائىي تۈزۈمىنى بەزى جايلاردا ئاددىي، يۈزەلا تىلغا ئېلىپ، سىنىپ ۋە سىنىپىي كۈرەشنى تىلغا ئالمىغان. مەسىلەن، ئۇ ئۇيغۇرلار ۋە باشقا قەدىمكى مىللەتلەرنىڭ ئىجتىمائىي تۈزۈملىرى توغرىسىدا مۇنداق دەيدۇ: «ئۇيغۇرلار باشقا تۈركىي خەلقلەرگە ئوخشاشلا خېلى بۇرۇنلا فېئوداللىق تەرەققىيات باسقۇچىغا كىرگەنىدى»، «تۈركلەر بولسا مىلادىنىڭ 4 - ئەسىردىلا فېئوداللىق تۈزۈمنىڭ دەسلەپكى باسقۇچىدا ياشايتتى، ئۇيغۇرلار مىلادىنىڭ 744 - يىلى شەرقىي تۈرك

ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى (يەر، يايلاق، چارۋا قاتارلىقلار)نى ئىگىلەپ ئاقسۆڭەك ھۆكۈمرانلارغا ئايلانغان. بەگلەر بۇقرالارغا بىۋاسىتە ھۆكۈمرانلىق قىلىدىغان ئېكسپلاتاتسىيىچى سىنىپ بولغان. قۇللاردىن ئىبارەت ئەڭ تۆۋەن قاتلامدىكى ئەبىقمۇ مەۋجۇت بولغان (ئۇلار سان جەھەتتە كۆپ بولمىغان، ھەقىقەتەن ئاقسۆڭەكلەرنىڭ ئائىلە ئەمگىكى بىلەنلا شۇغۇللانغان، لېكىن ئۇلارنىڭ دائىرىسى «جۇڭگودىن كەلتۈرۈلگەن قىز دېدەكلەر» بىلەنلا چەكلەنمىگەن).

ئاپتور ئۆز كىتابىدا قاراخانىيلار سۇلالىسىگە ناھايىتى زور ئورۇن بەرگەن، لېكىن نەچچە ئەسىر داۋام قىلغان قاراخانىيلار سۇلالىسىدىكى ئىجتىمائىي تۈزۈم ۋە سىنىپىي مۇناسىۋەت توغرىسىدا تۈزۈك بىر نېمە دېمىگەن. بۇ پەقەت «قاراخانىيلارنىڭ ھۆكۈمران تەبىقىسى دۆلەتنىڭ پۈتۈن تېررىتورىيىسىنى گويا ئۆزلىرىنىڭ شەخسىي مۈلكى دەپ ھېسابلايتتى ... شەرقىي قاراخانىيلارنىڭ قاغانى سۇلايمان ئارسلانخان ... شەرقىي قاراخانىيلارنىڭ تېررىتورىيىسىنى خان جەمەتىگە مەنسۇپ بولغان ھۆكۈمران تەبىقىدىكى شەخسلەرگە بۆلۈپ بەرگەن» دەپلا يازغان.

ئەمەلىيەتتە، قاراخانىيلار سۇلالىسى دەۋرىدىمۇ جەمئىيەتنىڭ سىنىپلارغا بۆلۈنگەنلىكى ۋە بۇ سىنىپلار ئوتتۇرىسىدىكى كۈرەشنىڭ تۈرلۈك شەكىللەر بىلەن داۋام قىلغانلىقى گەۋدىلىك پاكىت. تارىخىي ماتېرىياللاردىن قارىغاندا، قاراخانىيلار دەۋرىدىمۇ دۆلەتمەن ئائىلىلەردە قۇل (ياكى دېدەك) ساقلاش تۈزۈمى داۋام قىلغان؛ يېزا ئىگىلىكىدە ئەسلى مەنىدىكى «دېھقانلار»نىڭ ۋە «دېھقان» تۈزۈمىنىڭ (بۇرۇن «دېھقان» دېگەن يەر ئىگىسى مەنىسىدە ئىدى) ئۆزگىرىپ بېرىشى ئارقىسىدا، مىركا تۈزۈمى شەكىللەنگەن ھەمدە يېڭىچە يەر ئىگىلىرى سىنىپى بارلىققا كەلگەن. ئۇلار بىلەن ئىجارىكەش دېھقانلار ئوتتۇرىسىدا فېئوداللىق ئېكسپلاتاتسىيە مۇناسىۋىتى داۋام قىلغان؛ ئىكتا ۋە سۇيۇرغاللىق تۈزۈمىنىڭ ئومۇملىشىشى ئارقىسىدا، نۇرغۇن تارخانلار (سۇيۇرغاللىق يەر ئىگىلىرى) بارلىققا كەلگەن. ئۇلار بىلەن بۇقرالار ئوتتۇرىسىدا ئالۋاڭ - سېلىق مەسىلىسىدە قاتتىق كۈرەش داۋام قىلغان، بۇ تارخانلار بىلەن مەركىزىي ھاكىمىيەت ئوتتۇرىسىدىمۇ كەسكىن زىددىيەت داۋام قىلغان؛ شەھەر قول سانائىتىدە ئۇستا، ئىشكار ۋە شاگىرتلار ئوتتۇرىسىدىمۇ ئېنىق تەبىقە پەرقى بولغان، شەھەرلەردە يەنە نۇرغۇن ئىشلەمچى مەدىكارلار پەيدا بولغان؛ سودا ساھەسىدە چوڭ، ئوتتۇرا، كىچىك سودىگەرلەر ئوتتۇرىسىدىمۇ ئېنىق تەبىقە پەرقى بولغان؛ بولۇپمۇ دىنىي ھۆكۈمرانلار ھەر جەھەتتە بىر قاتار ئىمتىيازلارغا ئىگە بولۇۋېلىپ، ئاددىي خەلقنى قاتتىق ئەزگەن ۋە ئېكسپلاتاتسىيە قىلغان؛ خان ئوردىسى ۋە ھەر قايسى بەگلىكلەرنىڭ ئىچكى قىسمىدىمۇ تۈرلۈك گۇرۇھ ۋە مەزھەپلەر كۈرىشى ئۆتكۈر بولغان ۋە باشقىلار. شۇڭا، جەمئىيەتنىڭ سىنىپلارغا بۆلۈنگەنلىكى ۋە بۇ سىنىپلار ئارىسىدا كەسكىن كۈرەش داۋام قىلغانلىقىدىن ئىبارەت پاكىتتىن چەتلىگەن ھالدا قاراخانىيلار سۇلالىسى تارىخىنى ئەينەن يورۇتۇپ بېرىش مۇمكىن ئەمەس، ئەلۋەتتە.

(ئاخىرى 6 - بەتتە)

باش شۇجى جياڭ زېمىن ئىتالىيە دىپلوماتىيە مىنىستىرى بىلەن كۆرۈشتى

شىنخۇا ئاگېنتلىقى، بېيجىڭ، 22 - ماي تېلېگراممىسى. ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ باش شۇجىسى جياڭ زېمىن بۈگۈن مۇنداق دېدى: ئىتالىيە دىپلوماتىيە مىنىستىرى جىئىنى دېمىكېلىسنىڭ جۇڭگودىكى بۇ قېتىمقى زىيارىتى ئىتالىيە ۋە ياۋروپا ئورتاق گەۋدىسىنىڭ جۇڭگو بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنىڭ تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈشكە پايدىلىق.

باش شۇجى جياڭ زېمىن چۈشتىن بۇرۇن جۇڭنەنخەيدە دىپلوماتىيە مىنىستىرى دېمىكېلىس بىلەن كۆرۈشكەندە مۇنداق دېدى: جۇڭگو بىلەن ئىتالىيە مەدەنىيەتلىك قەدىمىي دۆلەتلەر، ئىككى دۆلەت مۇناسىۋىتىنى ئەسلەيدىغان بولساق، ئۇ ناھايىتى ئۇزاق تارىخقا ئىگە. جۇڭگو ئىتالىيىنىڭ ياۋروپا ئورتاق گەۋدىسىنىڭ رەئىسلىكىنى ئۈستىگە ئالغان مەزگىلدە ياۋروپا ئورتاق گەۋدىسى بىلەن جۇڭگونىڭ مۇناسىۋىتىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش يولىدا كۆرسەتكەن تىرىشچانلىقىنى مەدھىيىلەيدۇ.

دېمىكېلىس خەلقئارا ۋەزىيەت ئۈستىدە توختالغاندا مۇنداق دېدى: خەلقئارا يېڭى تەرتىپ رايونلاردا چۈشىنىش ھاسىل قىلىش ئاساسىغا ئورنىتىلىشى، بۇنىڭدا ب د ت نىڭ رولىنى جارى قىلدۇرۇش لازىم. خەلقئارا يېڭى تەرتىپ ئورنىتىش جەريانىدا جۇڭگو بىلەن ياۋروپا ئورتاق گەۋدىسى مۇھىم رول ئوينايدۇ.

ئۇ يەنە مۇنداق دېدى: ھەر بىر دۆلەت ئۆزىنىڭ تەرەققىيات يولىنى تاللىۋېلىش ھوقۇقىغا ئىگە، ئىجتىمائىي تۈزۈمى ئوخشاش بولمىغان دۆلەتلەر ئارىسىدا ئىجابىي خاراكتېرلىك سۆزلىشىشلەرنى ئېلىپ بېرىشقا بولىدۇ.

جياڭ زېمىن مۇنداق دېدى: جۇڭگونىڭ تاشقى سىياسىتىنىڭ پرىنسىپى شۇكى، دۆلەت بىلەن دۆلەت ئارىسىدىكى مۇناسىۋەتنى ئىدېئولوگىيە جەھەتتىكى ئوخشاشلىق ياكى ئوخشىماسلىق ئاساسىدا ئەمەس، بەلكى تىنچلىقتا بىللە تۇرۇش بەش پرىنسىپى ئاساسىدا بىر تەرەپ قىلىش لازىم. ئۇ جۇڭگو ھەر قايسى دۆلەت رەھبەرلىرىنىڭ ئۇچرىشىشىنى كۈچەيتىشكە قوشۇلىدۇ، بۇ، بىر - بىرىنى چۈشىنىشتە ناھايىتى پايدىلىق، دېدى.

لى پېڭ زۇڭلى ر. گەندىنىڭ بەختكە قارشى ۋاپات بولغانلىقىغا تەزىيە بىلدۈردى

شىنخۇا ئاگېنتلىقى، بېيجىڭ، 22 - ماي تېلېگراممىسى. جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى گوۋۇيۈەنىنىڭ زۇڭلىسى لى پېڭ بۈگۈن ھىندىستان جۇمھۇرىيىتى ھۆكۈمىتىنىڭ زۇڭلىسى چاندرا شىكارغا تېلېگرامما ئەۋەتىپ، سابىق زۇڭلى راجىپ گەندى ئەپەندىنىڭ بەختكە قارشى سۇيىقەستكە ئۇچراپ ۋاپات بولغانلىقىدىن قاتتىق قايغۇرىدىغانلىقىنى بىلدۈردى.

لى پېڭنىڭ تېلېگراممىسىدا مۇنداق دېيىلدى: ر. گەندى ئەپەندى ھىندىستاننىڭ ئاتاقلىق سىياسەتچىسى، جۇڭگو خەلقىنىڭ تونۇش دوستى، ئۇ ھايات ۋاقتىدا جۇڭگو - ھىندىستان مۇناسىۋىتىنى ياخشىلاش ۋە راۋاجلاندۇرۇش ئۈچۈن ئاكتىپ تۆھپە قوشقان.

ئۇ مۇنداق دېدى: «مەن جۇڭگو ھۆكۈمىتى ۋە خەلقى نامىدىن ھىندىستان ھۆكۈمىتى ۋە خەلقىگە چوڭقۇر تەزىيە ئىپادىلەيدىغانلىقىمنى بىلدۈرىمەن ھەم ر. گەندى ئەپەندىنىڭ ئۇرۇق - تۇغقانلىرىدىن سەممىي ھال سورايمەن.»

ھىندىستان ر. گەندىگە دۆلەت نامىدىن دەپنە مۇراسىمى ئۆتكۈزمەكچى

شىنخۇا ئاگېنتلىقى، يېڭى دېھلى، 22 - ماي تېلېگراممىسى. ھىندىستان ھۆكۈمەت دائىرىلىرى بۈگۈن ھىندىستاننىڭ سابىق زۇڭلىسى ر. گەندىنى دۆلەت نامىدىن دەپنە قىلىدىغانلىقىنى، دەپنە مۇراسىمىنىڭ مۇشۇ ئاينىڭ 24 - كۈنى شۇ جاينىڭ ۋاقتى بىلەن چۈشتىن كېيىن سائەت ئۈچتە يېڭى دېھلىدا ئۆتكۈزۈلىدىغانلىقىنى جاكارلىدى.

ھىندىستان مىللىي مەجلىس پارتىيىسىنىڭ باياناتچىسى پراناپ مۇكجى بۈگۈن مۇخبىرلارغا مۇنداق دېدى: ر. گەندىنى دەپنە قىلىش مۇراسىمى يېڭى دېھلىدىكى ھىندى دىنى بويىچە كۆيدۈرۈپ دەپنە قىلىش مەركىزى شاكتى ستالدا ئۆتكۈزۈلىدۇ، بۇ جاي ر. گەندىنىڭ ئانىسى سابىق زۇڭلى ئىندىرا گەندى كۆز يۇمغان جاي.

يولداش خۇاڭ ۋېنخۇەن كېسەل سەۋەبىدىن بەختكە قارشى ۋاپات بولدى

شىنخۇا ئاگېنتلىقى، بېيجىڭ، 22 - ماي تېلېگراممىسى. ۋېيتنامنىڭ پېشقەدەم ئىنقىلابچىسى، جۇڭگو خەلقىنىڭ ھۆرمەتلىك قەدىناس دوستى يولداش خۇاڭ ۋېنخۇەن بۇ يىل 1 - ئايدا ئۆپكە، يۈرەك ئىقتىدارى ئاجىزلىغانلىقى تۈپەيلىدىن دوختۇرخانىدا يېتىپ داۋالىنىپ، كېسەل ئەھۋالى بىر مەھەل ياخشى بولۇپ قالغانىدى، بىراق ياشىنىپ قالغانلىقى، تېنى ئاجىزلىشىپ كەتكەنلىكى، ئۇنىڭ ئۈستىگە، مۇھىم ئىچكى ئەزالىرىنىڭ ئىقتىدارى ئاجىزلىشىپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن، كېسىلى ئېغىرلىشىپ ھەر تەرەپلىمە جىددىي قۇتقۇزۇش ئۈنۈم بەرمەي، مۇشۇ ئاينىڭ 18 - كۈنى سائەت 11 دىن بەش مىنۇت ئۆتكەندە 86 يېشىدا بېيجىڭدا بەختكە قارشى ۋاپات بولدى.

يولداش خۇاڭ ۋېنخۇەننىڭ كېسىلى ئېغىرلاشقان مەزگىلدە جياڭ زېمىن، ياڭ شاڭكۈن، لى پېڭ، چياۋ شى، لى رۇيخۇەن، سۇڭ پىڭ، يۈ چيۇلى، ياڭ جى، ۋاڭ جېن، ۋۇ شۆچيەن، سۇڭ رېنچيۇڭ، گېڭ بياۋ، جى پېڭفېي، فاڭ يى، خوڭ شۆجى قاتارلىق پارتىيە ۋە دۆلەت رەھبەرلىرىمىز دوختۇرخانىغا بېرىپ يوقلىدى ۋە ھال سورىدى.

1979 - يىلى 9 - ئايدا جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى باش دوختۇرخانىسىنىڭ رەھبەرلىكى، تىببىي خادىملار، سېستىرالار ۋە ئالاقىدار مۇتەخەسسىسلەرنىڭ كۆڭۈل قويۇپ تىرىشىشى ئارقىسىدا، يولداش خۇاڭ ۋېنخۇەننىڭ ئۆپكە راكى مۇۋەپپەقىيەتلىك ئوپېراتسىيە قىلىنغان ۋە ساللامەتلىكى ئەسلىگە كەلگەنىدى. ئۇن نەچچە يىلدىن بۇيان، ئۇ ئۆز ۋەتىنى ۋە خەلقىنى باشتىن - ئاخىر ئىنتايىن ياد ئېتىپ كەلدى ۋە ياشىنىپ قالغانلىقىغا قارىماي، جۇڭگو، ۋېيتنام خەلقلىرىنىڭ ئەنئەنىۋى دوستلۇقىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە راۋاجلاندۇرۇش ئۈچۈن تۈرگۈن پايدىلىق خىزمەت ئىشلىدى.

لىۋان ئىسرائىلىيىنىڭ لىۋاننىڭ جەنۇبىي قىسمىدا ھەربىي مانېۋىر ئۆتكۈزگەنلىكىنى ئەيىبلىدى

شىنخۇا ئاگېنتلىقى، ب د ت، 20 - ماي تېلېگراممىسى. لىۋاننىڭ ب د ت دا تۇرۇشلۇق باش ئەلچىسى ماكاۋى بۈگۈن ب د ت نىڭ باش كاتىپىغا خەت ئەۋەتىپ، ئىسرائىلىيىنىڭ يېقىندا لىۋاننىڭ جەنۇبىي قىسمىدا كەڭ كۆلەملىك ھەربىي مانېۋىر ئۆتكۈزگەنلىكىنى ئەيىبلىدى.

ماكاۋى مۇنداق دېدى: ئىسرائىلىيىنىڭ ھەربىي ھەرىكىتى لىۋان 15 يىللىق بۇزغۇنچىلىق خاراكتېرىدىكى تۇرۇشتىن ئەسلىگە كېلىۋاتقان ۋاقىتتا ئېلىپ بېرىلدى، ئىسرائىلىيە لىۋاننىڭ ئىچكى ئىشلىرىغا ئاشكارا ئارىلىشىپ، ب د ت خەۋپسىزلىك كېڭىشىنىڭ 425 - نومۇرلۇق لىۋاننىڭ جەنۇبىي قىسمىدىن قوشۇنلىرىنى ئېلىپ چېكىنىشى ۋە بۇ رايوننىڭ تىنچلىقى ۋە مۇقىملىقىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشى تەلەپ قىلىنغانىدى.

مۇشۇ ئاينىڭ 16 - كۈنى ئىسرائىلىيە ئۆزى ئىشغال قىلىۋالغان لىۋاننىڭ جەنۇبىي قىسمىدىكى رايوندا 40 نەچچە تانكا، 4000 ئەسكەر ۋە نۇرغۇن ئېغىر تىپتىكى زەمبىرەكنى توپلاپ ھەربىي مانېۋىر ئېلىپ باردى. مانېۋىرغا مۇشۇ رايوندا تۇرۇۋاتقان «جەنۇبىي لىۋان قوشۇنلىرى» مۇ قاتناشتى.

ماكاۋى خەلقئارا جامائەتچىلىكنىڭ داۋاملىق تىرىشىپ، ئىسرائىلىيىنى ئۆزى ئىشغال قىلىۋالغان لىۋاننىڭ جەنۇبىي قىسمىدىن قوشۇنلىرىنى ئېلىپ چېقىپ

ر. گەندى سۇيىقەست بىلەن ئۆلتۈرۈلدى

شىنخۇا ئاگېنتلىقى، يېڭى دېھلى، 22 - ماي تېلېگراممىسى. ھىندىستاننىڭ سابىق زۇڭلىسى راجىپ گەندى مۇشۇ ئاينىڭ 21 - كۈنى چۈشتىن كېيىن تامىلنادۇ شىتاتىنىڭ مەركىزى مادراسقا بېرىپ سايلام مۇسابىقىسى پائالىيىتى بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقاندا، شۇ كۈنى كەچ سائەت ئوندىن 20 مىنۇت ئۆتكەندە، بۇ مەركەزنىڭ 40 كىلومېتىر جەنۇبىدىكى سىرىپېرۇمبۇدۇر دېگەن جايدا بومبا بىلەن ئۆلتۈرۈلدى. ساقچى دائىرىلىرىنىڭ دەسلەپكى تەكشۈرۈشىدىن قارىغاندا، بومبا باشقىلار تەرىپىدىن ئۇنىڭغا تۇتۇلغان

تارامان بىلەن زۇڭلىسى چاندرا شىكار بۈگۈنكى جىددىي مۇراجىئىتىدە مەملىكەتنىڭ بۇ جىددىي پەيتتە تىنچلىقنى ساقلىشىنى مۇراجىئەت قىلدى، چۈنكى ر. گەندىنىڭ سۇيىقەستكە ئۇچرىغانلىقى توغرىسىدىكى خەۋەر تارقالغاندىن كېيىن، بەزى جايلاردا يەنە زورلۇق ھەرىكەتلىرى يۈز بەردى. يېقىنقى بىر مەزگىل ئىچىدە سايلام ھەرىكىتى تۈپەيلىدىن، مەملىكەتتە يۈز بەرگەن زوراۋانلىق ھەرىكىتىدە 200 دىن ئارتۇق ئادەم ئۆلدى.

ھىندىستان ساقچىلىرى بىلەن غەربىي رەسمىي ھەربىي قىسىملار يۈز بېرىش

ئېفىئوپىيە زۇڭتۇڭى مېنگىستۇ ۋەزىپىسىدىن ئىستىپا بەردى

شىنخۇا ئاگېنتلىقى، ئەددىس - ئەبەبە، 21 - ماي تېلېگراممىسى. ئېفىئوپىيە دۆلەت رادىئوسىنىڭ بۈگۈن جاكارلىشىچە، ئېفىئوپىيە زۇڭتۇڭى مېنگىستۇ ھەر قايسى تەرەپلەرنىڭ تەلىپى بويىچە ۋەزىپىسىدىن ئىستىپا بەرگەن ۋە بۈگۈن ئەتىگەندە ئېفىئوپىيىدىن چىقىپ كەتكەن.

بۇ رادىئو ئىستانسىسى قايسى تەرەپلەر ياكى تەشكىلاتلارنىڭ مېنگىستۇ زۇڭتۇڭنىڭ ۋەزىپىسىدىن ئىستىپا بېرىشىنى تەلەپ قىلغانلىقىنى كونكرېت ئېنىقلىمىدى. ئۇنىڭ قاياققا كەتكەنلىكىمۇ خەۋەر قىلمىدى.

بۇ رادىئو ئىستانسىسى ئېفىئوپىيىنىڭ مۇئاۋىن زۇڭتۇڭى تېسفايې گابرې كىدانىڭ دۆلەت ھاكىمىيىتىنى ئۆتكۈزۈۋالغانلىقىنى ئېيتتى.

ھىندىستاندا ئومۇمىي سايلام ۋاقتى كېچىكتۈرۈلدى

شىنخۇا ئاگېنتلىقى، يېڭى دېھلى، 22 - ماي تېلېگراممىسى.

ئۆتكۈزۈلىدىغان بولدى.

بۇنىڭ بىلەن پارلامېنت خەلق

دائىرىلىرىنىڭ دەسلەپكى تەكشۈرۈشىدىن قارىغاندا، بومبا پاشقىلار تەرىپىدىن ئۇنىڭغا تۇتۇلغان گۈلدەستىنىڭ ئىچىگە يوشۇرۇپ قويۇلغان. ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگۈچىلەرنىڭ ئېيتىشىچە، پارتلاش ئاۋازى بىلەن تەڭلا، ر. گەندى باشقا بىر قانچە كىشى بىلەن بىللە يىقىلغان. ئۇنىڭ بىلەن بىللە يەنە ئاز دېگەندە 12 ئادەم ئۆلگەن، ئۇنىڭدىن باشقا يەنە بىر قانچە كىشى يارىدار بولغان.

ر. گەندى بىلەن بىللە يۈرگەن ھىندىستانلىق مۇخبىرنىڭ ئېيتىشىچە، ئۇ ئىس - تۈتەكنى، تەرەپ - تەرەپكە چېچىلىپ كەتكەن بومبا پارچىلىرىنى، ر. گەندىنىڭ تىزىنىڭ ئۈزۈلۈپ چۈشكەنلىكىنى، بېشىنىڭ تەڭدىن تولىسىنىڭ ئۇچۇپ كەتكەنلىكىنى كۆرگەن. ئۇنىڭ جەسىتى مادراس باش دوختۇرخانىسىغا ئېلىپ بېرىلغان.

ھىندىستان زۇڭتۇڭى راماسۋامى ۋېنكا- ... ئارتۇق ئادەم ئۆلدى.

ھىندىستان ساقچىلىرى بىلەن غەربىي رەسمىي ھەربىي قىسىملار يۈز بېرىش ئېھتىمالى بولغان يېڭى زوراۋانلىق ھەرىكەتلىرىنى توسۇش ئۈچۈن يۇقىرى ھەربىي ھالەتتە تۇرۇۋاتىدۇ.

ھىندىستان ھۆكۈمىتى ئۆتۈنۈگۈن كەچتە مەملىكەت بويىچە بايراقنىڭ يېرىم چۈشۈرۈلىدىغانلىقىنى جاكارلىدى. مەركەز ۋە شتاتلاردىكى ھۆكۈمەت ئورگانلىرى ۋە ئالىي مەكتەپلەر تاقىۋېتىلدى.

ر. گەندى بۇ يىل 46 ياش ئىدى، ئۇ سابىق زۇڭلى ئىندىرا گەندىنىڭ چوڭ ئوغلى. ئۇ 1944 - يىلى 8 - ئاينىڭ 20 - كۈنى ھىندىستاننىڭ بومباي شەھىرىدە تۇغۇلغان، 1960 - يىلى ئەنگلىيىنىڭ لوندون داشۆسى بىلەن ئوكسفورد داشۆسىدە ئوقۇغان. 1980 - يىلى 6 - ئايدا سىياسىي ساھەگە كىرگەن ۋە ئانىسى ئىندىرا گەندىنىڭ ياردەمچىسى بولغان. 1984 - يىلى ئىندىراگەندى سۇيىقەستكە ئۇچرىغاندىن كېيىن زۇڭلى بولغان، 1989 - يىلى ۋەزىپىسىدىن قالدۇرۇلغان.

ر. گەندىنىڭ جەسىتى بۈگۈن پايتەخت يېڭى دېھلىغا ئېلىپ كېلىندى، ھىندىستان ھۆكۈمىتى مەملىكەت بويىچە بىر ھەپتە ماتەم تۇتۇلىدىغانلىقىنى جاكارلىدى.

شىنخۇا ئاگېنتلىقى، يېڭى دېھلى، 22 - ماي تېلېگراممىسى. ھىندىستان مەتبۇئات ترېستىنىڭ بۈگۈنكى خەۋىرىگە قارىغاندا، مىللىي مەجلىس پارتىيىسى (ئىندىراگەندى گۇرۇھى)نىڭ رەئىسى راجىپ گەندى سۇيىقەستكە ئۇچراپ ۋاپات بولغانلىقتىن، مۇشۇ ئاينىڭ 23 - ۋە 26 - كۈنلىرى ئۆتكۈزۈلىدىغان ھىندىستان پارلامېنتى خەلق پالاتاسى (تۆۋەن پالاتا)نىڭ 2 - باسقۇچلۇق ۋە 3 - باسقۇچلۇق سايلىمى 6 - ئاينىڭ 12 - ۋە 15 - كۈنلىرى ئۆتكۈزۈلىدىغان بولدى.

بۇنىڭ بىلەن پارلامېنت خەلق پالاتاسى سايلىمىنىڭ ئاخىرلىشىش ۋاقتى ئەسلىدىكى 5 - ئاينىڭ 31 - كۈنىدىن 6 - ئاينىڭ 18 - كۈنىگە ئۆزگەرتىلدى.

بېرىلدى، ئىسرائىلىيە لىۋاننىڭ ئىچكى ئىشلىرىغا ئاشكارا ئارىلىشىپ، ب د ت خەۋپسىزلىك كېڭىشىنىڭ 425 - نومۇرلۇق قارارىنى ئىجرا قىلىشقا توسقۇنلۇق قىلماقچى بولۇۋاتىدۇ. خەۋپسىزلىك كېڭىشىنىڭ 425 - نومۇرلۇق قارارىدا ئىسرائىلىيىنىڭ داۋاملىق تىرىشىپ، ئىسرائىلىيىنى ئۆزى ئىشغال قىلىۋالغان لىۋاننىڭ جەنۇبىي قىسمىدىن قوشۇنلىرىنى ئېلىپ چىقىپ كېتىپ، بۇ رايوننىڭ نورمالسىز ۋەزىيىتىگە خاتىمە بېرىشكە دەۋەت قىلىشنى مۇراجىئەت قىلدى.

(بېشى ڒ - بەتتە)

ئىككىنچىدىن، ھەر قانداق بىر مىللەتنىڭ سىنىپىي جەمئىيەتتىكى تارىخىنى تەتقىق قىلىشتا سىنىپ ۋە سىنىپىي كۈرەش مەسىلىسىدىن چەتلىگەندە، ئەمگەكچى خەلقنىڭ تارىختىكى ئورنى ۋە رولىنى كۆرسىتىپ بەرگىلى بولمايدۇ. بۇنىڭ داۋلىسى ناھايىتى ئاددىي: سىنىپىي جەمئىيەتتە ھەر قانداق بىر مىللەت ئاز سانىنى تەشكىل قىلىدىغان ئېكسپىلاتاتسىيە قىلغۇچىلار بىلەن مۇتلەق زور كۆپچىلىكنى تەشكىل قىلىدىغان ئەمگەكچى خەلقتىن تەركىب تاپىدۇ. زور كۆپچىلىكنى تەشكىل قىلغان ئەمگەكچى خەلق ئاممىسى بولمىسا، ئۇ مىللەتمۇ مىللەت بولالمايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، زور كۆپچىلىكنى تەشكىل قىلغان ئەمگەكچى خەلق ئاممىسىنىڭ تارىختىكى ئورنى ۋە رولىنى كۆرمىگەن ۋە كۆرسەتمىگەندە، ئۇ مىللەتنىڭ تارىخىنى ھەقىقىي، ئەينەن بايان قىلىپ بەرگىلى بولمايدۇ.

تۇرغۇن ئالماس «ئۇيغۇرلار» دېگەن كىتابىدا ئۇيغۇرلار ۋە باشقا قەدىمكى مىللەتلەرنىڭ ئەمگەكچى خەلقىنى ئۇ يەر، بۇ يەردە تىلغا ئېلىپمۇ قويغانىدۇ، لېكىن ئۇلارنى تارىخنىڭ ئاساسىي گەۋدىسى قىلىپ يازماي، يۇقىرىدا دېگىنىمىزدەك، ئۇيغۇرلار ۋە باشقا قەدىمكى مىللەتلەر ئىچىدىكى قاغان، خان، ۋەزىر، لەشكەر بېشى قاتارلىق شەخسلەرنىڭ تارىخىي پائالىيىتىنى ناھايىتى ئېتىبار بىلەن گەۋدىلەندۈرگەن. مەسىلەن، ئۇ قەدىمكى ئۇيغۇر قاغانلىقىدىكى «ئاددىي ئاۋام خەلق» («قارا بۇدۇن»)نى تىلغا ئالىدۇ، لېكىن ئۇلارنىڭ تارىخىي رولى توغرىسىدا ھېچنېمە دېمەي، «ئاۋام خەلق بەگلەر ئۈچۈن ئاشلىق ۋە ئۇرالغۇ جاي قاتارلىق تۇرمۇش ۋاستىلىرىنى تەييارلايتتى»، «ھەربىي خىزمەت ئۆتەيتتى، ئۇرۇشقا بارىدىغان چاغلاردا ھەربىي قورال ... ھەم جەڭ ئاتلىرىنى تەييارلايتتى» دەپلا ئىشنى تۈگەتكەن. شۇنىڭ بىلەنلا قالماي، ئۇ يەنە بەزى مىللەتلەرنى كەمسىتكەن. ئۇ كىتابىدا يەنە موڭغۇللار ۋە باشقا مىللەتلەرنى چۆكۈرۈپ، ئۆز مىللىتىنى كۆتۈرگەن. بۇنىڭدىن ئۇنىڭ ئۆز مىللىتى خەلقىگىمۇ، باشقا مىللەت خەلقىگىمۇ توغرا مۇئامىلە قىلمىغانلىقىنى ئېنىق كۆرگىلى بولىدۇ.

ئۈچىنچىدىن، مىللەتلەرنىڭ سىنىپىي جەمئىيەتتىكى تارىخىنى تەتقىق قىلىشتا سىنىپ ۋە سىنىپىي كۈرەش نۇقتىسىنەزىرىدىن چەتلىگەندە، مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدىكى ھەممە زىددىيەت ۋە ماجىرانى، جۈملىدىن ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا بولغان ئۇرۇشلارنى پۈتۈنلەي مىللىي زىددىيەت ۋە مىللىي ئۇرۇش قىلىپ قويۇپ، ئۇنىڭ سىنىپىي ماھىيىتىنى ياپىدىغان ئەھۋال كېلىپ چىقىدۇ.

كۆپچىلىككە مەلۇمكى، سىنىپىي جەمئىيەتتە مىللىي مەسىلە، ماھىيەتتە، سىنىپىي مەسىلە. چۈنكى يۇقىرىدا دېگىنىمىزدەك، سىنىپىي جەمئىيەتتە ھەر قانداق مىللەت قارىمۇ قارشى سىنىپلارغا بۆلۈنگەن بولىدۇ، ئېكسپىلاتاتسىيە قىلغۇچى ھۆكۈمران سىنىپ ھەر ۋاقىت ئۆزىنىڭ سىنىپىي مەنپەئىتىنى پۈتۈن مىللەتنىڭ مەنپەئىتى قىلىپ كۆرسىتىپ، مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدا زىددىيەت، ماجىرا ۋە ئۇرۇشلارنى پەيدا قىلىدۇ. شۇڭا تارىختا يۈز بەرگەن بۇنداق ۋەقەلەرنىڭ سىنىپىي مەنبەسى ۋە ماھىيىتىنى تەكشۈرمەي، تەتقىق قىلماي، ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى مىللىي مەسىلە (ياكى مىللىي زىددىيەت، مىللىي ماجىرا، مىللىي ئۇرۇش) دەپ قارىغاندا، چوقۇم مىللەتچىلىك پاتقىقىغا پېتىپ قالىدىغان ئەھۋال يۈز بېرىدۇ - دە، مىللەتلەرنىڭ سىنىپىي جەمئىيەتتىكى تارىخىنى توغرا چۈشىنىشمۇ، چۈشەندۈرۈشمۇ مۇمكىن بولمايدۇ. بۇنى تۇرغۇن ئالماسنىڭ ئۇيغۇرلارنىڭ قەدىمكى تارىخىنى مىللىي ئۇرۇش تارىخى قىلىپ يازغانلىقىدىن ئوچۇق كۆرگىلى بولىدۇ.

قىسقىسى، تۇرغۇن ئالماس «ئۇيغۇرلار» دېگەن كىتابىدا ئۇيغۇرلارنىڭ قەدىمكى تارىخىنى «مۇستەقىللىك» تارىخى قىلىپ، - ئۇلارنىڭ تارىختا باشقا مىللەتلەر بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى ئومۇمەن ئۇرۇش مۇناسىۋىتى قىلىپ، يەنى كېلىپ ئۇنى پۈتۈنلەي مىللىي ئۇرۇش قىلىپ يازغان. بۇ ئۇنىڭ تارىخقا ئىدېئالىزملىق تارىخ قارىشى بويىچە مۇئامىلە قىلغانلىقىنىڭ روشەن ئىپادىلىنىشى، ئۇنىڭ ئىدېئالىزملىق تارىخ قارىشىنىڭ ئۆزىنى كۆرسىتىشى.

ئۇيغۇرلارنىڭ قەدىمكى تارىخىنى بۇنداق بايان قىلىش نەزەرىيە جەھەتتىن ئېيتقاندا، ماركسىزمغا، جۈملىدىن ماتېرىيالىزملىق تارىخ قارىشىغا تۈپتىن خىلاپ؛ تارىخىي جەھەتتىن ئېيتقاندا، تارىخىي پاكىتلارغا ھەم تارىختىكى مىللەتلەر مۇناسىۋىتىنىڭ ئاساسىي ئېقىمى ۋە يۈزلىنىشىگە ئۇيغۇن ئەمەس؛ ھازىرقى رېئاللىقتىن ئېيتقاندا، ۋەتىنىمىزنىڭ بىرلىكى ۋە مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى مۇستەھكەملەپ، ئېلىمىزنىڭ سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىنى ئىلگىرى سۈرۈشكە پايدىسىزكى، مەملىكەت ئىچى - سىرتىدىكى مىللىي بۆلگۈنچىلەر ۋە باشقا دۈشمەن كۈچلەرگىلا پايدىلىق. شۇڭا، ئۇنىڭ خاتالىقىنى كۆرسىتىپ، ئۈچ كىتابنىڭ يامان تەسىرىنى تازىلاش بىز ھەر مىللەت ئىجتىمائىي پەن خادىملىرىنىڭ باش تارتىپ بولمايدىغان مەسئۇلىيىتى.

ھىندىستاننىڭ سابىق زۇڭلىسى راجىپ گەندى

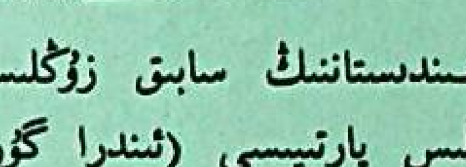

ھىندىستاننىڭ سابىق زۇڭلىسى، مىللىي مەجلىس پارتىيىسى (ئىندىرا گۇرۇھى) نىڭ داھىيسى راجىپ گەندى مۇشۇ ئاينىڭ 21 - كۈنى يېرىم كېچىدە ھىندىستاننىڭ جەنۇبىي قىسمىدىكى تامىلنادۇ شىتاتىدىكى بىر قېتىملىق سايلام يىغىلىشىدا سۇيىقەست بىلەن ئۆلتۈرۈلدى. بۇ، نېھرۇ جەمەتىدىن تارىختا 2 - قېتىم سۇيىقەست بىلەن ئۆلتۈرۈلگەن سىياسەتچى.

ر. گەندى 1944 - يىلى 8 - ئاينىڭ 20 - كۈنى بومبايدا تۇغۇلغان. 1962 - يىلدىن 1965 - يىلغىچە ئەنگلىيىنىڭ ئوكسفورد داشۆسىنىڭ ماشىنىسازلىق تېخنولوگىيىسى فاكۇلتېتىدا ئوقۇغان. 1968 - يىلى 5 - ئايدا ھىندىستان ھاۋا قاتناش شىركىتىدە ئۇچقۇچى بولغان. كېيىن ئايروپىلان باشلىقلىقىغا ئۆستۈرۈلگەن، 1980 - يىلى 6 - ئاينىڭ 23 - كۈنى ئۇنىڭ ئىنىسى سانجاي گەندى ئايروپىلان ھادىسىسىدە ئۆلگەندىن كېيىن، ئىندىرا گەندى ر. گەندىنى ئۆزىگە ياردەمچى قىلىپ پارتىيىنىڭ ئىچكى ئىشلىرىغا مەسئۇل قىلىشنى قارار قىلغان. 1981 - يىلى 5 - ئايدا ئۇ مىللىي مەجلىس پارتىيىسىگە رەسمىي كىرگەن، شۇ يىلى 6 - ئايدا شىمالىي شتاتتا خەلق پالاتاسىنىڭ ئەزالىقىغا سايلانغان، 1983 - يىلى 2 - ئايدا مىللىي مەجلىس پارتىيىسىنىڭ باش شۇجىسى بولغان. 1984 - يىلى ئانىسى يوشۇرۇن ئۆلتۈرۈلگەندىن كېيىن زۇڭلى بولغان. شۇ يىلى 11 - ئايدا مىللىي مەجلىس پارتىيىسىنىڭ رەئىسلىكىگە سايلانغان، 12 - ئايدا مىللىي مەجلىس پارتىيىسى ئومۇمىي سايلامدا غەلىبە قىلغاندىن كېيىن داۋاملىق زۇڭلى بولغان. 1989 - يىلى 11 - ئايدا مىللىي مەجلىس پارتىيىسى ئومۇمىي سايلامدا يېڭىلىپ قالدى، شۇنىڭ بىلەن ر. گەندى ھۆكۈمەتتىن ئايرىلىپ، پارتىيە خىزمىتى بىلەن مەخسۇس شۇغۇللاندى.

ھىندىستاننىڭ بۇ ياش سابىق زۇڭلىسى ئەنگلىيىدىكى ئوكسفورد داشۆسىدە ئوقۇۋاتقان چاغدا ئىتالىيە بىناكارلىق قۇرۇلۇش ھۆددىگەرىنىڭ قىزى سونىيە ماينو بىلەن مۇھەببەتلەشكەن، ھىندىستانغا قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، 1968 - يىلى توي قىلغان. بىر ئوغۇل، بىر قىز پەرزەنت كۆرگەن.

ر. گەندى باشچىلىقىدىكى مىللىي مەجلىس پارتىيىسى ھىندىستاندا ئۆتكۈزۈلۈۋاتقان 11 - نۆۋەتلىك خەلق پالاتاسى سايلىمىدا ئېلىشىۋاتقان مۇھىم پارتىيەلەرنىڭ بىرى. ئۇنىڭ رەقىبى ئادۋانى باشچىلىقىدىكى ھىندىستان خەلق پارتىيىسى؛ سابىق زۇڭلى سىنگ باشچىلىقىدىكى خەلق پارتىيىسى؛ ھازىرقى قارانچۇق ھۆكۈمەت زۇڭلىسى چاندرا شىكار باشچىلىقىدىكى سوتسىيالىستىك خەلق پارتىيىسىدىن ئىبارەت. ئومۇمىي سايلامدىن ئىلگىرىكى خەلق رايىنى سىناش ر. گەندىنىڭ غەلىبە قىلىشىدىن ئۈمىد بار ئىكەنلىكىنى كۆرسەتكەنىدى.

(شىنخۇا ئاگېنتلىقى)

ئادرېس: ئۈرۈمچى شەھىرى، ياڭخەڭجياڭ كوچىسى 1 - نومۇر. تېلېفون باش ئاپپاراتى: 413701، 413712، 413722، 413723، 413734. ئېلان بۆلۈمىنىڭ تېلېفون نومۇرى: 516783، تېلېگراف نومۇرى: 5028. پوچتا نومۇرى: 830051. گېزىتنىڭ ئايلىق باھاسى: 3 يۈەن 90 پۇڭ، پارچە باھاسى: 13 پۇڭ (گېزىتنىڭ تىزىملاش نومۇرى: 102)